

STUDIM MBI PERCEPTIMIN DHE PARANDALIMIN E KORRUPSIONIT NË ARSIMIN E LARTË E SHQIPËRISË, MAQEDONISË SË VERIUT DHE SERBISË

SHKUP, 2023

Titulli i origjinalit:

**STUDIM MBI PERCEPTIMIN DHE PARANDALIMIN E
KORRUPSIONIT NË ARSIMIN E LARTË E SHQIPËRISË,
MAQEDONISË SË VERIUT DHE SERBISË**

Instituti i Kërkimit Strategjik dhe Arsimit

Botues:

Mišo Dokmanović

Autorët:

Rozarta Dodaj, Miloš Hrnjaz, Ivana Shumanovska Spasovska,

Redaktor:

Mišo Dokmanović

Bordi i Redaksisë:

Darko Spasevski (ISIE), Blerta Kalavace
(IDRA), Jelena Jeremić (CESID)

Publikuar në formë elektronike.

Studimi, "Perceptimet mai korrupsionin në universitetet e Shqipërisë, Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë: Perspektivat e studentëve", u zhvillua me mbështetjen e projektit rajonal "SMART Ballkans– Shoqëria Civile për Shoqërinë e Përbashkët në Ballkanin Perëndimor" i zbatuar nga Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Qendra për Kërkime dhe Politikëbërje (QKPB) dhe Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM), i mbështetur financiarisht nga Ministria Norvegjeze e Punëve të Jashtme (NMFA). Përmbajtja e publikimit është përgjegjësi e vetme e zbatuesve të projektit dhe nuk reflekton domosdoshmërisht pikëpamjet e Ministrisë së Punëve të Jashtme të Norvegjisë (NMFA) apo të partnerëve të konsorciumit SMART Ballkan.

Tabela e përmbajtjes

1. KAPITULLI 1:
KUADRI STRATEGJIK, LIGJOR DHE INSTITUCIONAL KUNDER
KORRUPSIONIT NE ARSIMIN E LARTE TE SHQIPERISE. — 6
 - 1.1 KONTEKSTI I SHTETIT MBI KORRUPSIONIN — 6
 - 1.2 PËRKUFIZIMI I KORRUPSIONIT NË SISTEMIN ARSIMOR — 7
 - 1.3 QASJA DHE KUADRI STRATEGJIK NDAJ KORRUPSIONIT
NË INSTITUCIONET E ARSIMIT TË LARTË — 8

2. KUADRI KOMBËTAR INSTITUCIONAL — 12
 - 2.1 INSTITUCIONET QENDRORE — 12
 - 2.2 ORGANET E INSTITUCIONEVE TË ARSIMIT TË LARTË — 13

3. ANALIZA E KUADRIT LIGJOR — 15
 - 3.1 LEGJISLACIONI PARËSOR — 15
 - 3.2 LEGJISLACIONI DYTËSOR — 16

4. ANKETË ME STUDENTËT — 20
 - 4.1 METODOLOGJIA — 20
 - 4.2 DEMOGRAFIA E MOSTRËS — 20
 - 4.3 PËRMBLEDHJE — 20
 - 4.4 GJETJET E SONDAZHIT TË OPINIONIT — 22

5. PËR RAPORTIN E PËRBASHKËT MBI PERCEPTIMET E KORRUPSIONIT
NË UNIVERSITETET SHQIPTARE DHE PERFORMANCËN
E MEKANIZMAVE ANTIKORRUPSION — 34

6. KAPITULLI 2:
KUADRI LIGJOR DHE INSTITUCIONAL KUNDËR KORRUPSIONIT PËR
ARSIMIN E LARTE TË MAGEDONISË SË VERIUT — 37
 - 6.1 KUADRI LIGJOR — 37
 - 6.1.1 LIGJET — 38
 - 6.1.2 AKTET NËNLIGJORE — 44
 - 6.2 STRATEGJITË — 46
 - 6.3 KUADRI INSTITUCIONAL — 47

- 7. ANKETË ME STUDENTËT — 50
 - 7.1 METODOLOGJIA — 50
 - 7.2 DEMOGRAFIA E MOSTRËS — 51
 - 7.3 PËRMBLEDHJE — 51
 - 7.4 REZULTATET E ANKETËS — 53

- 8. HULUMTIM - PËRGJIGJE NDAJ KËRKESAVE PËR QASJE TË LIRË NË INFORMACIONIN PUBLIK — 64

- 9. KUADRI LIGJOR, POLITIK DHE INSTITUCIONAL KUNDËR KORRUPTIONIT NË ARSIMIN E — 66
 - 9.1 KUADRI LIGJOR — 66
 - 9.2 DOKUMENTET STRATEGJIKE — 70
 - 9.3 KUADRI INSTITUCIONAL — 72
 - 9.4 AKTET E MIRATUARA NGA INSTITUCIONET E ARSIMIT TË LARTË — 77

- 10. ANKETË ME STUDENTËT — 81
 - 10.1 METODOLOGJIA — 81
 - 10.2 DEMOGRAFIA E MOSTRËS — 82
 - 10.3 PËRMBLEDHJE — 82
 - 10.4 GJETJET E SONDAZHIT TË OPINIONIT — 84

- 11. ANALIZA E TË DHËNAVE NGA UNIVERSITETET NË PËRPUTHJE ME PYETËSORIN PËR QASJEN E LIRË NË INFORMACION ME RËNDËSI — 97

- 12. KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME — 100

Hyrje

Rajoni i Ballkanit Perëndimor duke përfshirë Shqipërinë, Maqedoninë e Veriut dhe Serbinë për një periudhë të kufizuar kohore është marrë me çështjen e korrupsionit. Një numër iniciativash janë zbatuar në dekadën e fundit, por ende pa një qasje të përqendruar specifkisht në sektorin e arsimit të lartë. Për më tepër, në raportet e fundit të progresit të BE-së për vitin 2022, të tre vendet janë kritikuar për mekanizmat ekzistues të raportimit dhe parandalimit të korrupsionit. Konkluzioni I arritur për të tre vendet në segmentin e Kapitullit 23 tregon se ka patur një nivel të moderuar përgatitje në zbatimin e standardeve të BE-së dhe standardeve evropiane në fushën ligjore dhe të drejtave themelore. Sipas Raportit, Shqipëria ka arritur përparim të mirë në vitin e fundit; Maqedonia e Veriut – disa përparime dhe Serbia – përparim të kufizuar.

Duke pasur parasysh këtë, në periudhën nga 2023-2024 Instituti i Kërkimit Strategjik dhe Arsimit – IKSA (Shkup) në bashkëpunim me Institutin e Zhvillimit dhe Kërkimeve Alternative - IDRA (Tiranë) dhe Qendra për Zgjedhje të Lira dhe Demokraci – QZLD (Beograd) po zbatojnë projektin rajonal “Universitetet pa Korrupsion në Shqipëri, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi”. Ky projekt ka për qëllim forcimin e kapaciteteve të universiteteve, organizatave studentore dhe studentëve për parandalimin e korrupsionit në universitetet në tre vendet e përmendura. Përmes një sërë aktivitetesh të ndryshme duke përfshirë përgatitjen e Raportit të Përbashkët mbi perceptimin e korrupsionit, organizimin e tryezave të rrumbullakëta, seminarët për përmirësimin e kapaciteteve, shkollën verore dhe zhvillimin e programit dixhital të asistentit virtual (chatbot), projekti do të nxisë një mjedis mundësish për parandalimin e korrupsionit në fushën e arsimit të lartë në vendet e synuara të Ballkanit Perëndimor.

Ky Raport i Përbashkët për perceptimet e korrupsionit paraqet rezultatin kryesor nga sondazhi i perceptimeve të studentëve të kryera në të tre shtetet. Sondazhi është kryer për herë të parë në Maj 2023 në mbi 10 qytete duke përdorur teknikën ballë për ballë, me një mostër prej gjithsej 934 studentësh në të trija vendet. Ky publikim paraqet gjetjet kryesore nga sondazhi dhe do të shërbejë si një mjet kryesor për zbatimin e fazave të ardhshme të projektit.

Në Kapitullin 1 janë paraqitur karakteristikat kryesore të sistemit për parandalimin e korrupsionit në Shqipëri dhe rezultatet e sondazhit. Kapitulli 2 eksploron situatën në Maqedoninë e Veriut përmes rishikimit të legjisllacionit dhe prezantimit të rezultateve të sondazhit. Situata në Serbi dhe rezultatet e sondazhit paraqiten në Kapitullin 3 të botimit. Të gjitha raportet kombëtare përfshijnë konkluzione dhe rekomandime.

Ky projekt po zbatohet në kuadër të SMART Balkans – Shoqëria civile për shoqërinë e përbashkët në Ballkanin Perëndimor, e cila kontribuon në forcimin e demokracive pjesëmarrëse dhe integriteteve Euro-Atlantike në Ballkanin Perëndimor duke fuqizuar organizatat e shoqërisë civile dhe rrjetet e OSHC-ve për një rol më të fortë dhe aktiv në krijimin e shoqërive paqësore dhe gjithpërfshirëse për zhvillim të qëndrueshëm në Shqipëri, Bosnje-Hercegovinë, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi. Projekti financohet nga Ministria Norvegjeze e Punëve të Jashtme.

1. **KAPITULLI 1:** **KUADRI STRATEGJIK, LIGJOR DHE** **INSTITUCIONAL KUNDER KORRUPSIONIT** **NE ARSIMIN E LARTE TE SHQIPERISE.**

1.1 **KONTEKSTI I SHKETIT MBI KORRUPSIONIN**

Në mars 2015, KE komunikoi 5 prioritetet kyçe që administrata Shqiptare duhej të zbatonte për negociatat e pranimit. Këto fusha janë reforma e administratës publike; lufta kundër korrupsionit; lufta kundër krimit të organizuar; reforma gjyqësore; dhe të drejtat themelore.

Lufta kundër korrupsionit njihet gjithashtu si përparësia kryesore e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI) 2021 – 2030 që është instrumenti kryesor i angazhuar nga Qeveria Shqiptare për të përkthyer axhendën politike të qeverisë dhe për ta shndërruar atë në një program qeveritar pune gjithëpërfshirës.

Korrupsioni është konstatuar prej kohësh si një nga pengesat kryesore për zhvillimin e një vendi. Ai pengon efikasitetin e shërbimeve publike, ul besimin në institucionet publike dhe rrit koston e transaksioneve publike. Ai mund të shkatërrojë besimin e njerëzve në udhëheqjen politike të vendit të tyre dhe parimet themelore të qeverisjes demokratike. Gjatë viteve të fundit, Shqipëria ka bërë përpjekje dhe përparim në luftën kundër korrupsionit përmes reformave kushtetuese, legjislative dhe institucionale. Pavarësisht përpjekjeve të shtuara dhe angazhimit politik në luftën kundër korrupsionit, ai mbetet një faktor shqetësues dhe serioz. Në përgjithësi, korrupsioni është i përhapur në shumë fusha të jetës publike dhe të biznesit, duke përfshirë edhe arsimin e lartë.

Sipas Indeksit Global të Korrupsionit, Shqipëria u rendit në vendin 104 në vitin 2020 dhe 110 në vitin 2021 nga 180 vende.¹ Gjithashtu, Barometri i Ballkanit 2020, i cili është një matje vjetore e opinionit të qytetarëve për këtë rajon, e renditi Shqipërinë si vendin me nivelin më të lartë të perceptimit të korrupsionit në rajon.² Barometri raporton se shqetësimet mbi arsimin janë veçanërisht të përhapura në Shqipëri, kryesisht të lidhura me perceptimin se sistemi arsimor nuk i ka përgatitur në mënyrë adekuate të rinjtë për vendin e punës.

¹||UNTRANSLATED_CONTENT_START||1 2021 Corruption Perceptions Index||UNTRANSLATED_CONTENT_END||

²Barometri i Ballkanit 2020, Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal, <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Sondazhi i Gallup World anketon rregullisht kënaqësinë e qytetarëve me shërbimet publike (p.sh. shëndetësia, arsimi dhe drejtësia). Të dhënat e mbledhura u mundësojnë politikëbërësve të vlerësojnë se si ka ndryshuar kënaqësia me kalimin e kohës dhe të krahasojnë nivelin e kënaqësisë në të gjitha juridiksionet. Kënaqësia dhe besimi në të gjithë shërbimet publike (2019) me 34% të akcioneve në qeverinë kombëtare; 25% në sistemin gjyqësor; 53% në kujdesin shëndetësor; dhe 59% në sistemin arsimor. Sa i përket kënaqësisë në sistemin arsimor dhe shkollat, Shqipëria ka shkallën më të lartë në rajon. Megjithatë, kjo është mesatarisht më e ulët se niveli i kënaqësisë në vendet e OECD dhe OECD-BE, përkatësisht 67% dhe 68%.³

Progresi drejt një demokracie të plotë liberale është bllokuar në "zonën gri" të demokracisë hibride, ndërsa Shqipëria po klasifikohet si "pjesërisht e lirë" sipas raportit të Freedom House 2022.⁴

Vëmendje e pakët i është kushtuar korrupsionit në lidhje me sistemin e arsimit të lartë në Shqipëri. Fokusi i pamjaftueshëm në çështjet etike në arsim reflektohet në numrin e ulët të hulumtimeve, studimeve dhe raporteve të përgatitura në këtë fushë.

1.2 PËRKUFIZIMI I KORRUPSIONIT NË SISTEMIN ARSIMOR

Për të zbatuar një qasje strategjike kundër korrupsionit dhe për të menaxhuar integritetin në mënyrë efektive, është e nevojshme ta kuptojmë më së miri korrupsionin, të jemi në gjendje të zbulojmë dhe përcaktojmë format e ndryshme të tij. Kjo analizë e vendit ka të bëjë me korrupsionin në sistemin e arsimit të lartë; prandaj, me të drejtë ngremë pyetjen: çfarë është 'korrupsioni në arsim', si ta përcaktojmë atë? Në vitin 2017 Ministria e Drejtësisë mori rolin e Koordinatorit Kombëtar kundër Korrupsionit në Shqipëri. Në këtë rol Ministria e Drejtësisë koordinon përpjekjet strategjike dhe politike të Qeverisë për të parandaluar dhe rritur ndërgjegjësimin për çështjet që lidhen me antikorrupsionin. Në këtë kuadër, Ministria e Drejtësisë prezanton një Fjalor të përkufizimeve dhe formave të ndryshme të korrupsionit në sektorë të veçantë. Sipas këtij Fjalori 'Korrupsioni në arsim është përdorimi sistematik i zyrës publike për përfitim privat, ndikimi i të cilit është i rëndësishëm në disponueshmërinë dhe cilësinë e të mirave dhe shërbimeve arsimore dhe, ka ndikim në qasjen, cilësinë ose barazinë në arsim.⁵ Arsimi duhet të veprojë si një nga shtyllat kryesore në futjen e një kulture antikorrupsion.

³ Kënaqësia e qytetarëve me shërbimet publike dhe institucionet | Qeveria në një shikim: Ballkani Perëndimor | OECD Library (oecd-ilibrary.org)

⁴ Shtëpia e lirisë (2022) Kombet në tranzicion 2022, Nga rënia demokratike në agresionin autoritar. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-04/NIT_2022_final_digital.pdf

⁵ Jacques Hallak dhe Muriel Poisson. "Etika dhe korrupsioni në arsim: një përmbledhje." Gazeta e arsimit për zhvillim ndërkombëtar 1.1 (2005): 1-3.

1.3 QASJA DHE KUADRI STRATEGJIK NDAJ KORRUPSIONIT NË INSTITUCIONET E ARSIMIT TË LARTË

Rëndësia e madhe e arsimit në shoqërinë tonë theksohet fuqimisht në Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI) 2022 – 2030, që u miratua nga Këshilli i Ministrave më 22 shkurt 2023. Strategjia adreson probleme të ndryshme me të cilat përballlet aktualisht arsimit i lartë, 'Arsimi i lartë është një nga komponentët thelbësorë të transformimeve sociale dhe politike, veçanërisht në shoqëritë në tranzicion, i cili ndikon drejtpërdrejt në zhvillimin e demokracisë dhe krijon kushtet paraprake për zhvillimin ekonomik. Degradimi i vazhdueshëm i integritetit akademik është shfaqur në forma të ndryshme të pandershmërisë akademike, duke përfshirë plagjiaturën dhe mashtrimin, nepotizmin dhe grupet e interesit në arsimin e lartë, si dhe avancimin e pamerituar në titujt e lartë akademikë'.⁶

Shqipëria ka qenë anëtare e plotë e Procesit të Bolonjës/Zonës Europiane të Arsimit të Lartë që nga viti 2003. Nënshkrimi i Deklaratës së Bolonjës u pasua nga një sërë reformash në arsimin e lartë, të tilla si reformat strukturore në të gjitha nivelet e arsimit të lartë, reformat e zgjerimit të arsimit të lartë, duke përfshirë ofrimin e arsimit të lartë nga institucionet private dhe përshtatjen e kurrikulave sipas Procesit të Bolonjës. Aktorët zbatues të Procesit të Bolonjës janë qeveritë e shteteve, përmes ministrive dhe agjencive që drejtojnë arsimin e lartë, si dhe vetë institucionet e arsimit të lartë. Procesi i Bolonjës ka ndikuar rrënjësisht në hapësirën universitare në Shqipëri dhe ka paraqitur sfida dhe mundësi të reja për përmirësim të mëtejshëm. Sipas Renditjes Universitare QS EECA 2022, Universiteti i Tiranës renditet në vendin e 401 nga 450 universitete nga Europa në Zhvillim dhe Azia Qendrore.⁷Renditja e vitit 2022 është ndërtuar duke përdorur 10 tregues duke përfshirë ekspertizën e fakultetit, raportet ndërkombëtare të studentëve, rrjetin ndërkombëtar të kërkimit, reputacionin akademik, etj.

E fundit, por jo më pak e rëndësishme, Raporti i KE për Shqipërinë 2021 nënvizon se vendi ka marrë pjesë në mënyrë aktive në programet e BE-së, në veçanti në Erasmus+, veçanërisht në drejtim të lëvizshmërisë dhe ngritjes së kapaciteteve në projektet e arsimit të lartë, ku tre institucione shqiptare të arsimit të lartë u zgjodhën si koordinatorë kryesorë të projekteve nga 12 projekte të përzgjedhura nga Shqipëria.⁸

Raporti i KE për Shqipërinë 2021 thekson se masat anti-korrupsion vazhdojnë të kenë një ndikim të kufizuar në zonat veçanërisht të cenueshme, siç janë rrugët, kadastra, prona, doganat, administrata tatimore, arsimit, shëndetësia, prokurimi publik, kontratat PPP, etj. Për më tepër, Raporti thekson se financimi për arsimin dhe kërkimin akademik mbetet i ulët. I njëjti konstatim theksohet në Raportin e KE për Shqipërinë në 2020 që specifikon se shpenzimet publike për arsimin mbeten nën mesataren e OECD dhe BE.

⁶ [Vendim-621_date-22.10.2021_Per-miratimin-e-SKA-2021-2026.pdf](#)

⁷ Renditja e universiteteve QS për EECA 2022 | Universitetet më të mira

⁸ [Shqipëria-Raporti-2021.pdf \(europa.eu\)](#)

Raporti i KE për Shqipërinë në 2022 konfirmon ndikimin e kufizuar të masave anti-korrupsion në disa zona të veçanta dhe të cenueshme, duke përfshirë edhe arsimin. Raporti thekson se korrupsioni prek më shumë gratë në lidhje me qasjen në drejtësi, shërbimet sociale dhe arsimin e lartë.

Kuadri strategjik I Reformës në Administratën Publike (RAP) në Shqipëri përfshin pesë strategji kryesore, që kanë të bëjnë me fusha të ndryshme politike. Përveç dy strategjive kryesore, Strategjisë Ndërsektoriale të Reformës së Administratës Publike (SNRAP) dhe Strategjisë së Menaxhimit të Financave Publike të Shqipërisë (Strategjia MFP),⁹ tre strategji të tjera ndërsektoriale plotësojnë axhendën e reformës së rap, duke u përqëndruar në transformimin dixhital,¹⁰ decentralizimin¹¹ dhe antikorrupsionin.¹² Periudha fillestare kohore e të gjitha dokumenteve strategjike TË rap skadoi në vitin 2020. Për të siguruar vazhdimësinë e axhendës së reformës, Qeveria vendosi të zgjasë periudhat e vlefshmërisë së të gjitha strategjive, përkatësisht duke miratuar dhe rinovuar të gjitha planet e veprimit.

Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit 2015-2023¹³ dhe Plani i Veprimit 2020-2023¹⁴ shërbejnë si dokumente kryesore strategjike në luftën kundër korrupsionit. Këto dy dokumente janë në përputhje me objektivat e Kuadrit të Programimit IPA III. Plani i Veprimit u miratua me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 516/2020, dhe parashikon ngritjen e një Komiteti Kombëtar për zbatimin e Strategjisë Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit të kryesuar nga Ministri i Drejtësisë dhe të përbërë nga zëvendësministratë të të gjitha ministrive, përfshirë zëvendësministrin e Arsimit dhe Sportit.¹⁵ Kjo është një shenjë pozitive e gjithëpërfshirjes strategjike dhe një qasje përmbljedhëse në luftën kundër korrupsionit. Për ndërgjegjësimin kundër korrupsionit, vërehet një rritje e ndërgjegjësimit për çështjet që lidhen me korrupsionin në Shqipëri. Në sektorë të tillë si drejtësia, shëndetësia dhe partitë politike, korrupsioni ka arritur nivele alarmante, duke ndikuar kështu në besueshmërinë e institucioneve qeveritare në sytë e publikut.¹⁶

⁹ Strategjia Ndërsektoriale e Reformës së Administratës Publike 2015-2020, vendimi i Këshillit të Ministrave Nr 319, prill 2015 dhe vendimi Nr 697, 30 tetor 2019 (zgjatja e periudhës së zbatimit deri në vitin 2022); dhe Strategjia e Menaxhimit të Financave Publike të Shqipërisë 2019-2022, vendimi i Kabinetit të Ministrave Nr 824, 18 dhjetor 2019.

¹⁰ Axhenda Dixhitale Strategjike Ndërsektoriale e Shqipërisë 2015-2020, vendimi i Kabinetit të Ministrave Nr 284, Prill 2015, Gazeta Zyrtare Nr 56.

¹¹ Strategjia Kombëtare Ndërsektoriale për Decentralizimin dhe Qeverisjen Vendore 2015-2020, vendimi i Këshillit të Ministrave Nr 691, 29 korrik 2015

¹² Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit 2015-2020, vendimi i Kabinetit të Ministrave Nr 247, Mars 2015.

¹³ VKM Nr. 247/20.03.2015; VKM Nr 516/01.07.2020. <http://www.drejtësia.gov.al/strategjia-ndersektoriale-kunder-korrupsionit/>

¹⁴ VKM nr. 516/01.07.2020. <http://www.drejtësia.gov.al/strategjia-ndersektoriale-kunder-korrupsionit/>

¹⁵ [1.-PLANI-I-VEPRIMIT-ANTIKORRUPSION 2020-2023_AL.pdf](#)

¹⁶ Strategjia Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit 2015-2020

Rritja e ndërgjegjësimit është një element thelbësor i objektivave specifike të Planit të Veprimit 2020 – 2023, përkatësisht C.1.3.2 i cili parashikon organizimin e takimeve periodike që do të zhvillohen gjatë vitit 2020-2023 që synon studentët dhe të rinjtë e tjerë, për t' i informuar ata mbi implikimet e korrupsionit në arsim dhe sektorë të tjerë të cenueshëm. Për më tepër, objektivi strategjik i këtij Plani Veprimi 2020 – 2023 parashikon forcimin e bashkëpunimit midis Policisë së Shtetit dhe OSHC-ve në organizimin e ngjarjeve tematike që adresojnë luftën kundër korrupsionit në zonat më të rrezikuara në vend, përfshirë edhe arsimin. Fakti që Plani i Veprimit parashikon rritjen e ndërgjegjësimit dhe aktiviteteve strategjike për të kanalizuar më mirë korrupsionin në sistemin arsimor, si një sektor shumë i brishtë i vendit, është një zhvillim pozitiv. Sidoqoftë, është e domosdoshme të shtrihen objektivat e Planit të Veprimit në implikime shtesë të korrupsionit në sistemin arsimor, duke synuar një qasje ndëshkuese, jo vetëm parandaluese.

Për më tepër, politikat kombëtare dhe qeveritare synojnë të rrisin kapacitetet e Koordinatorit Kombëtar Kundër Korrupsionit dhe Rrjetit Kundër Korrupsionit në mënyrë që të garantojnë një strukturë të fuqishme institucionale kundër korrupsionit dhe të parandalojnë korrupsionin në nivel kombëtar në fusha të ndryshme.

Raporti i KE për Shqipërinë në 2022 nënvizon përparimin e vendit në arsim në veçanti me miratimin e Strategjisë së re Kombëtare për Arsimin dhe Planin e Veprimit 2021-2026, me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 621/2021. Ky dokument strategjik synon të sigurojë një sistem arsimor gjithëpërfshirës, të bazuar në parimet e barazisë dhe të mësuarit gjatë gjithë jetës, si dhe të mundësojë arsimim cilësor të të gjithë individëve në mbarë vendin. Për më tepër, Qeveria Shqiptare ka pohuar angazhimin e plotë ndaj Axhendës 2030 pasi ajo luan një rol të rëndësishëm në monitorimin e arritjes së Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ). Miratimi i Strategjisë për Arsimin lidhet drejtpërdrejt me Qëllimin 4 'Edukim cilësor' nga 17 OZHQ në Shqipëri, i cili synon të "sigurojë arsim cilësor gjithëpërfshirës dhe të barabartë dhe të promovojë mundësi të të mësuarit gjatë gjithë jetës".

Strategjia për Arsimin ka një Objektiv Politik të dedikuar për Arsimin e Lartë që synon të jetë në përputhje me standardet ndërkombëtare të cilësisë, transparencës akademike dhe integritetit. Dokumenti ofron një aktivitet në lidhje me etikën dhe integritetin, përkatësisht C 4.1.2 për miratimin e Kodit të Etikës në të gjitha institucionet e Arsimit të Lartë. Dokumenti nuk parashikon ndonjë parim ose objektiv që ka të bëjë në mënyrë të qartë me parandalimin e korrupsionit në Arsimin e Lartë. Duke marrë parasysh që Raporti i KE për Shqipërinë në 2020, 2021 dhe 2022 thekson fuqimisht ndikimin e kufizuar të masave anti-korrupsion në zonat e cenueshme të vendit, duke përfshirë sistemin arsimor, një qasje më intensive anti-korrupsion duhet të ishte pasqyruar në Strategjinë për Arsimin.

Raundi i Pestë i Vlerësimit i GRECO i botuar më 3 mars 2023, merret me "Parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e integritetit në qeveritë qendrore (personave të besuar me funksione të larta ekzekutive, PTEF) dhe agjencitë e zbatimit të ligjit (AZL)". REKOMANDIMI II i GRECO përcakton "planet konkrete të integritetit të miratohen dhe zbatohen brenda të gjitha ministrive, duke përfshirë një analizë sistematike të rreziqeve që lidhen me integritetin me të cilat mund të përballen ministrat dhe këshilltarët politikë gjatë ushtrimit të detyrave të tyre dhe mekanizmave të përpunueshmërisë dhe monitorimit". Miratimi i Planeve të Integritetit është i detyrueshëm për të gjitha Ministrinë sipas dispozitave të Strategjisë Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit. Disa plane të integritetit përfshijnë masa që synojnë nëpunësit publikë dhe PTEF.¹⁷ Ky është një zhvillim pozitiv për Ministrinë e Arsimit dhe Sportit pasi ka zgjeruar fushën e lëndëve që lidhen me integritetin, duke ndikuar drejtpërdrejt në cilësinë e sistemit arsimor në përgjithësi, dhe arsimit të lartë në veçanti.

¹⁷ GrecoRC5(2022)Raporti 4-Final Anglisht i-Përputhshmërisë në-Shqipëri-3 Mars 2023.pdf

2. KUADRI KOMBËTAR INSTITUCIONAL

2.1 INSTITUCIONET QENDRORE

Ministria e Arsimit dhe Sportit është një departament i Qeverisë Shqiptare përgjegjës për arsimin dhe sportin. Ajo është gjithashtu autoriteti shtetëror që kryeson Arsimin e Lartë dhe Sportet, përgjegjës për përcaktimin e politikave dhe udhëheqjen e sistemit të arsimit të lartë në vend.

General Directorate of Anti-Corruption / National Coordinator Against Corruption (NCAC) at Drejtoria e Përgjithshme Kundër Korrupsionit / Koordinatori Kombëtar Kundër Korrupsionit (NCAC) pranë Ministrisë së Drejtësisë është një strukturë e sapokrijuar që synon të përmirësojë koordinimin në nivel qendror duke a) zhvilluar projekte dhe programe në fushën e anti-korrupsionit, planifikimit, koordinimit dhe përcaktimit të instrumenteve të nevojshme për zbatimin e politikave në terren kundërkorrupsionit dhe b) hetuar rastet që lidhen me korrupsionin në administratën publike. Drejtoria e Përgjithshme përbëhet nga një rrjet koordinatorësh që hetojnë rastet e lidhura me korrupsionin në administratën publike, me qëllim minimizimin e korrupsionit në zonat e cënueshme (rrugët, kadastra, prona, doganat, administrata tatimore, arsimit, shëndetësia, prokurimi publik, kontratat PPP, etj.). Rrjeti i koordinatorëve kundër korrupsionit në nivel kombëtar dhe rajonal është rritur në 78 koordinatorë në 44 institucione shtetërore. Agjencia e Sigurimit të Cilësisë në Arsimin e Lartë është një nga institucionet shtetërore të këtij Rrjeti që synon zvogëlimin e korrupsionit në sistemin arsimor.¹⁸

Këshilli i Arsimit të Lartë dhe Kërkimit Shkencor (KALKSH) është një organ këshillimor për politikën e arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor, pranë Ministrit përgjegjës për arsimin.

Agjencia e Sigurimit të Cilësisë në Arsimin e Lartë (ASCAL) parashikohet në ligjin nr. 80/2015 Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në Institucionet e Arsimit të Lartë në Republikën e Shqipërisë. Është një entitet juridik publik, përgjegjës për sigurimin e cilësisë në arsimin e lartë. ASCAL, përmes mekanizmave të sigurimit të cilësisë, akreditimit dhe proceseve të tjera, monitoron dhe vlerëson cilësinë e institucioneve dhe programeve të ofruara. ASCAL e bazon aktivitetin e saj sipas rregullatores, në Kodin e Cilësisë për arsimin e lartë, i cili azhurnohet me standardet europiane dhe udhëzimet e cilësisë në Zonën Europiane të Arsimit të Lartë. Themelimi i kësaj Agjencie është një udhëzim i domosdoshëm që siguron cilësi në Arsimin e Lartë. Drejtori i kësaj Agjencie emërohet, lirohet/shkarkohet nga detyra me propozimin e ministrit përgjegjës për arsimin, me Urdhër të Kryeministrit, i cili tregon qartë rëndësinë e kësaj Agjencie.

¹⁸ Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 618, datë 20 tetor 2021

Qendra e Shërbimeve Arsimore (QSHA) është një institucion publik, në varësi të Ministrisë së Arsimit, me qëllim ofrimin e shërbimeve në fushën e arsimit të lartë dhe sigurimin e aksesit të publikut në të dhënat e arsimit të lartë.

Bordi i Akreditimit është një organ kolegjal vendimmarrës dhe i pavarur në veprimtarinë e tij, i themeluar në ASCAL për procesin e akreditimit të institucioneve të arsimit të lartë dhe programeve të studimit. Bordi merr vendimin përfundimtar për akreditimin e institucioneve të arsimit të lartë dhe programeve të studimit që ato ofrojnë. Ai përbëhet nga ekspertë të huaj dhe vendas, personalitete në fushën e arsimit të lartë dhe sigurimit të cilësisë.

Konferenca e Rektorëve është një organ kolegjal, i pavarur, i përbërë nga drejtuesit e institucioneve të arsimit të lartë. Konferenca e Rektorëve zhvillon veprimtari të koordinimit dhe zhvillimit të arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor, si dhe funksione të tjera të përcaktuara me ligje të veçanta.

2.2 ORGANET E INSTITUCIONEVE TË ARSIMIT TË LARTË

Senati Akademik është organi më i lartë drejtues akademik. Organe të tjera akademike janë asambleja e stafit akademik dhe komisionet e përhershme.

Bordi i Administrimit është organi më i lartë administrativ. Autoritetet administrative përfshijnë administratorin e institucionit dhe administratorin e subjektit kryesor.

Rektori është autoriteti më i lartë akademik i institucionit të arsimit të lartë, si dhe përfaqësuesi ligjor për çështjet akademike, sipas përcaktimeve të ligjit nr. 80/2015 Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në Institucionet e Arsimit të Lartë në Republikën e Shqipërisë. Ai/ajo zgjidhet nga anëtarët e njësisë primare akademike të asambleve të stafit dhe studentët. Votat e studentëve në përzgjedhjen e rektorit llogariten të jenë 10 përqind e totalit të votave.

Dekani I Institucioneve të Arsimit të Lartë është një organ kolegjal i kryesuar nga Dekani i ngarkuar për përgatitjen e planit strategjik për zhvillimin e njësisë kryesore, bazuar në propozimet e njësisë bazë si dhe ato të administratorit të njësisë kryesore.

Komiteti i Etikës është një organ kolegjal i IAL-eve parashikuar në ligjin për Arsimin e Lartë së bashku me Rektorin dhe Dekanin. Objekti i këtij Komiteti është promovimi dhe shqyrtimi i çështjeve që lidhen me etikën në veprimtarinë e procesit mësimor dhe kërkimor, si dhe në aktivitete të tjera institucionale. Komiteti i Etikës krijohet në secilin universitet. Rregullat dhe rregulloret për funksionimin dhe organizimin e Komitetit përcaktohen në statutet dhe rregulloret e brendshme të IAL-eve.

Këshillat e studentëve janë organizata të pavarura studentore në institucionet e arsimit të lartë, të cilat nuk zhvillojnë aktivitete politike dhe ekonomike. Këshillat e tillë nxisin pjesëmarrjen, koordinimin dhe përfaqësimin e studentëve në organet drejtuese të Institucioneve të Arsimit të Lartë.

Këshillat shprehin mendime dhe propozime për të gjitha problemet me interes të përgjithshëm dhe specifik të institucioneve të arsimit të lartë, si për planet dhe programet e studimeve, ligjet dhe rregulloret për veprimtaritë mësimore, të drejtën për të studiuar, cilësinë e shërbimeve, përcaktimin e tarifave të shkollimit dhe çështje të tjera të lidhura me to.

Njësia e sigurimit të brendshëm të cilësisë përcaktohet në statutin e institucionit të arsimit të lartë. Njësia e sigurimit të cilësisë vlerëson, në mënyrë periodike, rezultatet e aktiviteteve mësimore dhe kërkimit shkencor. Në përfundim të çdo semestri ose para sezonit të provimeve, kjo njësi kryen pyetësorë për studentët për cilësinë e mësimdhënies dhe kurrikulat.

Një njësi e dedikuar (e njohur si Autoriteti Përgjegjës), kryesisht Njësitë e Burimeve Njerëzore të ngarkuara me a) identifikimin, parandalimin dhe trajtimin e konflikteve të interesit dhe b) përgjegjëse për shqyrtimin, hetimin dhe inspektimin e kërkesave dhe ankesave për mbrojtjen e sinjalizuesve. Këto struktura janë me rëndësi të madhe për të parandaluar dhe minimizuar korrupsionin midis Institucioneve të Arsimit të Lartë. Ato nuk parashikohen në ligjin nr. 80/2015 Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në Institucionet e Arsimit të Lartë në Republikën e Shqipërisë, por rrjedhin si kërkesa nga ligje të tjera, përkatësisht, ligji nr. 9367/2005 Për Konfliktin e Interesit dhe ligji nr. 60/2016 Për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve.

3. ANALIZA E KUADRIT LIGJOR

3.1 LEGJISLACIONI PARËSOR

Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë. Në Shqipëri, të gjithë qytetarët kanë të drejtën e arsimit, pa varësisht nga mosha, gjinia ose etnia, të garantuara nga Kushtetuta e Shqipërisë. Sistemi arsimor dhe e drejta për arsim bazohet dhe përcaktohet nga neni 57 i Kushtetutës, i cili e shpall arsimin si përparësi kombëtare.¹⁹

Ligji nr. 80/2015 "Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë". Shqipëria ka një ligj të veçantë për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në IAL që buron nga viti 2015, i plotësuar me akte nënligjore.²⁰ Objekti i këtij ligji është shumë i gjerë, dhe përqendrohet në çështje të ndryshme të IAL, por disa nga objektivat kryesore të ligjit synojnë të krijojnë mekanizma të qëndrueshëm të sigurimit të cilësisë në institucionet e arsimit të lartë, në përputhje me standardet europiane dhe të bazojnë sistemin e arsimit të lartë në parimin e konkurrencës së lirë midis institucioneve të arsimit të lartë, stafit akademik dhe studentëve. Për më tepër, ligji parashikon Kodin e Cilësisë që është një përmbledhje e standardeve dhe udhëzimeve për vlerësimin e brendshëm dhe të jashtëm të cilësisë në arsimin e lartë. Ligji i arsimit të lartë i Republikës së Shqipërisë synon t' i përgjigjet zhvillimeve të reja në vend, të përafrohet me standardet Europiane, të sigurojë cilësi në arsimin e lartë dhe akreditimin dhe të krijojë struktura të ndërmjetme në Arsimin e Lartë.

Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe Institucionet e Arsimit të Lartë kanë miratuar disa rregulla dhe rregullore që ndikojnë drejtpërdrejt ose indirekt në parandalimin e korrupsionit në IAL. Megjithatë, nuk ka informacion të mjaftueshëm në dispozicion për të monitoruar nëse IAL i kanë miratuar të gjitha këto akte të brendshme. Një element thelbësor, përveç miratimit zyrtar, është edhe procesi i zbatimit dhe monitorimit, duke synuar të vlerësojë nivelin e adresimit të çështjes së korrupsionit në institucionet e arsimit të lartë.

¹⁹ Të gjithë kanë të drejtën e edukimit.

²⁰ Përmbledhje-e-legjislacionit-për-arsimin-e-lartë-perditësuar-deri-më-11.01.2023-Pdf-2.pdf

3.2 LEGJISLACIONI DYTËSOR

Plani i Integritetit dhe Veprimi i Ministrisë së Arsimit dhe Sportit. Me Urdhrin nr. 225/2022,²¹ Ministri i Arsimit dhe Sportit ka miratuar Planin e Integritetit dhe Planin e Veprimit 2022 – 2025 që publikohet edhe në faqen zyrtare të internetit të Ministrisë. Plani i Integritetit nuk është vetëm një dokument që vërteton gatishmërinë e Ministrisë për të përmirësuar integritetin, por një proces i vazhdueshëm për vlerësimin e nivelit të cenueshmërisë së organizatës dhe krijimin e mekanizmave për të identifikuar dhe trajtuar më mirë praktikatat e këqija dhe rreziqet e korrupsionit çdo ditë. Ky Dokument do ta ndihmojë organizatën të ketë një vizion të qartë dhe do ta çojë atë drejt efikasitetit dhe rezultateve të mira në çështjet që lidhen me integritetin, por, mbi të gjitha, ka për qëllim të ndryshojë mentalitetin dhe perceptimin institucional dhe individual në lidhje me praktikatat e prirura për korrupsion në nivel individual dhe organizativ. Ekzistenca e këtij dokumenti strategjik përcaktohet në zbatimin e Strategjisë Ndërsektoriale kundër Korrupsionit dhe Planit të saj të Veprimit 2021 – 2023 (Objektivi A.8 ‘Përdorimi sistematik i mekanizmave për të identifikuar korrupsionin’), Pasaportën e Treguesve dhe rekomandimet e Raundit të Pestë të Vlerësimit të GRECO për miratimin dhe zbatimin e planeve konkrete të integritetit nga të gjitha ministratë, që përmbajnë një analizë sistematike të rreziqeve që lidhen me integritetin me të cilat mund të përballen drejtuesit e lartë dhe këshilltarët politikë gjatë ushtrimit të detyrave të tyre, dhe mekanizmat e monitorimit dhe pajtueshmërisë. Ekziston një objektiv specifik i këtij Dokumenti (Plani i Integritetit) që parashikon rreziqe të mundshme dhe masa lehtësuese në lidhje me Arsimin e Lartë. Konkretisht, Objektivi IV Përmirësimi i politikave dhe ndërhyrjeve për të promovuar integritetin dhe për të parandaluar korrupsionin në sistemin arsimor, kërkimin akademik dhe sportin. Disa nga rreziqet lidhen me vonesën e nxjerrjes së akteve nënligjore për zbatimin e ligjit për Arsimin e Lartë; mungesën e burimeve financiare për kërkimin akademik, mungesën e procedurave standarde operacionale në lidhje me lëshimin e licencave, mungesën e informacionit, analizës dhe të dhënave statistikore të treguesve të IAL në funksion të zbatimit të Strategjisë Kombëtare të Arsimit 2021 – 2026. Pavarësisht nga fakti se disa rreziqe janë theksuar tashmë në Planin e Integritetit të Ministrisë së Arsimit dhe Sportit, IAL nuk kanë përgatitur plane veprimi për të adresuar më tej rreziqet e lartpërmendura ose për të identifikuar të tjera shtesë. Duke pasur parasysh veçoritë e Universiteteve, ato mund të përballen me rreziqe të ndryshme dhe duhet të merren masa lehtësuese. Prandaj, duhet siguruar që çdo Institucion i Arsimit të Lartë të kryejë një vlerësim të rrezikut, të vlerësojë rreziqet e identifikuara dhe të zhvillojë masa lehtësuese.

Kodi i Cilësisë së Arsimit të Lartë është dokumenti kryesor për të gjitha proceset dhe procedurat e sigurimit të cilësisë në arsimin e lartë. Ky dokument parashikon standardet shtetërore, të cilat janë të detyrueshme për t’u zbatuar nga institucionet e arsimit të lartë. Kodi i Cilësisë së Arsimit të Lartë hartohet nga ministria përgjegjëse për arsimin dhe miratohet me vendim të Këshillit të Ministrave.

²¹ Urdher-nr.-225-date-27.4.2022-Plani-i-Integritetit-per-MAS-2022-2025.pdf (arsimi.gov.al)

Kodi i Etikës. Me Vendimin e Këshillit të Ministersno.879/2019 parashikohet ekzistenca dhe zbatimimi i Kodit të Etikës për Institucionet e Arsimit të Lartë dhe përcaktohet si një dokument i detyrueshëm.

Ai përbëhet nga një sërë rregullash dhe rregullatore që kornizojnë IAL dhe integritetin akademik ndaj studentëve dhe stafit akademik. Është një zhvillim pozitiv që shumica e IAL kanë publikuar Kodin e Etikës në faqet e tyre të internetit.

- **Kodi i Etikës, Universiteti Politeknik i Tiranës (UPT)²²**
- **Kodi i Etikës, Universiteti i Tiranës²³**
- **Kodi i Etikës, Universiteti Aleksandër Xhuvani, Durrës²⁴**
- **Kodi i Sjelljes/Etikës, Universiteti Luigj Gurakuqi, Shkodër²⁵**

Vendim i Këshillit të Ministrave për sigurimin e transparencës në IAL. Transparenca është një nga bazat e Institucioneve të Arsimit të Lartë që synon të sigurojë të dhëna statistikore transparente, koherente, të qëndrueshme dhe të azhurnuara. Me Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 781/2018 "Për sigurimin e transparencës në IAL" Ministria e Arsimit dhe Sportit bën publike informacionin brenda programit të transparencës dhe trajtimit të ankesave ndaj institucioneve të arsimit të lartë. Përmbajtja e këtij informacioni publikohet nga Qendra Ndërinstitucionale e Rrjetit Akademik Shqiptar në një portal të dedikuar, të aksesueshëm nga të gjitha palët e interesuara www.transparency.al. Përmban të dhëna për IAL, të tilla si të ardhurat, shpenzimet dhe informacionin e prokurimit, CV-të e pedagogëve dhe anëtarëve të bordeve të administratës, etj.

Ligji për parandalimin e Konfliktit të Interesit. Shqipëria ka një ligj të dedikuar për parandalimin e Konfliktit të Interesit, përkatësisht ligjin nr. 9367/2005, i ndryshuar, "Për parandalimin e konfliktit të interesit në ushtrimin e funksioneve publike". Objekti i këtij ligji është garantimi i një vendimmarrjeje të paanshme dhe transparente në interesin më të mirë të mundshëm të publikut dhe të besimit të tij në institucionet publike përmes parandalimit të konflikteve midis interesave publike dhe atyre private të një zyrtari në ushtrimin e funksioneve të tij. Ligji është i zbatueshëm për çdo zyrtar kur ai merr pjesë në vendimmarrje. Ministria e Arsimit dhe Sportit ka miratuar një Rregullore të Konfliktit të Interesit për vitin 2019²⁶ që është e zbatueshme për Ministrinë dhe të gjitha institucionet në varësi. Pavarësisht nga fakti se IAL-et nuk përmenden në mënyrë të qartë në Rregullore, Institucionet e Arsimit të Lartë i nënshtrohen ligjit për Konfliktin e Interesit. Për më tepër, ligji nr. 9367/2005, i ndryshuar, parashikon ngritjen e strukturave të dedikuara të njohura si Autoriteti Përgjegjës (krye-

²² Microsoft Word - Kodi i Etikës ne UPT.docx

²³ Kodi i Etikës i Universitetit të Tiranës – UNIVERSITETI I TIRANËS (unitir.edu.al)

²⁴ 35_Kodi_i_Etikës_UE.pdf (uniel.edu.al)

²⁵ Kodi_i_Etikës_-_Universiteti_i_Shkodër_s.pdf (unishk.edu.al)

²⁶ Rregullorja-Per-parandalimin-e-KI_MASR.pdf

sisht Njësitë e Burimeve Njerëzore) të bashkangjitura në të gjitha institucionet publike përgjegjëse për identifikimin, parandalimin, trajtimin, zgjidhjen dhe raportimin e konfliktit të interesit brenda juridiksionit të institucionit të tyre.

Në fakt, të gjitha IAL-të publike kanë zhvilluar dhe publikuar në faqen e tyre të internetit Rregulloren për parandalimin e Konfliktit të Interesit, në zbatim të dispozitave të ligjit no. 9367/2005, për Konfliktin e Ndërmjetëm, të ndryshuar. Për më tepër, dispozitat specifike për etikën, konkretisht për pranimin e dhuratave dhe favoreve gjatë ushtrimit të një funksioni publik, janë pjesë përbërëse e kësaj Rregulloreje. Por në disa IAL, kanë zhvilluar rregullore të veçanta për dhuratat dhe favorët, bazuar në ligjin nr. 9131/2003 “Për rregullat e etikës në administratën publike”. IAL-et do të sigurojnë zbatimin e këtyre rregullave dhe rregulloreve dhe do të sigurojnë infrastrukturën për miratimin e tyre. Është një zhvillim pozitiv që shumica e Universiteteve kanë publikuar tashmë në faqet e tyre të internetit Rregulloren për parandalimin e Konfliktit të Interesit, si një mekanizëm i brendshëm i transparencës dhe informacionit.

- **Rregullore për parandalimin e Konfliktit të Interesit, Universiteti i Tiranës²⁷**
- **Rregullore për parandalimin e Konfliktit të Interesit, Universiteti Luigj Gurakuqi, Shkodër²⁸**
- **Rregullore për parandalimin e Konfliktit të Interesit, Universiteti Aleksandër Xhuvani, Durrës²⁹**

Ligji për sinjalizimin dhe mbrojtjen e sinjalizuesve. Ligji nr. 60/2016 përcakton rregullat për sinjalizimin në lidhje me një sjellje ose praktikë të dyshimtë korupsioni nga sinjalizuesit në sektorin publik dhe privat, mekanizmat për mbrojtjen e sinjalizuesve dhe detyrimet e autoriteteve publike dhe subjekteve private në lidhje me sinjalizimin. Në zbatim të këtij ligji, në vitin 2018 Ministria e Arsimit dhe Sportit ka miratuar një Rregullore për ngritjen e Njësisë Përgjegjëse dhe mbrojtjen e sinjalizuesve për kryerjen e hetimit administrativ. Ligji nr. 60/2016 përcakton ngritjen e një strukture të dedikuar për shqyrtimin e sinjalizimit. Sipas dispozitave të ligjit, krijohet një njësi përgjegjëse me çdo organ publik me më shumë se 80 punonjës dhe subjekt privat me më shumë se 100 punonjës. Njësia përgjegjëse mund të përbëhet nga një ose më shumë persona, duke iu referuar përbërjes dhe strukturës së organizatës, të trajnuar posaçërisht në fushën e mbrojtjes së sinjalizuesve. Ligji është i zbatueshëm për sektorin publik dhe privat, përfshirë Universitetet e Arsimit të Lartë.

²⁷ [Vendimi-nr.-6-datë-11.02.2020.pdf \(unitir.edu.al\)](#)

²⁸ [Kthim Pergjigje Luigj Gurakuqi.pdf](#)

²⁹ [Rregullore_pr_parandalimin_e_konfliktit_t_interesave_n_ushtimin_e_funksioneve_publike_n_UE.pdf \(uniel.edu.al\)](#)

6 kërkesa zyrtare për ngritjen e Njesisë Përgjegjëse për Mbrojtjen e Sinjalizuesve u dërguan në 6 Institucione të Arsimit të Lartë të ndodhura në Tiranë, Durrës, Elbasan dhe Shkodër. Është një shenjë pozitive që të gjitha ato kanë krijuar Njesisë të përkatëse Përgjegjëse dhe kanë miratuar gjithashtu Rregulloren e Brendshme për kryerjen e hetimeve administrative për denoncimet në lidhje me sinjalizimin. Megjithatë, pavarësisht ekzistencës formale të këtyre Rregulloreve të Brendshme, dhe në kuadër të transparencës, këshillohet fuqimisht publikimi i tyre në faqen zyrtare të internetit të Universiteteve. Njëkohësisht, informacioni i pikës kryesore të kontaktit të Njesisë Përgjegjëse për mbrojtjen e sinjalizuesve duhet të vihet në dispozicion të publikut, në mënyrë që studentët të njihen me këtë pikë kontakti të Universitetit dhe rregullat specifike.

Jo të gjithë IAL-të kanë publikuar në faqen e tyre të internetit informacionin e kontaktit të pikave përkatëse të kontaktit.

Është një zhvillim pozitiv që të gjitha IAL-të kanë krijuar këto Njësi dhe një Rregullore e Brendshme është tashmë në fuqi. Por nga ana tjetër, paradoksalisht të gjitha IAL-të që u kërkuan zyrtarisht në të dhëna statistikore, raportuan se nuk kishin raste denoncimesh ose ankesash gjatë vitit 2020, 2021 dhe 2022, në kundërshtim me rezultatet e sondazhit. Kjo tregon qartë nevojën për të zbatuar në mënyrë efektive aktet e brendshme dhe Njësia Përgjegjëse për mbrojtjen e sinjalizuesve do të bëhet efektive dhe e përgjegjshme.

Megjithëse iu kërkuar informacion zyrtarisht 6 Institucioneve publike të Arsimit të Lartë, 5 prej tyre nuk u dhanë asnjë informacion në lidhje me mbledhjen, përpunimin dhe mbrojtjen e të dhënave personale të studentëve/qytetarëve që paraqesin ankesë ose denoncim. Ky është një aspekt themelor që duhet të merret parasysh fuqimisht nga IAL-të, pasi kontribuon në krijimin e besimit të ndërsjellë midis Universiteteve, studentëve ose qytetarëve.

- **Rregullore për mbrojtjen e sinjalizuesve, Universiteti Aleksandër Xhuvani, Durrës³⁰**

- **Rregullore për mbrojtjen e sinjalizuesve, Universiteti Bujqësor i Tiranës³¹**

Është e rëndësishme të theksohet se këto kërkesa zyrtare u janë dërguar universiteteve, dhe jo fakulteteve, duke marrë parasysh se shkëmbimi i informacionit do të përbëjë bazën e bashkëpunimit institucional, veçanërisht në lidhje me korrupsionin, integritetin dhe etikën në IAL.

³⁰ Rregullore_per_hetimin_administrativ_te_kerkeses_se_sinjalizuesit_per_mbrojtjen_nga_hakmarrja_ne_Universitetin_e_Elbasan.pdf (uniel.edu.al).

³¹ Rregullore.pdf

4. ANKETË ME STUDENTËT

4.1 METODOLOGJIA

Ky sondazh i opinionit u krye në kuadër të Projektit "Universitetet pa Korrupsion në Shqipëri, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi", në bashkëpunim me SMART Balkans dhe me mbështetjen e Ministrisë Norvegjeze për Punët e Jashtme gjatë periudhës 17 – 26 Maj 2023. Mostra përfaqësuese përbëhej nga 300 studentë të tre universiteteve të ndryshme në Shqipëri. Instrumenti i anketës ishte një pyetësor me 48 pika i hartuar në bashkëpunim me klientin. Të anketuarit u morë në pyetje ballë për ballë.

4.2 DEMOGRAFIA E MOSTRËS

Gjinia: femra 78% (268), meshkuj 22% (75)

Universiteti: Universiteti i Tiranës 51% (176); Universiteti i Elbasanit 16% (55); Universiteti i Durrësit 31% (106); Universiteti Bujqësor i Tiranës 2% (6).

Fakulteti: Fakulteti i Drejtësisë, Tiranë 19%; Fakulteti i Ekonomisë, Tiranë 24%; Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Tiranë 21%; Fakulteti i Historisë dhe Filologjisë, Tiranë 1%; Fakulteti i Shkencave Natyrore, Tiranë 18%; Fakulteti i Shkencave Sociale, Tiranë 18%; Fakulteti Ekonomik, Elbasan 31%; Fakulteti i Shkencave Humane, Elbasan 16%; Fakulteti i Shkencave Mjekësore Teknike, Elbasan 22%; Fakulteti i Edukimit Shkencor, Elbasan 31%; Fakulteti i Biznesit, Durrës 56%; Fakulteti i Edukimit, Durrës 26%; Fakulteti i Shkencave Politike dhe Juridike, Durrës 12%; Fakulteti i Studimeve Profesionale, Durrës 2%; Fakulteti i Studimeve të Integruara me Praktikën, Durrës 2%; Fakulteti i Teknologjisë dhe Informacionit, Durrës 2%; Fakulteti i Ekonomisë dhe Agrobiznesit, Universiteti Bujqësor i Tiranës 83%; Fakulteti i Shkencave të Pyjeve, Universiteti Bujqësor i Tiranës 17%.

Viti universitar: Viti I parë 21% (72); Viti I dytë 24% (81); Viti i tretë 21% (73); Viti i fundit 17% (60), graduate nxënës 17% (57).

4.3 PËRMBLEDHJE

Shumica e të anketuarve, 55.1 përqind, besonin se përgjithësisht korrupsioni ishte shumë i zakonshëm dhe tepër i zakonshëm në shoqëri. Një total prej 27 përqind mendonin se praktikat korruptive ishin "shumë të zakonshme" ose "tepër të zakonshme" në universitetin e tyre, dhe 20 përqind besonin se korrupsioni ishte "shumë i zakonshëm" ose "tepër i zakonshëm" në fakultetin e tyre. Në të kundërt, vetëm 25 përqind e studentëve të anketuar besonin se korrupsioni nuk ishte aspak i zakonshëm në fakultetin e tyre dhe 15 përqind u përgjigjën se nuk ishte aspak i zakonshëm në universitetin e tyre.

38 përqind e studentëve të anketuar u përgjigjën se korrupsioni ndikon ndjeshërnë sistemin arsimor dhe 36 përqind u përgjigjën shkatërruese, se kishte shumë korrupsion në sistemin arsimor por se arsimi në përgjithësi mbetet i drejtë.

40.7 përqind u përgjigjën se korrupsioni nuk kishte aspak ndikim në arsimimin e tyre, dhe vetëm 6.7 përqind të anketuar u përgjigjën se korrupsioni ka patur një ndikim të rëndësishëm në arsimimin e tyre.

Është e rëndësishme të theksohet se 31 përqind e të anketuarve presin që korrupsioni të jetë më pak i përhapur në të ardhmen, krahasuar me 22 përqind që mendojnë se në fakt do të shtohet edhe më shumë. Një përqindje e lartë e të anketuarve, përkatësisht 23 përqind janë përgjigjur se korrupsioni në të ardhmen do të "mbetet i njëjtë".

Forma më e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme në fakultet e identifikuar nga 20 përqind e të anketuarve është, "detyrimi për blerjen e librave shkollorë në këmbim të notave më të larta ose kalimit në provime". Një tjetër formë e identifikuar nga 19 përqind të studentëve të anketuar është dhënia e ryshfeteve në para në këmbim të notave më të larta. Sidoqoftë, një tregues pozitiv është fakti se një përqindje e lartë (82 – 87 përqind) e studentëve të anketuar të universitetit 'kurrë' nuk kanë përjetuar ndonjë nga përvojat e padëshiruara të parashikuara që nga fillimi i rrugëtimit të tyre universitar.

Ofrimi i një ryshfeti për një mësues në këmbim të një note nmë të lartë, përkatësisht ofrimi i parave u raportua nga shumica e studentëve të anketuar të universitetit, 11 prej tyre dhe 21 studentë raportuan se iu është kërkuar nga një mësues para në këmbim të një note më të lartë.

Një nga pyetjet më të rëndësishme që u është bërë studentëve ka të bëjë me raportimin e rasteve të korrupsionit tek drejtuesit e fakultetit. 86 përqind e tyre u përgjigjën se nuk kanë raportuar, as zyrtarisht dhe as jo-zyrtarisht, një rast korrupsioni. 41 përqind e të anketuarve pretenduan se nuk e dinë, nuk mund të tregojnë nëse ka një zyrë të dedikuar për raportimin e korrupsionit. Kjo është një përqindje e konsiderueshme, e cila tregon qartë se studentët e universitetit nuk janë të informuar për mekanizmat e raportimit të krijuar brenda fakultetit të tyre, ata nuk u besojnë këtyre mekanizmave, ose mekanizmat e raportimit janë themeluar thjesht zyrtarisht, por ato nuk janë funksionale.

19 përqind e studentëve ishin plotësisht të pakënaqur me mënyrën se si drejtuesit e fakultetit kujdeseshin dhe trajtonin rastet e raportuara të korrupsionit; 27 përqind nuk ishin të njohur me procedurat e raportimit dhe 24 përqind ishin të pakënaqur me disponueshmërinë e informacionit të ofruar për studentët në lidhje me korrupsionin në fakultetin e tyre. Sigurimi i opsioneve të ndryshme për studentët për të raportuar korrupsionin është thelbësor për drejtuesit e fakultetit. 50 përqind zgjodhën formën në internet për të raportuar korrupsionin, si formën më të përshtatshme, kjo ndjekur ngabiseda me drejtuesit e fakultetit zgjedhur nga 28 përqind.

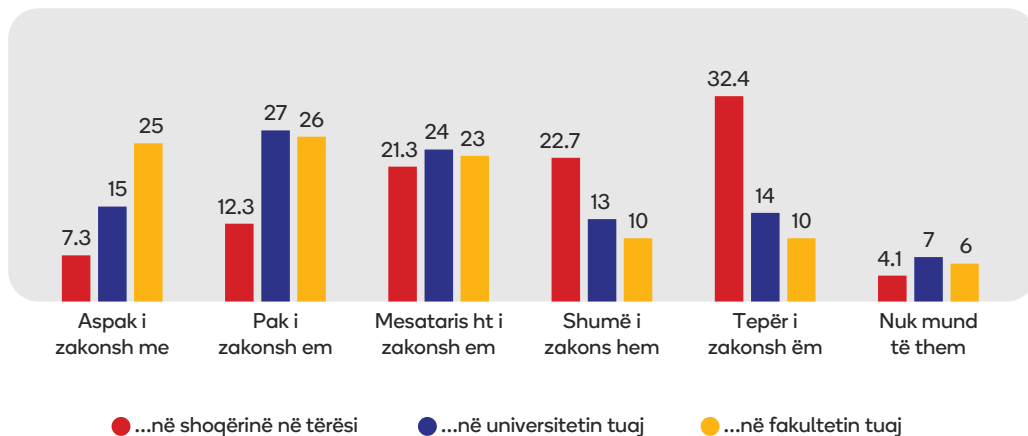
Është thelbësore të theksohet se shumica e të anketuarve, 88 përqind, u përgjigjën se gjithmonë do të raportonin korrupsion, por nga ana tjetër, pothuajse e njëjta përqindje, 86 përqind e studentëve, u përgjigjën se do të kishin merak për hakmarrje të mundshme.

Ka arsye të ndryshme pse studentët e universitetit abstenojnë nga raportimi i korrupsionit. 24 përqind e studentëve shqiptarë u përgjigjën se procedurat e paqarta janë arsyeja kryesore që korrupsioni nuk raportohet në fakultetin e tyre dhe 23 përqind, raportojnë për faktin se nuk ka interes për eliminimin e korrupsionit, duke treguar një mungesë të qartë interesi për të parandaluar ose minimizuar korrupsionin në IAL.

4.4 GJETJET E SONDAZHIT TË OPINIONIT

Një nga pyetjet kryesore që iu drejtua studentëve shqiptarë të universitetit ishte se sa të zakonshëm e mendonin korrupsionin në shoqërinë e gjerë, në universitetin e tyre dhe në fakultetin e tyre. Shumica e të anketuarve, përkatësisht 55.1 përqind besonin se korrupsioni ishte "shumë i zakonshëm" dhe "tepër i zakonshëm" në shoqërinë e gjerë. Një total prej 27 përqind mendonin se praktikë korruptive ishin "shumë të zakonshme" ose "tepër të zakonshme" në universitetin e tyre, dhe 20 përqind besonin se korrupsioni ishte "shumë i zakonshëm" ose "tepër i zakonshëm" në fakultetin e tyre. 25 përqind e studentëve të anketuar besonin se korrupsioni 'nuk ishte aspak i zakonshëm' në fakultetin e tyre dhe 15 përqind në universitetin e tyre.

Fig. 1 Sa i zakonshëm është korrupsioni....? (%)

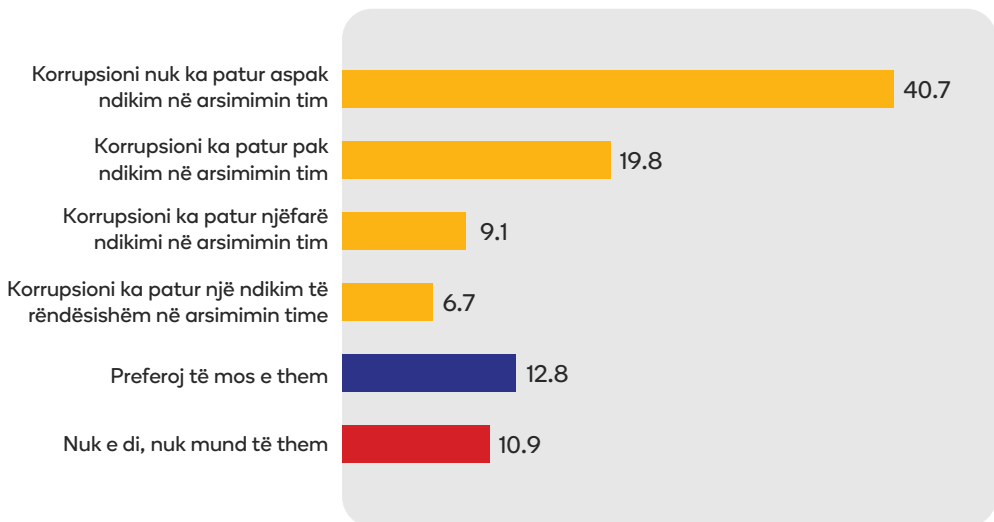
Pyetja e dytë që iu parashtrua studentëve shqiptarë të universitetit ishte më specifike dhe e rëndësishme për qëllimin e sondazhit. Në pyetjen se deri në çfarë mase ndikon korrupsioni në sistemin arsimor shqiptar, 38 përqind e studentëve të anketuar u përgjigjën 'goxha', se kishte shumë korrupsion në sistemin arsimor por se arsimit në përgjithësi mbetej i drejtë. Pothuajse e njëjta përqindje e të anketuarve, përkatësisht 36 përqind, u përgjigjën 'shkatërruese' dhe se korrupsioni kishte një ndikim shumë të dëmshëm në cilësinë e arsimit. Vetëm 4 përqind e studentëve të anketuar të universitetit u përgjigjën se nuk kishte pothuajse 'aspak korrupsion' në sistemin arsimor.

Fig. 2 Deri në çfarë mase ndikon korrupsioni në sistemin arsimor Shqiptar? (%)

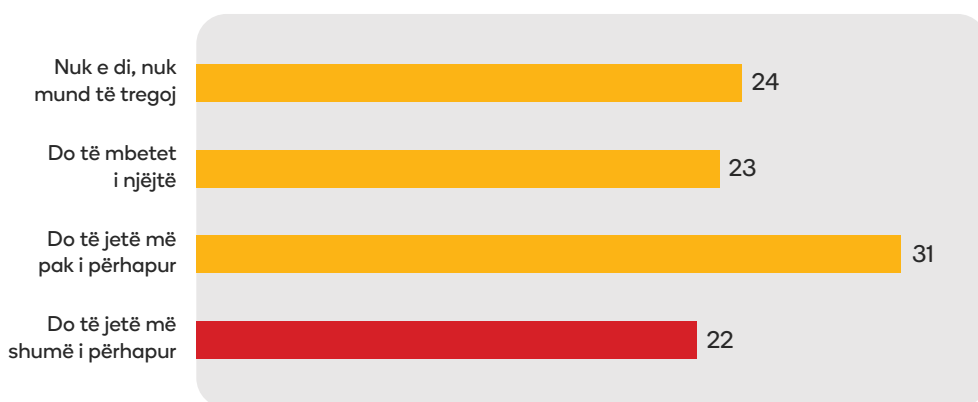
Studentët e anketuar të universitetit u pyetën gjithashtu mbi shkallën e ndikimit të korrupsionit në arsim deri më sot. Përqindja më e madhe e të anketuarve, përkatësisht 40.7 përqind u përgjigjën se korrupsioni nuk kishte ndikim në arsimimin e tyre, ndërsa 9.1 përqind raportuan ‘njëfarë’ ndikimi dhe 19.8 përqind raportuan ndikim ‘të vogël’. Vetëm 6.7 të anketuar u përgjigjën se korrupsioni ka patur ndikim ‘të rëndësishëm’ në arsimimin e tyre. Duhet të theksohet se një përqindje e lartë e të anketuarve ‘preferojnë të mos e thonë’ ose ‘nuk e dinë, nul mund të tregojnë’ shkallën e ndikimit të korrupsionit në arsim, përkatësisht 12.8 përqind dhe 10.9 përqind.

Fig. 3 Si do ta vlerësonit ndikimin e korrupsionit në arsimin tuaj deri më sot? (%)

Pyetja e 4-të e parashtruar për studentët e anketuar të universitetit ka të bëjë me pritshmëritë, nëse korrupsioni në fakultetet e tyre do të jetë më pak apo më shumë i përhapur në të ardhmen. Një zhvillim pozitiv i vendit është fakti se 31 përqind e studentëve shqiptarë të anketuar besonin se korrupsioni do të ishte 'më pak i përhapur' në të ardhmen, krahasuar me 22 përqind që u përgjigjën se mund të ishte 'më shumë i përhapur'. Një përqindje e lartë e të anketuarve, përkatësisht 23 përqind u përgjigjën se korrupsioni në të ardhmen do të "mbetet i njëjtë". Ndërsa 24 përqind e studentëve u përgjigjën se 'nuk e dinë, nuk mund të tregojnë' nëse korrupsioni do të jetë më pak apo më shumë i përhapur në të ardhmen. Në fakt, kjo përqindje e pritshmërive është mjaft e lartë.

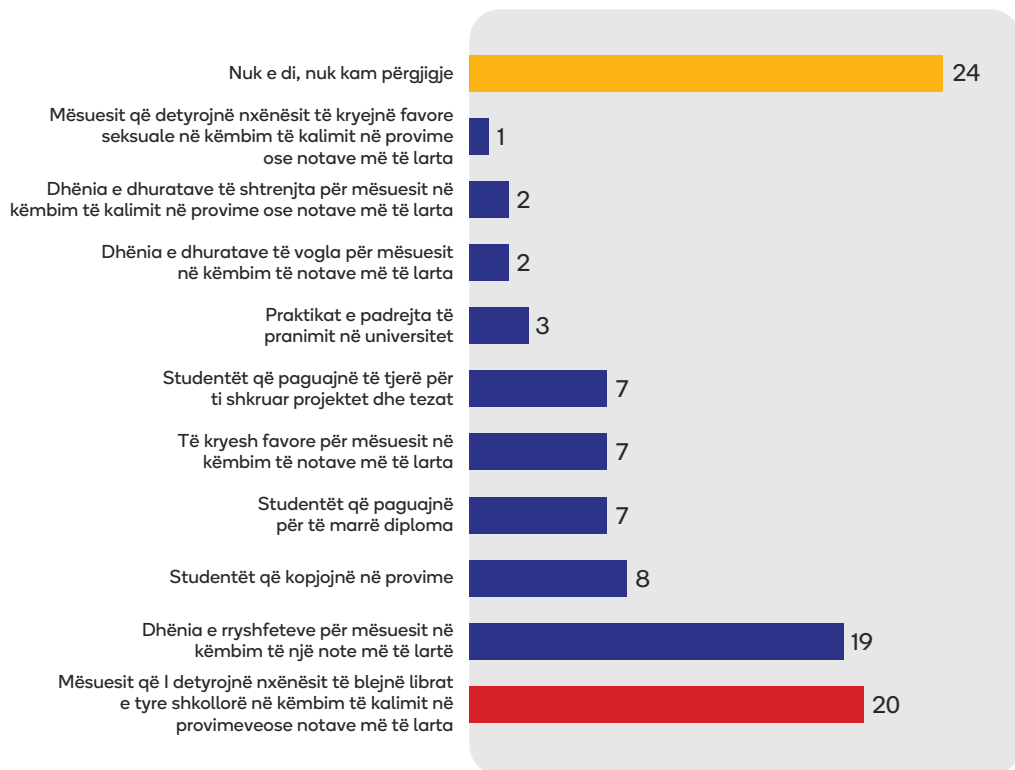
Fig. 4 A prisni që korrupsioni në fakultetin tuaj të bëhet më pak apo më shumë i përhapur në të ardhmen? (%)

20 përqind e studentëve shqiptarë u përgjigjën se forma më e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme në fakultetin e tyre ishte detyrimi i studentëve për të blerë libra shkollorë në këmbim të notave më të larta ose kalimit në provime, për t'u ndjekur nga 19 përqind e tyre që raportuan dhënia e ryshfetit në para mësuesve në këmbim të notave më të larta. Çuditërisht, 24 përqind e të anketuarve u përgjigjën, 'nuk e di, nuk kam përgjigje'. Përqindja e tyre që nuk kanë ndarë perceptimin e tyre është relativisht e lartë, dhe mund të ndikojë në rezultatin e kësaj pyetjeje të sondazhit. Një zhvillim tjetër pozitiv i vendit, bazuar në të dhënat e sondazhit, është se ngacmimi seksual nuk është një formë e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme në fakultetet e tyre, pasi vetëm 1 përqind e studentëve të anketuar e kanë zgjedhur si një formë e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme. Forma të tjera të sjelljeve të padëshirueshme, të tilla si studentët që paguajnë të tjerë për ti shkruar projektet dhe temat, studentët që i ofrojnë favore mësuesve në këmbim të notave më të larta dhe studentët që paguajnë për të marrë diplomën, raportohen nga 7 përqind e studentëve shqiptarë të universitetit.

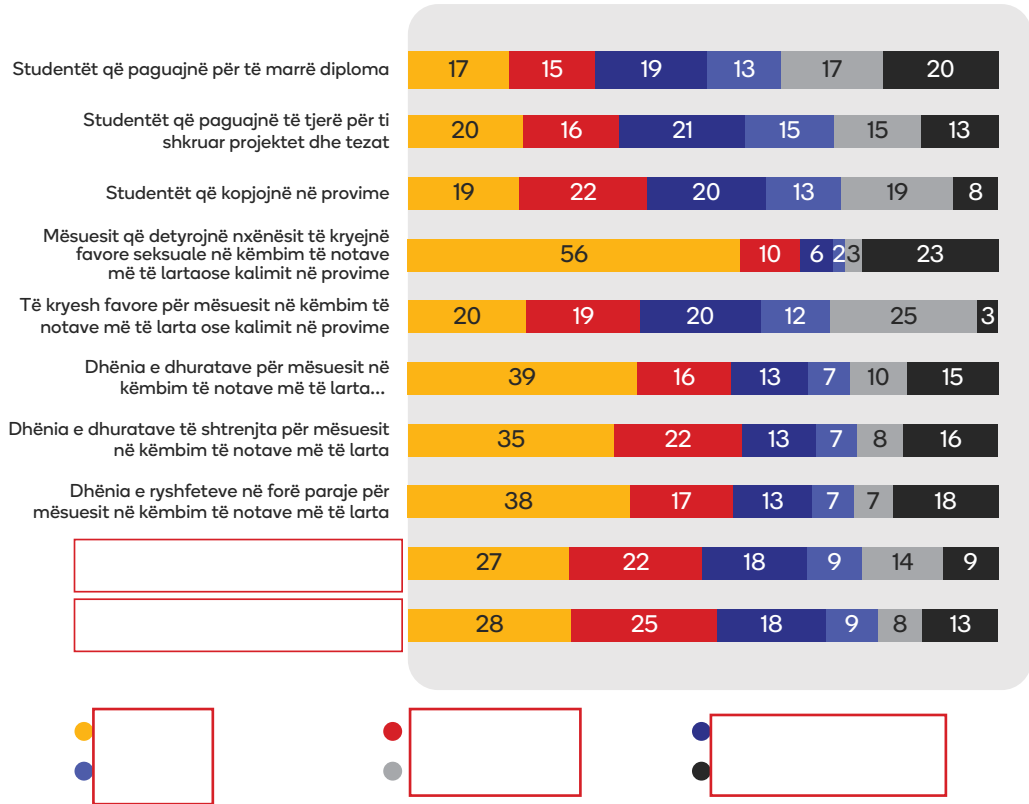

Fig. 5 Cila mendoni se është forma më e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme në fakultetin tuaj? (%)

Pyetja nr. 5 u zhvillua më tej me qëllim zgjerimin e perceptimit të studentëve të universitetit. Shumica e të anketuarve, 56 përqind, u përgjigjën 'aspak të zakonshme' dhe mohuan se mësuesit i detyronin ata të kryenin favore seksuale në këmbim të notave më të larta. 25 përqind e studentëve të anketuar ndanë mendimin se është 'tepër e zakonshme' që mësuesit të detyrojnë studentët të blejnë librin e tyre shkollor në këmbim të kalimit në provime ose notave më të larta. 20 përqind e studentëve e gjetën "shumë të zakonshme" kopjimin në provime. Nga studentët e anketuar përkatësisht, 39, 38 dhe 35 përqind u përgjigjën 'aspak të zakonshme' në lidhje me; ofrimin e favoreve për mësuesit, dhënie e dhuratave të shtrenjta dhe viktimizimin në këmbim të notave më të larta. Përqindja e të anketuarve që u përgjigjën 'nuk e di, nuk mund të tregojë' është shumë e lartë edhe për këtë pyetje.

Fig. 6 Sa të zakonshme janë sjelljet e mëposhtme në fakultetin tuaj? (%)

Është tregues pozitiv se një përqindje shumë e lartë (82 – 87 përqind) e studentëve të anketuar të universitetit ‘kurrë’ nuk kanë përjetuar ndonjë nga përvojat e padëshiruara të parashikuara që nga fillimi i rrugëtimit të tyre universitar, përkatësisht ofrimi i ryshfetit ose kërkimi i ryshfetit në këmbim të një shërbimi të caktuar në fakultetin e tyre. Një përqindje shumë e vogël e të anketuarve (2-3 përqind) kanë raportuar se ‘shumë herë’ kanë ofruar ryshfet dhe/ose u është kërkuar ryshfet.

Fig. 7 Që nga dita e regjistrimit në këtë fakultet, a keni përjetuar/jeni hasur me ndonjë nga pikat e mëposhtme? (%)

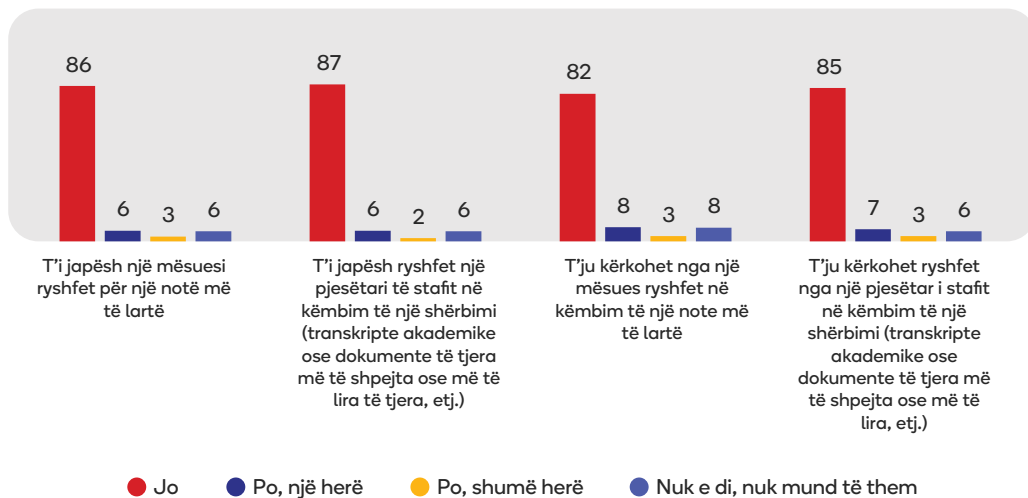

Figura nr. 8 është një vazhdim i pyetjes së 1-të të figurës nr. 7 "T'i japësh një mësuesi ryshfet për një notë më të lartë". Shumica e studentëve të anketuar të universitetit, përkatësisht 11 prej tyre, kanë raportuar se kanë ofruar 'para', duke u ndjekur nga ofrimi i 'favoreve' dhe 'dhuratave të shtrenjta', raportuar nga 5 prej tyre. Vetëm 1 nxënës ka deklaruar se ka ofruar marrëdhënie intime.

Fig. 8 Çfarë keni ofruar? (numra absolutë)

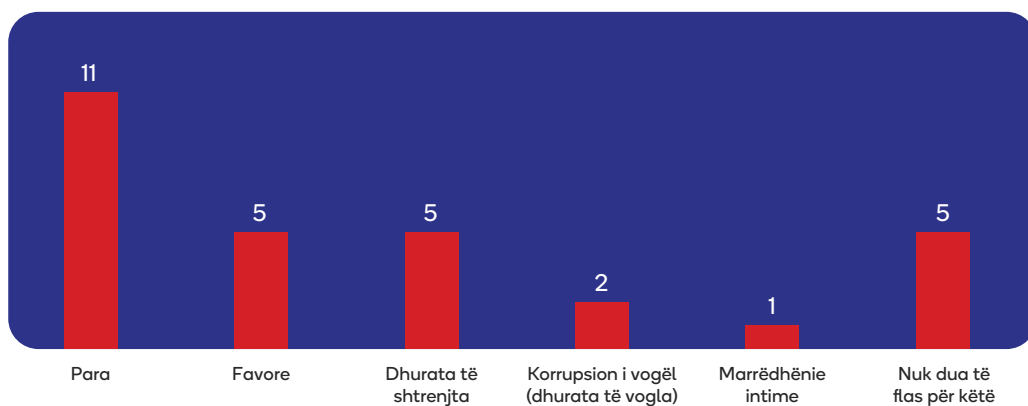

Figura nr. 7 Ti ofrosh ryshfet një anëtar i stafit akademik në këmbim të një shërbimi (nxjerrja e shpejtë e transkripteve ose dokumenteve të tjera) Bazuar në përgjigjet e studentëve shqiptarë, 8 prej tyre kanë deklaruar se u kanë ofruar 'para' anëtarëve e stafit të fakultetit në këmbim të një shërbimi, 6 të tjerë kanë ofruar 'dhurata të shtrenjta', 4 prej tyre kanë ofruar 'favore' dhe 2 kanë deklaruar se kanë ofruar marrëdhënie intime.

Fig. 9 Çfarë keni ofruar? (numra absolutë)

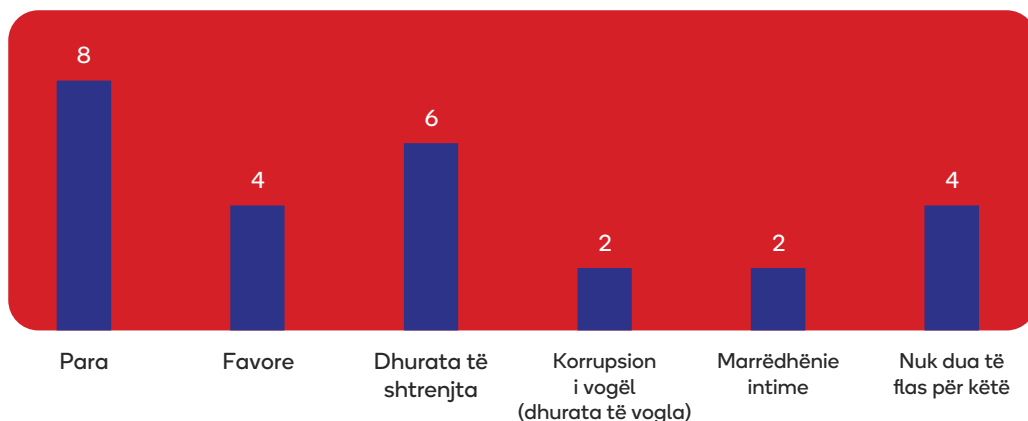

Figura nr. 10 është një vazhdim i pyetjes së3-të të figurës nr. 7 ‘Ju është kërkuar nga një mësues rryshfet në këmbim të një note më të lartë’. 21 studentë shqiptarë raportuan se një mësues i ka kërkuar të japin ‘para’ në këmbim të një note më të lartë. 5 prej tyre ju është kërkuar ‘dhuratat e shtrenjtë’dhe të njëjtit numër ju është kërkuar ‘sasi të vogla parash’. Vetëm 1 deklaroi se iu kërkuar ‘marrëdhënie intime’ në këmbim të një note më të lartë.

Fig. 10 Çfarë lloj rryshfeti ju është kërkuar? (numra absolutë)

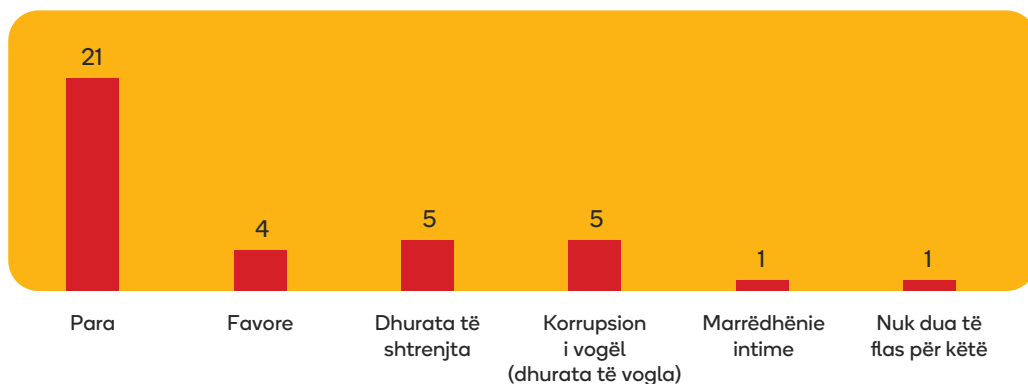
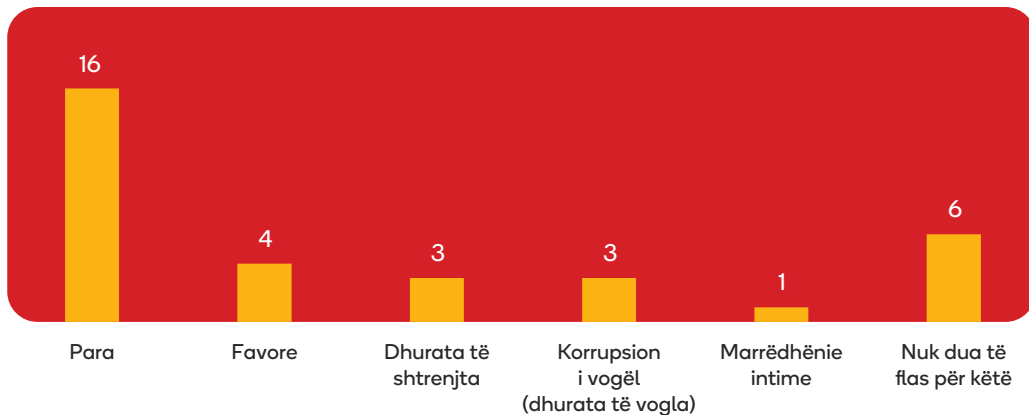

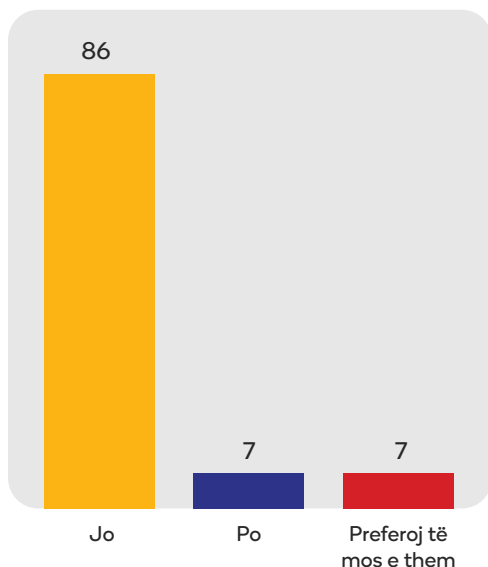
Figura nr. 10 është një vazhdim i pyetjes së4-të të figurës nr. 7 ‘Ju është kërkuar nga një anëtar i stafit rryshfet në këmbim të një shërbimi (transkripte akademike më të shpejta ose më të lira, dhe dokumente të tjera, etj)’. 16 nga të anketuarit u përgjigjën se iu është kërkuar nga një pjesëtar i stafit ‘para’ në këmbim të një shërbimi. 4 nga studentët e anketuar raportuan se ju është kërkuar favor, 3 prej tyre raportuan se ju është kërkuar dhuratat e shtrenjtë dhe i njëjti numër raportoj se u është kërkuar dhuratat e vogël 6 prej tyre u përgjigjën se ‘nuk duan të flasin për këtë’.

Fig. 11 Çfarë lloj ryshfeti ju është kërkuar? (numra absolutë)

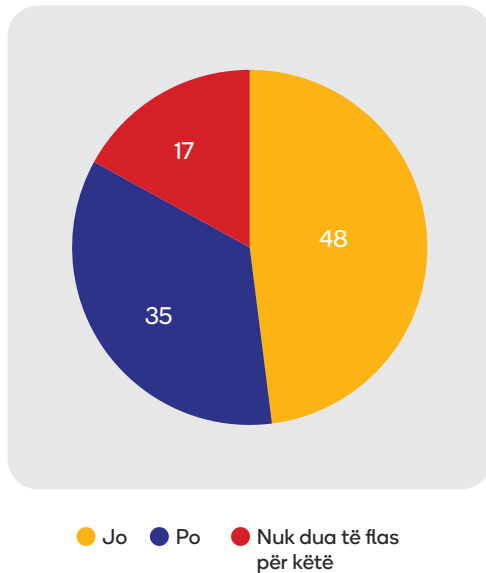
86 përqind e të anketuarve u përgjigjën se ‘nuk’ kanë raportuar një rast korrupsioni në menaxhimin e fakultetit, as zyrtarisht dhe as jo-zyrtarisht. Kjo është një përqindje e konsiderueshme, e cila tregon qartë se studentët e universitetit nuk janë të informuar për mekanizmat e raportimit të krijuar brenda fakultetit të tyre, ata nuk u besojnë këtyre mekanizmave, ose mekanizmat e raportimit janë themeluar thjesht zyrtarisht, por ato nuk janë funksionale.

Fig. 12 A keni raportuar ndonjëherë një rast korrupsioni tek drejtuesit e fakultetit tuaj?

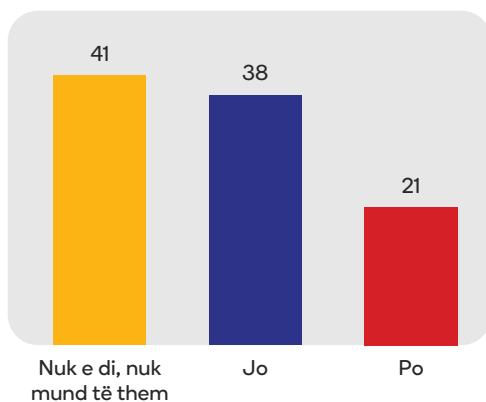
48 përqind e studentëve të anketuar të universitetit ‘nuk janë përballur’ me asnjë ndëshkim pas raportimit të korrupsionit. Por kur krahasohet me përqindjen e studentëve që ‘janë përballur’ me ndëshkimin, 35 përqind e tyre, është një përqindje e lartë dhe tregon qartë se universitetet dhe fakultetet nuk kanë marrë masat e duhura për të siguruar konfidencialitetin e studentëve që paraqesin dhe raportojnë një rast korrupsioni. 17 përqind e të anketuarve pretenduan se ‘nuk duan të flasim për këtë’, kjo është gjithashtu një përqindje e konsiderueshme e atyre që nuk dëshirojnë të japë asnjë reagim për këtë temë.

Fig. 13 A jeni përballur ndonjëherë me ndonjë ndëshkim pas raportimit të korrupsionit? (%)

41 përqind e studentëve shqiptarë të anketuar pretenduan se 'nuk e dinë, nuk mund të tregojnë' nëse ka një zyrë të dedikuar për raportimin e korrupsionit. Kjo është një përqindje shumë e lartë, e cila tregon se studentët nuk janë të informuar për ekzistencën e një zyre të tillë, ose ata nuk janë të interesuar ta kenë këtë informacion, pavarësisht nga fakti se universitetet/fakultetet mund të kenë informuar zyrtarisht themelimin e kësaj zyre të dedikuar. Duke marrë parasysh rëndësinë e kësaj zyre të dedikuar, universitetet dhe fakultetet duhet të alokojnë më shumë burime për organizimin dhe mirë funksionimin e zyrës për të raportuar korrupsionin. Për më tepër, 38 përqind e studentëve të anketuar u përgjigjën se fakulteti i tyre 'nuk ka asnjë zyrë të dedikuar për raportimin e korrupsionit, pavarësisht nga fakti se ekzistenca e një zyre të tillë është një kërkesë ligjore që institucionet e arsimit të lartë duhet ta respektojnë.

Fig. 14 A ka fakulteti juaj një zyrë të dedikuar për raportimin e korrupsionit? (%)

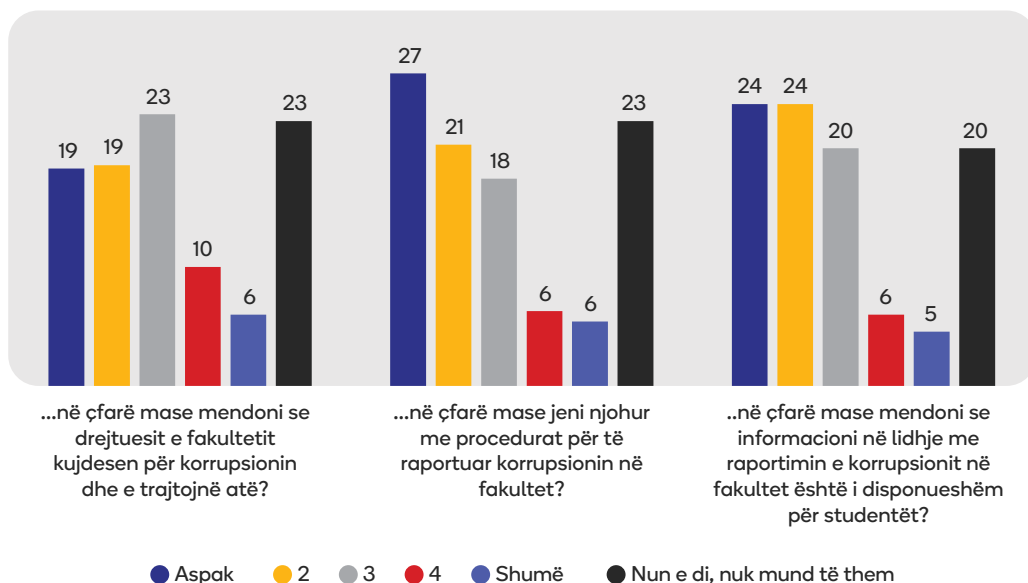

Në pyetjen se në çfarë mase mendoni se drejtuesit e fakultetit kujdesen për korrupsionin dhe e trajtojnë atë në fakultet, studentët shqiptarë ndanin pikëpamje të ndryshme. Në shkallën 1-5, 19 përqind ishin plotësisht të pakënaqur (shkalla 1); 23 përqind e të anketuarve i përkisnin shkallës 3; vetëm 6 përqind ishin plotësisht të kënaqur, kjo është një përqindje shumë e ulët, dhe çuditërisht 23 përqind u përgjigjën, 'nuk e di, nuk mund të tregojë', e cila është një përqindje relativisht e lartë.

Në pyetjen se në çfarë mase jeni njohur me procedurat për të raportuar korrupsionin në fakultet, studentët shqiptarë të anketuar ndanë pikëpamje të ndryshme. Në shkallën 1-5, shumica e studentëve të anketuar, 27 përqind, ishin plotësisht të pakënaqur dhe nuk ishin të njohur me procedurat e raportimit të korrupsionit (shkalla 1); 21 përqind e të anketuarve i përkisnin shkallës 2; vetëm 6 përqind ishin plotësisht të njohur dhe të kënaqur me procedurat e raportimit. Një përqindje relativisht e lartë, 23 përqind e të anketuarve u përgjigjën, ‘nuk e di, nuk mund të tregojë’.

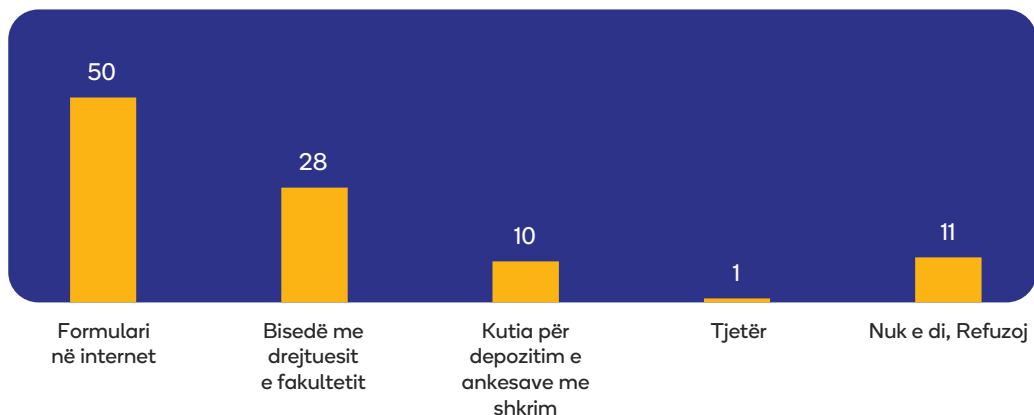
Në pyetjen se në çfarë mase mendoni se informacioni në lidhje me raportimin e korrupsionit në fakultet është i disponueshëm për studentët, shumica e studentëve të anketuar, 24 përqind, ishin plotësisht të pakënaqur dhe nuk ishin të njohur me disponueshmërinë e informacionit në lidhje me raportimin e korrupsionit; 24 përqind i përkisnin shkallës 2; vetëm 6 përqind ishin plotësisht të njohur dhe të kënaqur me disponueshmërinë e informacionit mbi raportimin e korrupsionit, procedurat e raportimit. Në këtë pyetje vihet re gjithashtu një përqindje relativisht e lartë e të anketuarve që u përgjigjën, ‘nuk e di, nuk mund të tregojë’, përkatesisht 20 përqind e tyre.

Fig. 15 Në çfarë mase mendoni se drejtuesit e fakultetit kujdesen për korrupsionin dhe e trajtojnë atë?

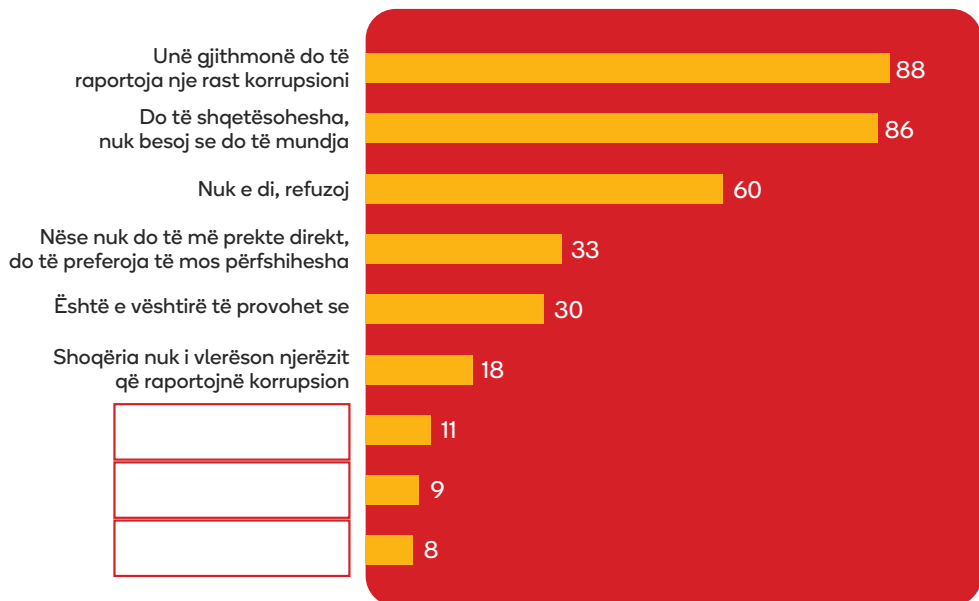
Vendosja e opsioneve për studentët për të raportuar korrupsionin është shumë e rëndësishme pasi tregon angazhimin e drejtuesve të fakultetit në parandalimin e korrupsionit në institucionet e arsimit të lartë. Bazuar në rezultatet e studentëve shqiptarë të anketuar, 50 përqind zgjedhën formën në internet për të raportuar korrupsionin, si formën më të përshtatshme, kjo ndjekur nga ‘biseda me dikë nga drejtuesit e fakultetit’, me 28 përqind. Kjo përqindje është një tregues interesant i besimit që studentët duan të krijojnë me drejtuesit e fakultetit dhe gatishmërinë e tyre për të komunikuar me ta për çështje të tilla.

Fig. 16 Cili do të ishte opsioni më i përshtatshëm për studentët për të raportuar korrupsionin?

Është e rëndësishme të theksohet se shumica e të anketuarve, 88 përqind, u përgjigjën se gjithmonë do të raportonin korrupsionin, por nga ana tjetër, pothuajse e njëjta përqindje, 86 përqind e studentëve, u përgjigjën se do të kishin merak për hakmarrje të mundshme. 60 përqind e të anketuarve u përgjigjën se ‘nuk besojnë se mund të ndryshojnë gjë’, gjë që tregon qartë mungesën e besimit në mekanizmat e vendosur të raportimit. Ndërsa 33 përqind e të anketuarve nuk ishin në gjendje të jepnin një arsye pse korrupsioni nuk u raportohet në disa raste.

Fig. 17 Nëse keni qenë dëshmitarë të korrupsionit në fakultetin tuaj, a ka ndonjë arsye pse duhet të përmbaheni nga raportimi i tij?

Sipas rezultateve të pyetjes së parashtruar, 24 përqind e studentëve shqiptarë u përgjigjën se ‘procedurat e paqarta’ janë arsyeja kryesore pse korrupsioni nuk raportohet në fakultetin e tyre. Në fakt, është një kërkesë ligjore që institucionet e arsimit të lartë të përcaktojnë rregulla dhe rregullore të qarta mbi modalitetet e raportimit të korrupsionit. Mungesa e seancave të informimit dhe njohjes së studentëve me procedurat e raportimit mund të jetë një shkak tjetër për të cilin të anketuarit raportojnë ‘procedura të paqarta’. Pothuajse e njëjta përqindje, 23 përqind, raporton për faktin se ‘nuk ka interes në eliminimin e korrupsionit’, duke treguar një mungesë të qartë interesi për të parandaluar ose minimizuar korrupsionin. ‘Nuk e di, refuzimi’ dhe ‘ndëshkimi ndaj atyre që raportojnë’ renditen në shkallën 3 dhe 4, përkatësisht 18 dhe 17 përqind e studentëve të anketuar.

Fig. 18 Cila është arsyeja kryesore pse korrupsioni nuk raportohet në fakultetin tuaj?

5. PËR RAPORTIN E PËRBASHKËT MBI PERCEPTIMET E KORRUPSIONIT NË UNIVERSITETET SHQIPTARE DHE PERFORMANCËN E MEKANIZMAVE ANTIKORRUPSION

► Rekomandime mbi kuadrin strategjik

- Shqipëria ka miratuar dhe aktualisht po zbaton Strategjinë Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit 2015-2023, përfshirë Planin e Veprimit 2020 – 2023. Sidoqoftë, vërejmë se ka një ndikim të kufizuar të masave anti-korrupsion në zonat e cenueshme të vendit, duke përfshirë sistemin arsimor. Prandaj, një qasje më intensive dhe proaktive anti-korrupsion, më shumë masa anti-korrupsion dhe aktivitete më specifike mbi këtë temë duhet të pasqyrohen në Strategjinë e re Ndërsektoriale Kundër Korrupsionit.
- Shqipëria kohët e fundit ka miratuar Strategjinë e re Kombëtare për Arsimin, përfshirë Planin e Veprimit 2021-2026. Ky dokument është një hap pozitiv dhe adreson aktivitete specifike për të kanalizuar më mirë korrupsionin në sistemin arsimor. Vëmë re se korrupsioni në sistemin e arsimit të lartë adresohet në një numër shumë të kufizuar objektivash dhe aktiviteteve. Prandaj, pa marrë parasysh numrin e vogël të aktiviteteve, zbatimi i tyre inkurajohet fuqimisht, pasi do të shërbejë në një fazë të mëvonshme për të identifikuar më tej çështje të tjera në lidhje me korrupsionin në IAL.

► Rekomandime në nivelin institucional (Ministria e Arsimit dhe Sportit)

- Është një fakt i njohur se nuk ka raporte vlerësimi, studime kërkimore ose raporte monitorimi mbi ndikimin e korrupsionit në sistemin e arsimit të lartë. Raporti aktual përfaqëson një iniciativë shumë të mirë të shoqërisë civile, përkatësisht të IDRA-S që synon të rrisë ndërgjegjësimin mbi këtë temë në vend, të sjellë disa sugjerime dhe gjetje në kontekstin aktual të vendit mbi këtë temë. Sugjerohet fuqimisht që Ministria e Arsimit dhe Sportit të bashkëpunojë me OSHC-të dhe palët e tjera të interesit, dhe të shfrytëzojë më tej këtë temë, të identifikojë problemet në këtë sektor dhe të zhvillojë një qasje më proaktive drejt parandalimit të korrupsionit në institucionet e arsimit të lartë.

► Rekomandime mbi kuadrin ligjor për Institucionet e Arsimit të Lartë

- Transparenca dhe besimi janë blloqet themelore të besueshmërisë së çdo organizate. Asgjë nuk i dëmton institucionet dhe bizneset efektive më shumë sesa rryshfeti, duke sjellë mungesën e kulturës së integritetit, transparencës dhe pajtueshmërisë. Standardi ISO37001 specifikon kërkesat për një sistem të menaxhimit kundër rryshfetit për të parandaluar, zbuluar dhe përgjigjur rryshfetit. Është një mjet fleksibël, i cili mund të përshtatet sipas madhësisë dhe natyrës së

organizatës dhe rrezikut të ryshfetit me të cilin përballet. Përdorimi i mjeteve të menaxhimit të cilësisë në institucionet shqiptare është ende sporadik. Institucionet e Arsimit të lartë duhet të jenë të orientuara për bashkëpunim me Ministrin e Shtetit që është përgjegjës për të krijuar dhe koordinuar politikat e shtetit.

- Duke siguruar cilësinë, përballueshmërinë dhe rritjen e efektivitetit të tyre, rrjedhimisht përmirësimin e jetës së qytetarëve shqiptarë. Në këtë kuadër, IAL-et sugjerohen të zbatojnë mjetet e menaxhimit të cilësisë, në këtë rast specifik, miratimin e ISO37001, si një instrument vendimtar kundër ryshfetit.
- IAL-të sugjerohen fuqimisht të zhvillojnë planet e tyre të integritetit si pjesë e masave të tyre kundër korrupsionit. IAL-et duhet të zhvillojnë një qasje/politikë të vlerësimit të rrezikut, duke synuar identifikimin e rreziqeve, vlerësimin e tyre dhe zhvillimin e masave lehtësuese për secilën prej tyre.
- Është një zhvillim pozitiv që IAL-et kanë zhvilluar Rregulloren për Konfliktin e Interesit dhe Rregulloren për Mbrojtjen e Sinjalizuesve. Pavarësisht ekzistencës dhe miratimit formal të këtyre dokumenteve të brendshme, IAL-et do të zhvillojnë mekanizma të brendshëm për të siguruar zbatimin e tyre. Monitorimi periodik në nivelin e zbatimit dhe pajtueshmërisë është vendimtar dhe duhet kryer rregullisht.
- Është një arritje pozitive që IAL-et kanë krijuar tashmë njësitë e dedikuara për mbrojtjen e sinjalizuesve. Kjo tregon qartë angazhimin e IAL-ve për të përmbushur kërkesat ligjore. Nga ana tjetër, IAL-et rekomandohen të sigurojnë efikasitetin e këtyre Njësive dhe të rrisin ndërgjegjësimin e studentëve të universitetit ndaj rëndësisë së njësive të tilla të dedikuara. Organizimi i seanceve informuese ose fushatave ndërgjegjësuere mund të jenë instrumente të dobishme për promovimin e këtyre zyrave me qëllim efikasitetin e tyre.
- IAL-et do të sigurojnë konfidencialitetin dhe mbrojtjen e të dhënave personale, veçanërisht në lidhje me denoncimin e korrupsionit, duke zhvilluar politika të dedikuara dhe rregullore të brendshme për këtë çështje.

► **Rekomandime në lidhje me perceptimet e studentëve mbi korrupsionin**

- 27 përqind e studentëve i shihnin praktikat korruptive si "shumë të zakonshme" ose "tepër të zakonshme" në universitetin e tyre, dhe 20 përqind "shumë të zakonshme" ose "tepër të zakonshme" në fakultetin e tyre. Ndërsa 38 përqind e tyre besonin se korrupsioni ndikon ndjeshëm në sistemin arsimor. Të dhëna të tilla tregojnë se ka një nivel të lartë të perceptimit të korrupsionit në universitete/fakultete. Kjo përcakton nevojën për të rritur ndërgjegjësimin mbi korrupsionin, duke organizuar evente të ndryshme periodike për studentët dhe duke synuar që ata të kenë një kuptim më të mirë të praktikave korruptive dhe të jenë të vetëdijshëm se mund të kontribuojnë ndjeshëm në adresimin e tyre dhe minimizimin e korrupsionit.

- Ti detyrosh studentët për të blerë libra shkollorë në këmbim të notave më të larta ose kalimit në provime, dhe dhënia e ryshfeteve në para për mësuesit në këmbim të notave më të larta u identifikuan si format më të zakonshme të sjelljes së padëshirueshme në fakultet. Kjo është një shtysë e mirë që IAL-et të ndërmarrin veprime për të ndërtuar kapacitetet e studentëve për të raportuar praktika të tilla. Zhvillimi i procedurave standarde të funksionimit për raportimin e sjelljeve të padëshiruara është një element kryesor që duhet të merret në konsideratë fuqimisht nga IAL-et.
- 86 përqind e studentëve u përgjigjën se nuk kanë raportuar, as zyrtarisht dhe as joformalisht, një rast korrupsioni. 41 përqind e të anketuarve pretenduan se nuk e dinë, nuk mund të tregojnë nëse ka një zyrë të dedikuar për raportimin e korrupsionit. IAL-et do të përfitojnë nga këto të dhëna dhe do të marrin masa konkrete për të rivendosur besimin e studentëve për të raportuar praktikën e korrupsionit. Disa nga këto masa mund të çojnë në organizimin e seanceve informuese periodike, prezantimin e procedurave të raportimit, prezantimin e rasteve konkrete të raportimit të cilat do të ndihmonin në ndërtimin e besimit dhe njohjen e mekanizmave të tillë të raportimit.
- Krijimi i mekanizmave të ndryshëm të brendshëm është vendimtar për të raportuar rastet e lidhura me korrupsionin. IAL-et rekomandohen të krijojnë një mjedis të rehatshëm (seanca informimi, njoftime, organizim të forumeve të studentëve, prezantim të rasteve konkrete të raportuara, etj.) për studentët dhe t'i inkurajojnë ata të raportojnë çdo sjellje të papërshtatshme. Kjo do të çonte në një besim të ndërsjellë midis studentëve dhe menaxhimit të fakultetit.
- 86 përqind e studentëve u përgjigjën se abstenojnë nga raportimi i korrupsionit pasi shqetësohen për hakmarrje të mundshme. Për të inkurajuar studentët të raportojnë praktikën e korrupsionit ose format e padëshiruara të korrupsionit, IAL-et duhet të zhvillojnë politika dhe procedura të qarta për të shmangur këto dyshime. Prezantimi i opsioneve dhe modaliteteve të ndryshme në raportimin e korrupsionit do të ndryshonte perceptimin e studentëve.
- E fundit, por jo më pak e rëndësishme, IAL-et sugjerohen fuqimisht të kryejnë sondazhe në internet për studentët për çështje të lidhura me korrupsionin, perceptimin e studentëve, mekanizmat e raportimit, funksionimin e zyrave të raportimit dhe çështje të tjera të ngjashme, duke synuar efikasitetin e kanaleve të raportimit, identifikimin për përmirësime të mëtejshme dhe ndërtimin e besimit të studentëve ndaj menaxhimit të fakultetit. Përmes kësaj qasjeje, IAL-et do të adresojnë çështje që lidhen me procedura të paqarta të raportimit që gjithashtu mund të çojnë në perceptimin se nuk ka interes për të zhdukur korrupsionin, siç u pretendua përkatësisht nga 23 student të anketuar.

6. KAPITULLI 2: KUADRI LIGJOR DHE INSTITUCIONAL KUNDËR KORRUPSIONIT PËR ARSIMIN E LARTE TË MAQEDONISË SË VERIUT

6.1 KUADRI LIGJOR

EQë nga deklarimi i pavarësisë dy dekada më parë, Republika e Maqedonisë së Veriut (RMV) ka qenë vazhdimisht në procesin e reformimit i cili, mbi të gjitha, është i natyrës normative dhe institucionale. Reformat janë zbatuar në administratën publike, ligjore, ekonomi dhe sektorë të tjerë dhe konsistojnë në zbatimin e kritereve dhe standardeve Evropiane për të përmbushur kërkesat për anëtarësim në BE. Një nga fushat në fjalë është arsimiti i lartë (AL). Maqedonia e Veriut është një nga vendet që u bashkua me Procesin e Bolonjës dhe ratifikoi Deklaratën e Bolonjës në 2003.

Ligji i parë për arsimin e lartë pas pavarësisë së vendit u miratua në vitin 2000.³² Një Ligj i ri për Arsimin e Lartë u miratua në 2008.³³ Ky ligj përcaktoi kornizat normative dhe ligjore për zhvillimin e arsimit të lartë në përputhje me Procesin e Bolonjës, zbatimin e standardeve dhe kritereve evropiane, të cilat kontribuan në afrimin e arsimit të lartë të mesëm me atë evropian, zbatimin e dimensioneve evropiane në kurrikulat dhe njohjen e kualifikimeve të fituara të arsimit të lartë të cilat ndikojnë fuqishëm në përshejtimin e zhvillimit social dhe ekonomik të Republikës së Maqedonisë. Një Ligj i ri për Arsimin e Lartë u miratua në 2018.³⁴ Risitë kryesore në arsimin e lartë ishin krijimi i Agjencisë për Cilësi në Arsimin e Lartë (AQHE) (16.01.2020); krijimi i Bordit të Akreditimit të Arsimit të Lartë (12 mars 2020) dhe Bordi i Vlerësimit të Arsimit të Lartë (12 mars 2020). U miratuan të gjitha aktet nënligjore të Ligjit për Arsimin e Lartë në kompetencë të MASH-it.

³² Ligji për arsimin e lartë, (Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë nr. 64/2000, 49/2003, 113/2005 dhe 51/2007) <https://www.slv.esnik.com.mk/Issues/766C5EB039794C2186FCDC03417A69D1.pdf>

³³ Ligji për Arsimin e Lartë, (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 35/08, 103/08, 26/09, 83/09, 99/09, 115/10, 17/11, 51/11, 123/12, 15/13, 24/13, 41/14, 116/14, 130/14, 10/15, 20/15, 98/15, 145/15, 154/15, 30/16, 120/16 dhe 127/16).

³⁴ Propozime per rregullime te lignait ne artimon e lartet https://ener.gov.mk/files/propisi_files/documents/102_%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%B-D%D0%B0%20%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B8%D0%B7%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5%20%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%97%D0%B0.pdf

Të gjitha dokumentet janë të ngarkuara në faqen zyrtare të internetit të Agjencisë për Cilësi në Arsimin e Lartë <http://akvo.mk/index.php> (Rregullorja për Metodologjinë, Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe Akreditimin e Programeve të Studimit (miratuar nga Këshilli Kombëtar për Arsimin e Lartë), Rregullorja për Standardet dhe Procesin e Vlerësimit të Jashtëm dhe Vetëvlerësimit (miratuar nga Këshilli Kombëtar për Arsimin e Lartë)).^{35 36}

Ky raport analizon kuadrin ligjor që rregullon arsimin e lartë, vëren dispozitat jetike për parandalimin e korrupsionit, si dhe analizon përgjigjet e sondazhit në lidhje me perceptimin e studentëve për korrupsionin në arsimin e lartë.

6.1.1 LIGJET

Në përputhje me Kushtetutën e RMV-së, të gjithë kanë të drejtën e arsimit. Arsimi është i barabartë për të gjithë.³⁷ Përveç kësaj, Kushtetuta garanton autonominë e Universitetit dhe kushtet për krijimin, praktikën dhe përfundimin e aktiviteteve të Universitetit rregullohen me ligj.³⁸

Ligji aktual për arsimin e lartë u miratua në 2018 dhe është akti më i rëndësishëm rregullator në lidhje me arsimin e lartë në RMV. Ky ligj rregullon autonominë e universitetit dhe lirinë e tij akademike, kushtet dhe procedurën e krijimit, ndryshimet e statusit dhe përfundimin e institucioneve të arsimit të lartë, aktivitetet e tyre, sistemin për sigurimin dhe vlerësimin e cilësisë së arsimit të lartë, bazat për organizimin, menaxhimin, zhvillimin dhe financimin e aktiviteteve të arsimit të lartë, të drejtat dhe detyrimet e studentëve, njohjen e kualifikimeve të huaja të arsimit të lartë dhe mbikëqyrjen e punës së institucioneve të arsimit të lartë.^{39 40}

Sa i përket integritetit dhe parandalimit të korrupsionit në arsimin e lartë, do të theksojmë se LAL përmban dispozita specifike të cilat përfshijnë aspekte ku mund të shfaqet rreziku i korrupsionit.

³⁵ Ligji për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21); (*)

³⁶ Programi Kombëtar për Miratimin e Acquis, <https://www.sep.gov.mk/data/file/NPAA/NPAA%202021/NPAA%202021-2025.pdf>, f. 539 dhe 540

³⁷ Neni 44 i Kushtetutës së RMV-së, K U S H T E T U T A E REPUBLIKËS SË MAQEDONISË ME NDRYSHIMET E KUSHTETUTËS I – XXXII, <https://www.slvesnik.com.mk/content/Ustav%20na%20RM%20-%20makedonski%20-%20FINALLEN%202011.pdf>

³⁸ Neni 46 i Kushtetutës së RMV-së, K U S H T E T U T A E REPUBLIKËS SË MAQEDONISË ME NDRYSHIMET E KUSHTETUTËS I – XXXII, <https://www.slvesnik.com.mk/content/Ustav%20na%20RM%20-%20makedonski%20-%20FINALLEN%202011.pdf>

³⁹ Neni për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21); (*)

⁴⁰ LAL përcakton se aktivitetet e arsimit të lartë kryhen nga institucionet e mëposhtme të arsimit të lartë: universitetet, fakultetet, akademitë e artit dhe shkollat profesionale post-sekondare brenda një universiteti (si njësi të një universiteti), si dhe shkollat profesionale të pavarura post-sekondare. Një universitet dhe një shkollë e pavarur profesionale post-sekondare janë institucione të pavarura të arsimit të lartë. Institucionet e arsimit të lartë mund të jenë institucione publike, private-publike jofitimprurëse dhe institucione private jofitimprurëse, neni 15 i ligjit për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21)

Mbi të gjitha, ne i referohemi dispozitave që kanë të bëjnë me procedurën e krijimit të një institucioni të arsimit të lartë, akreditimin e institucioneve të arsimit të lartë, përfundimin e një institucioni të arsimit të lartë, heqjen e së drejtës për kryerjen e aktiviteteve të arsimit të lartë nga një institucion i arsimit të lartë, zgjedhjen, strukturën, kompetencat dhe veprimtaritë e organeve të Universitetit – Senati i Universitetit, Rektori dhe zyra e Rektorit, zgjedhjet, struktura, kompetencat dhe puna e organeve të njësisë të Universitetit – Këshilli Mësimor-Shkencor, Zyra e Dekanit dhe Dekanit, gjithashtu rregullon financimin dhe menaxhimin e duhur të institucioneve të HE, kurrikulat, procedurën e zgjedhjeve për mësimdhënie-shkencore; mësimdhënie-profesionale, mësimore, shkencore dhe tituj të tjerë, të drejtat dhe detyrimet e studentëve, si dhe mbikëqyrjen mbi veprimtaritë e institucionit të AL.

DISPOZITA e LAL në lidhje me personin e autorizuar për marrjen e raporteve mbi korrupsionin është shumë domethënëse, duke synuar të ketë parandalim dhe mbrojtje më efektive kundër korrupsionit, Senati i Universitetit zgjedh një person midis pedagogëve me kohë të plotë të cilit i jepet autoriteti për marrjen e raporteve mbi korrupsionin. Ky person i autorizuar për të marrë raporte korrupsioni zgjidhet për një periudhë prej tre vjetësh dhe ka të drejtë për një rizgjedhje të dytë. Gjatë rrjedhës së punës së tij ose të saj, një raport duhet t' i paraqitet Senatit të Universitetit të paktën dy herë në vit.⁴¹

Kur bëhet fjalë për studentët, midis të drejtave të tjera të studentëve të garantuara nga LAL në lidhje me parandalimin e korrupsionit, ne do të theksojmë pjesëmarrjen në menaxhimin e institucionit të AL në përputhje me këtë Ligj dhe Statutin e institucionit të AL, të drejtën për të mbrojtur të drejtat dhe detyrat personale të organeve të institucionit të AL, si dhe të drejtën për të mbrojtur dinjitetin e studentit dhe studentin nga abuzimi.⁴² Për të mbrojtur të drejtat e studentëve, çdo universitet zgjedh një Avokat të Studentëve që zgjidhet nga grupi i studentëve të regjistruar.⁴³ Avokati i Studentëve vepron sipas kërkesës nga një student ose me iniciativë personale nëse i është sjellë në vëmendje se e drejta e një studenti është shkelur nga një organ i universitetit ose nga pjesëtar të tjerë të komunitetit akademik të Universitetit. Organet e institucionit të AL janë të detyruara të veprojnë sapo Avokati i Studentëve i bën të njohur çështjen. Zëvendës Avokati i Studentëve vepron sipas kërkesës së studentëve ose me iniciativë personale nëse i është sjellë në vëmendje se e drejta e një studenti është shkelur nga një organ i Fakultetit ose nga një pjesëtar tjetër i komunitetit akademik të Fakultetit. Organet e Fakultetit janë të detyruara të veprojnë sapo Zëvendës Avokati i Studentëve i ka sjellë në vëmendje një çështje. Avokati i Studentëve i paraqet një raport vjetor Senatit të universitetit në lidhje me punën e tij/saj. Zëvendës Avokati i Studentëve i paraqet një raport vjetor Avokatit të Studentëve dhe njësisë së Këshillit Mësimor dhe Shkencor.

⁴¹ Neni 107 i ligjit për Arsimin e Lartë.

⁴² Neni 27 i ligjit për Arsimin e Lartë.

⁴³ Neni 31 i ligjit për Arsimin e Lartë, Avokati i Popullit Studentor zgjidhet nga Senati i universitetit, me shumicë votash nga Senati, me rekomandim nga Asambleja e Studentëve të Universitetit nga një vend i lirë i shpallur paraprakisht. Për çdo njësi universitare, një zëvendës përfaqësues i studentëve zgjidhet nga Asambleja e Studentëve të Fakultetit nga radhët e studentëve të regjistruar në një thirrje të mëparshme.

LAL gjithashtu është regjulator i organizatës së studentëve dhe pjesëmarrjes së tyre në menaxhim.^{44 45}

Sa i përket kompetencave të Asamblesë Studentore të Universitetit, ne do të theksojmë kompetencën për cilësinë e jetës dhe procesin e studimit, standardin e studentëve, ushtrimin e të drejtave dhe interesave të studentëve, si dhe inkurajimin e studentëve për rritje kulturore, shoqërore dhe në mënyrë efektive.⁴⁶ Përveç kësaj, studentët marrin pjesë në menaxhimin e institucioneve të AL përmes përfaqësuesve të tyre të zgjedhur në organet e mëposhtme:

- **Asambleja e Studentëve të Universitetit, Asambleja e Studentëve të Fakultetit dhe Asambleja e Shkollave të Mesme Profesionale,**
- **Organet E institucioneve të tij në përputhje me ligjin,**
- **Përmes vetë-organizimit ose**
- **Mënyra të tjera në përputhje me kushtet e përcaktuara me Ligj dhe Statutin e Institucioneve të Arsimit të Lartë.**

LAL gjithashtu rregullon sistemin për sigurimin, vlerësimin, zhvillimin dhe përmirësimin e cilësisë së AL që përfshin:

- **Miratimi, vlefshmëria dhe njohja e institucionit të AL dhe kurrikulave të tij, kryerja e aktiviteteve të AL në përputhje me këtë ligj, i cili zbatohet nga një sistem akreditimi;**
- **Vlerësimi i cilësisë së performancës së aktiviteteve të Arsimit të Lartë, menaxhimit, financimit, aktiviteteve ekonomike, dhe prioriteteve të tij, të zbatuara nga një sistem vlerësimi**
- **Si due aktivitete dhe mekanizma të tjerë që synojnë zhvillimin dhe ruajtjen e cilësisë së AL, të cilat rregullohen me Ligj dhe aktet e Këshillit Kombëtar për Arsimin e Lartë**

⁴⁴ Neni 32 i Ligjit për Arsimin e Lartë)

⁴⁵ Neni 33 për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21);

⁴⁶ Ligji 36 për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21);

Në të njëjtën kohë, LAL sigurohet që sistemi për sigurimin, vlerësimin, zhvillimin dhe përmirësimin e tij të realizohet përmes Këshillit Kombëtar për Arsimin e Lartë dhe Aktivitetet e Kërkimit, dhe Agjencisë për Cilësinë në Arsimin e Lartë. Këshilli Kombëtar për Arsimin e Lartë dhe Aktivitetet Kërkimore të krijohen me qëllim të sigurimit, vlerësimit, zhvillimit dhe përmirësimit të cilësisë së arsimit të lartë dhe aktiviteteve kërkimore në Republikën e Maqedonisë. Ndër të tjera, Këshilli Kombëtar monitoron zhvillimin e Arsimit të Lartë dhe pajtueshmërinë e tij me standardet evropiane dhe ndërkombëtare, dhe për këtë arsye i paraqet një raport vjetor Kuvendit dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, duke përfshirë masat, zgjidhjet dhe rekomandimet e propozuara për përmirësimin e aktiviteteve të arsimit të lartë, me miratim nga ministri kompetent për arsimin e lartë, si dhe harton dhe propozon Programin Kombëtar për Arsimin e Lartë në Parlamentin e Republikës së Maqedonisë për miratim. LAL gjithashtu rendit kompetencat e Këshillit Kombëtar.⁴⁷

Ligji për Kuadrin Kombëtar të Kualifikimeve⁴⁸ do të rregullojë Kuadrin Kombëtar të Kualifikimeve, nivelet dhe nën-nivelet e kualifikimeve, fushën e kualifikimit, organet kompetente për punësim, miratim dhe klasifikim të kualifikimeve, institucionet kompetente të cilat do të veprojnë në përputhje me këtë ligj, si dhe përafrimin e Kuadrin Kombëtar të Kualifikimeve me Kuadrin Evropian të Kualifikimeve dhe Kuadrin e Kualifikimeve të Zonës Evropiane të Arsimit të Lartë.

Ligji për Inspektimin Arsimit⁴⁹ rregullon organizimin, kompetencat dhe autorizimet e inspektimit arsimor të kryer nga Inspektorati Arsimit Shtetëror dhe inspektorët e tij të autorizuar nga Komuna dhe Qyteti i Shkupit. Në përputhje me këtë ligj, arsimit i lartë gjithashtu do t' i nënshtrohet mbikëqyrjes dhe gjatë kryerjes së mbikëqyrjes së inspektimit, inspektorit shtetëror të arsimit i jepet autorizim shtesë i rregulluar me ligj.⁵⁰

⁴⁷ Neni 33 për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21);

⁴⁸ Ligji për Kuadrin Kombëtar të Kualifikimeve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 137/13 dhe 30/16). Ky ligj gjithashtu do të rregullojë tetë nivelet e kualifikimeve që mund të merren në Maqedoninë e Veriut, dhe numrin përkatës të krediteve të Sistemit Evropian të Transferimit dhe Akumulimit të Krediteve (SETAK), i cili lejon që kualifikimet maqedonase të njihen dhe të krahasohen me ato të marra diku tjetër, dhe për të siguruar pajtueshmërinë me Kuadrin Evropian të Kualifikimeve.

⁴⁹ Ligji për Inspektimin Arsimit, (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 52/05, 81/08, 148/09, 57/10, 51/11, 24/13, 137/13, 164/13, 41/14, 33/15, 145/15, 30/16 dhe 64/18)

⁵⁰ Neni 28 i Ligjit për Inspektimin Arsimit, (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 52/05, 81/08, 148/09, 57/10, 51/11, 24/13, 137/13, 164/13, 41/14, 33/15, 145/15, 30/16 dhe 64/18)

Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit⁵¹ rregullon masat dhe aktivitetet për parandalimin e korrupsionit në ushtrimin e autoritetit, autorizimeve publike, detyrave dhe politikave, masave dhe aktiviteteve për parandalimin e korrupsionit gjatë kryerjes së çështjeve të interesit publik nga subjektet juridike në lidhje me zbatimin e autorizimeve publike. Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit është kompetent për zbatimin e këtyre masave dhe aktiviteteve. Dispozitat në lidhje me parandalimin e korrupsionit në ushtrimin e autorizimeve publike, të cilat rregullojnë ndalimin e kryerjes së aktiviteteve të tjera, kufizimin e kryerjes së aktiviteteve gjatë kryerjes së detyrës, kufizimin e mbikëqyrjes, ndalimin e ndikimit në punësimin e të afërmeve, ndalimin e marrjes së ryshfetit, abuzimit gjatë vendimeve të çështjeve me interes publik, dhe veprime të tjera të paligjshme janë gjithashtu të një rëndësie të veçantë.⁵²

⁵¹ Ligji për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, Gazeta Zyrtare e RMV Nr. 12/2019

⁵² Rregullorja për Formatin dhe Përmbajtjen e të Dhënave për Personat e Zgjedhur dhe të Emëruar, Gazeta Zyrtare e RMV Nr. 33/2023; Rregullorja për Përmbajtjen, Formatin dhe Mënyrën e Administrimit të Regjistrimit të Personave të Zgjedhur dhe të Emëruar, Gazeta Zyrtare e RMV Nr. 33/2023; Rregullorja për Formatin dhe Përmbajtjen e Deklaratës mbi Statusin dhe Interesat e Pronës; Raportimi i Ndryshimeve në Statusin dhe Interesat e Pronës, Gazeta Zyrtare e RMV Nr. 73/2023;

Ligji për mbrojtjen e sinjalizuesve do të jetë rregullator për mbrojtjen e zbulimit të informacionit, të drejtat e sinjalizuesve, si dhe veprimet dhe detyrimet e institucioneve, domethënë personat juridikë në sektorin publik dhe privat me qëllim mbrojtjen e interesit publik dhe sigurimin e mbrojtjes së sinjalizuesve.⁵³ Në përputhje me këtë ligj, zbulimi i informacionit do të përfaqësohet me mbrojtje ligjore, i cili, në përputhje me këtë ligj, komunikon dyshim te arsyeshëm ose informacion se një veprim i dënueshëm, joetik, i paligjshëm ose i palejueshëm që shkel ose rrezikon interesin publik ka qenë, është ose do të kryhet.⁵⁴

Ligji për Qasje të Lirë në Informacionin Publik garanton transparencë të punës së institucioneve, i cili është një nga mekanizmat kryesorë në parandalimin e korrupsionit. Ky ligj rregullon kushtet, mënyrën dhe procedurën për ushtrimin e së drejtës për qasje të lirë në informacionin publik të zotëruar nga organet e pushtetit shtetëror dhe organe dhe organizata të tjera të përcaktuara me

⁵³ Neni 1 për Mbrojtjen e Sinjalizuesve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 196/15 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 257/20);

⁵⁴ Për më shumë detaje shih nenin 2 të Ligjit për Mbrojtjen e Sinjalizuesve (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 196/15 dhe 35/18, dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 257/20)

(3) Kategoritë e personave që, në përputhje me këtë ligj, mund të marrin rolin e sinjalizuesit janë:

- personat që kanë nënshkruar një kontratë pune me kohë të pjesshme ose me kohë të plotë me institucionin, pra, person juridik në lidhje me zbulimin e informacionit;
- kandidatët për punësim, kandidatët vullnetarë ose praktikantët në institucion, pra, person juridik në lidhje me zbulimin e informacionit;
- personat që janë ose kanë qenë vullnetarë ose praktikantë në institucion, pra, person juridik në lidhje me zbulimin e informacionit;
- personat që janë ose kanë qenë të angazhuar në ndonjë mënyrë tjetër me qëllim të ekzekutimit të aktiviteteve të punës në institucion, pra, person juridik në lidhje me zbulimin e informacionit;
- personat që janë ose ishin në ndonjë mënyrë tjetër në një marrëdhënie biznesi ose ndonjë marrëdhënie tjetër bashkëpunimi me institucionin, pra, person juridik në lidhje me zbulimin e informacionit;
- personat që përdorin ose kanë përdorur shërbimet e ofruara nga institucioni, pra, person juridik në sektorin publik ose privat, në lidhje me zbulimin e informacionit;

(4) Në kuptim të këtij ligji, një institucion do të jetë një organ shtetëror dhe i qeverisjes vendore, një organ tjetër shtetëror i krijuar në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë dhe Ligjin, agjenci, fond, institucion publik ose ndërmarje e krijuar nga Republika e Maqedonisë ose nga një komunë, qyteti i Shkupit, si dhe një institucion tjetër i regjistruar si person juridik kryesisht ose plotësisht në pronësi të shtetit.

(5) Në kuptim të këtij ligji, person juridik do të jetë një person juridik i regjistruar në Regjistrin Tregtar ose Regjistrin e Subjekteve të Tjera Juridike nën juridiksionin e Regjistrit Qendror të Republikës së Maqedonisë, i cili nuk i është bashkangjitur termi institucion në paragrafin (4) të këtij neni.

(6) Në kuptim të këtij ligji, interesi publik do të përfaqësojë mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njerëzve dhe qytetarëve të njohura nga e drejta ndërkombëtare dhe të rregulluara në Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, parandalimin e rrezikut shëndetësor, mbrojtjen dhe sigurinë, mbrojtjen e mjedisit dhe natyrës, mbrojtjen e pronësisë dhe lirinë e tregut dhe sipërmarrjen, sundimin e ligjit dhe parandalimin e krimit dhe korrupsionit.

ligj, organet komunale, organet e qytetit të Shkupit dhe komunat, institucionet dhe shërbimet publike të tij, ndërmarrjet publike, personat juridikë dhe fizikë që kryejnë autorizimet publike të përcaktuara me ligj, dhe aktivitetet me interes publik si dhe partitë politike që kanë të bëjnë me të ardhurat dhe shpenzimet, të cilat konsiderohen posedues të informacionit.⁵⁵ Ky ligj përmban procedurën për ushtrimin e së drejtës për qasje të lirë në informacionin publik, si dhe një dispozitë të veçantë e cila përmban të gjitha të dhënat që synohen të bëhen publike nga poseduesit e informacionit.

6.1.2 AKTET NËNLIGJORE

Rregullorja për Metodologjinë, Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe për Akreditimin e Programeve të Studimit,⁵⁶ e cila përshkruan metodologjinë, standardet dhe procedurën për akreditimin e institucioneve të arsimit të lartë, dhe akreditimin e kurrikulave, si dhe çështje të tjera që lidhen me punën e Bordit të Akreditimit të Arsimit të Lartë. Puna e Bordit të Akreditimit bazohet në Metodologjinë mbi standardet dhe kushtet e rregulluara nga kjo Rregullore, Rregulloren për Normat dhe Standardet për Themelimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe për Kryerjen e Aktiviteteve të Arsimit të Lartë, Rregulloren për Kuadrin Kombëtare për Kualifikimin e Arsimit të Lartë, kushtet e përcaktuara në projektin për krijimin e një institucioni të arsimit të lartë publik, privat-publik ose privat të pavarur, domethënë, në përpunimin e akreditimit të kurrikulës me qëllim sigurimin, vlerësimin, zhvillimin dhe përmirësimin e cilësisë së arsimit të lartë, i cili përfshin:

- **miratimin, vlefshmërinë dhe njohjen e një institucioni dhe kurrikulave të AL, me qëllim kryerjen e aktiviteteve të AL të realizuara përmes Sistemit të Akreditimit;**
- **aktivitete dhe mekanizma të tjerë përmes të cilëve zhvillohet dhe mirëmbahet cilësia e arsimit të lartë, të cilat përcaktohen me Ligj dhe aktet e Këshillit Kombëtar për Arsimin e Lartë dhe aktivitetet mësimore dhe shkencore.**

Procedurat për akreditimin e institucioneve të arsimit të lartë dhe kurrikulës do të zbatohen në përputhje me standardet dhe drejtimet brenda Shoqatës Evropiane për Asistencën e Cilësisë në Arsimin e Lartë për të siguruar cilësi të barabartë të arsimit të lartë me atë në Zonën Evropiane.⁵⁷

⁵⁵ Neni 1 i Ligjit për Qasje të Lirë në Informacionin Publik, Gazeta Zyrtare e RMV-së, Nr. 101/2019

⁵⁶ Rregullorja për Metodologjinë, Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe për Akreditimin e Programeve të Studimit, Gazeta Zyrtare Nr. 256/2022

⁵⁷ Neni 3 i Rregullores për Metodologjinë, Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe Akreditimin e Kurrikulave, Gazeta Zyrtare Nr. 256/2022 dokumenti/

Rregullorja për Standardet dhe Normat për Themelimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe performimin e Aktiviteteve të Arsimit të Lartë⁵⁸ do të rregullojë standardet dhe normat që duhet të përmbushen për të krijuar institucione të arsimit të lartë dhe për të kryer aktivitete të arsimit të lartë.

RREGULLORJA PËR STANDARDET DHE NORMAT PËR THEMELIMIN E INSTITUTEVE SHKENCORE DHE PERFORMANCËN

Aktivitetet Kërkimore⁵⁹ do të rregullojnë standardet dhe normat që duhet të përmbushen për të krijuar institute shkencore siç janë njësitë Universitare të orientuara drejt shkencës, institucionet shkencore publike, hibride dhe private (institucionet kërkimore) dhe studiuesit të pavarur.

Për më tepër, është miratuar një rregullore për standardet dhe procedurën për vlerësimin e jashtëm dhe vetëvlerësimin⁶⁰ e cila përshkruan standardet dhe procedurën për kryerjen e vlerësimeve të jashtme dhe vetëvlerësimeve të Sistemit për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Në përputhje me Ligjin për Mbrojtjen e Sinjalizuesve, janë miratuar aktet nënligjore të mëposhtme: Rregullorja për Mbrojtjen e Raportimit të Brendshëm në Institucionet e Sektorit Publik,⁶¹ Rregullorja për Procedurat dhe për mbledhjen e Zbulimit të Sinjalizuesve, Renditjen dhe Përpunimin e të Dhënave nga Raportet me Qëllim Sigurimin e Mbrojtjes së të Dhënave Personale dhe të Tjera për Sinjalizuesit gjatë Zbatimit të Dispozitave për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Mbrojtjen e Informacionit të Klasifikuar.⁶²

Aktet nënligjore më të rëndësishme janë Statuti i Universitetit, Statuti i Fakultetit, Rregullorja për Kriteret dhe Procedurën për Zgjedhjet në Mësimdhënie-Shkencë, Shkencë, Mësimdhënie dhe Tituj Profesionalë dhe Asistentët e Kërkimit të Doktoratës, Rregullorja për Kushtet, Kriteret dhe Rregullat për Regjistrimin në Studimet Universitare të Ciklit të Parë dhe të Dytë etj.

⁵⁸ Neni 3 i Rregullores për Metodologjinë, Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë dhe Akreditimin e Kurrikulave, Gazeta Zyrtare Nr. 256/2022 dokumenti/

⁵⁹ Rregullorja për Standardet dhe Normat për Themelimin e Instituteve Shkencore dhe Performancën e Kërkimit Shkencor, Gazeta Zyrtare Nr. 245/2022, <http://www.nacionalensovetzavoinid.com.mk/images/dokumenti/Pravilnik-standardi%20i%20normativi%20instituti.pdf>

⁶⁰ Rregullorja për Standardet dhe Procedurën për Vlerësimin e Jashtëm dhe Vetëvlerësimin, Gazeta Zyrtare No.153/2022.

⁶¹ Miratuar nga Ministri i Drejtësisë, https://mon.gov.mk/stored/document/Pravilnik%20za%20zastiteno%20vnatresno%20prijavuvanje%20vo%20instituciite%20vo%20javniot%20sektor_1.pdf

⁶² Miratuar nga Ministri i Arsimit dhe Shkencës, https://mon.gov.mk/stored/document/Pravilnik%20za%20ukazuvaci_1.pdf

6.2 STRATEGJITË

RMV gjithashtu ka miratuar Strategjinë e Arsimit të Republikës së Maqedonisë për 2018-2025 dhe Planin e Veprimit përkatës, i cili paraqet bazën për aktivitetet e institucioneve në Republikën e Maqedonisë në fushën e arsimit për periudhën deri në vitin 2025. Pikënisja e saj është gjendja aktuale e sistemit arsimor dhe qëllimi i saj është t'ua përmirësojë gradualisht atë në përputhje me përparësitë e përcaktuara. Strategjia bazohet në përcaktimin e qartë të sfidave kryesore në sektorin e arsimit që siguron rëndësinë e saj përmes përcaktimit të kujdesshëm të fushave prioritare për t'u përqendruar në periudhën deri në vitin 2025.⁶³

RMV gjithashtu ka miratuar një Strategji Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Ndërmjetme 2021-2025,⁶⁴ e cila në seksionin në lidhje me arsimin shënon mospërputhje të caktuara dhe rendit masat dhe veprimet që duhet të ndërmerren me qëllim të tejkalimit të atyre çështjeve. Ajo që duhet të theksohet është informacioni në Strategji i cili thotë se "është zbuluar se korrupsioni në AL është dukshëm i lartë, gjë që konfirmohet gjithashtu nga vendimet e gjykatës".⁶⁵ Përveç kësaj, "një segment tjetër nga sektori i arsimit lidhet me akreditimin e institucioneve të arsimit të lartë, institucioneve kërkimore dhe kurrikulave, për të cilat është e nevojshme të sigurohet një transparencë më e lartë e krijimit dhe operimit të organeve përkatëse kompetente".⁶⁶ Kjo Strategji vëren ndërgjegjësim të ulët në adresimin e korrupsionit dhe konfliktit të interesit brenda institucioneve arsimore. Rrjedhimisht, për të deklaruar, ekziston një domosdoshmëri për aktivitete të sistematizuara për të forcuar ndërgjegjësimin në këtë sferë.⁶⁷

Ministria e Arsimit dhe Shkencës gjithashtu ka miratuar një Politikë të Integritetit e cila përcakton se sistemi i integritetit mbështetet në elementët që kanë të bëjnë me mbrojtjen e interesit publik dhe parandalimin e konfliktit të interesit, respektimin e kodit të etikës, menaxhimin e burimeve njerëzore në bazë të sistemit të meritës, menaxhimin e dedikuar, racional dhe efikas të burimeve publike, transparencën dhe qasjen në informacion, mbrojtjen e zbulimeve nga sinjalizuesit dhe menaxhimin e cilësisë.⁶⁸ Përveç kësaj, Ministri i Arsimit ka miratuar një Plan Vjetor për Vlerësimin e Rrezikut të Korrupsionit për vitin 2023.⁶⁹

⁶³ Strategjia për Arsim e Republikës së Maqedonisë për 2018-2025 dhe Plani i saj i Veprimit, <http://mrk.mk/wp-content/uploads/2018/10/Strategjia-za-obrazovanie-MAK-WEB.pdf>, 8, qasur më 26.5.2023

⁶⁴ Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit 2021-2025, <https://dskk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategjia-DKSK-KONECNA.pdf>

⁶⁵ <https://dskk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategjia-DKSK-KONECNA.pdf>, f.4

⁶⁶ Ibid., f.5

⁶⁷ Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit 2021-2025, <https://dskk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategjia-DKSK-KONECNA.pdf>

⁶⁸ Politika e Integritetit, MASH, https://mon.gov.mk/stored/document/Politika%20na%20Integritet_1.PDF, qasur në 5.26.2023

⁶⁹ Plani Vjetor për Vlerësimin e Rrezikut të Korrupsionit për vitin 2023, <https://mon.gov.mk/stored/document/Godisen%20plani%20za%20procenka%20na%20rizici%20od%20korupcija%20.pdf>, qasur në 5.26.2023

Me qëllim forcimin e integritetit të punonjësve me statusin e nëpunësit civil, Kodi i Etikës për Nëpunësit Civil,⁷⁰ i cili përcakton standardet etike dhe mënyrat e sjelljes së nëpunësve civilë, me qëllim inkurajimin e performancës dhe sjelljes së mirë të nëpunësve civilë dhe forcimin e besimit të qytetarëve në punën e institucioneve të sektorit publik. Përveç kësaj, u miratuan Kodet e Etikës për Universitetet⁷¹ të cilat zbatohen për të gjithë anëtarët e komunitetit akademik dhe punonjësit (mësimdhënës, kolegë, hulumtues, staf administrativ, teknik, si dhe studentë) në aktivitete profesionale dhe publike.

6.3 KUADRI INSTITUCIONAL

Kur bëhet fjalë për kuadrin institucional, mund të konkludojmë se, në nivel qendror, ka disa institucione me kompetenca për çështje specifike që kanë të bëjnë me arsimin e lartë. Me këtë, ne i referohemi, mbi të gjitha, Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASH) dhe Inspektoratit Arsimit Shtetëror (ISHP). MASH si organ qendror, autonom dhe i pavarur i administratës shtetërore, kompetencat e të cilit përcaktohen në Ligjin për Organizimin dhe Funksionimin e Organeve të Administrimit të Shtetit. Si organ i MASH-it, Inspektorati Arsimit Shtetëror luan një rol të veçantë. Në përputhje me Ligjin për Inspektimin Arsimit në institucionet e arsimit të lartë dhe institucionet kërkimore, Inspektorati Arsimit Shtetëror mbikëqyr zbatimin e ligjeve që rregullojnë aktivitetet e arsimit të lartë për çështje të rregulluara me këtë ligj. Për më tepër, Inspektorati Arsimit Shtetëror mbikëqyr zbatimin e ligjeve, rregullore të tjera dhe akteve të përgjithshme që rregullojnë konviktet universitare dhe konviktet e shkollave të mesme.⁷² Nga pikat e lidhura ngushtë me çështjen e kërkimit tonë, domethënë parandalimin e korrupsionit në arsimin e lartë, ne do të theksojmë kompetencat e mëposhtme të Inspektoratit Arsimit Shtetëror, të cilat kanë të bëjnë me mbikëqyrjen: ekzistenca e kushtit për kryerjen e aktivitetëve në institucionet arsimore, arsimore të larta dhe kërkimore, konviktet e shkollave të mesme, konviktet universitare, procedura për zgjedhje në tituj mësimdhënës dhe shkencorë; realizimi i planeve dhe programeve mësimore dhe standardeve dhe normave të tjera të përcaktuara që rregullojnë aktivitetet arsimore; shpallja e një thirrjeje të hapur për regjistrimin e studentëve dhe për strehimin e studentëve në konvikte; mbajtja e regjistrave dhe dokumentacioni pedagogjik, si dhe aplikimi i tyre në arsimin parashkollor, fillor, të mesëm dhe të lartë, dhe konviktet e shkollave të mesme dhe universitare; zbatimi i normave për numrin e mësuesve dhe asistentëve dhe madhësinë e grupit të studentëve të rregullt në institucionet e arsimit të lartë; procedura për miratimin e programeve të studimit në arsimin e lartë; zbatimi i rregulloreve ligjore në institucionet e arsimit të lartë dhe shkencor, dhe zbatimi i rregulloreve ligjore nga fusha e ndalimit dhe parandalimit të aktivitetëve të paregjistruara në institucionet arsimore,

⁷⁰ Kodi i Etikës për Nëpunësit Civil, Gazeta Zyrtare No.183/2014

⁷¹ <https://www.ugd.edu.mk/index.php/doma/info-javen-karakter/96-za-ugd/241-etichki-kodeks>

⁷² Neni 23 për Organizimin dhe Funksionimin e Organeve të Administratës Shtetërore (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 96/19 110/19).

në institucionet e arsimit të lartë dhe në institucionet shkencore.⁷³ Inspektorati Arsimit Shtetëror kryen mbikëqyrje përmes: vlerësimit integral të institucioneve arsimore, mbikëqyrjes së rregullt të inspektimit, supervizionit të jashtëzakonshëm dhe mbikëqyrjes së kontrollit. Mbikëqyrja e jashtëzakonshme kryhet në bazë të iniciativës nga nxënësit, prindërit, këshilli i prindërve, punonjësit e institucionit arsimor dhe qytetarët e tjerë. Kontrolli i mbikëqyrur kryhet me skadimin e periudhës për zgjidhjen e çështjeve të përcaktuara nga inspektimi. Ndërsa e bën këtë, inspektori shtetëror i arsimit ka autorizime shtesë të parashikuara me ligj.^{74 75}

Faqja e internetit e MASH-it ka një skedë të veçantë për mbrojtjen e zbulimit të brendshëm të informacionit ku ruhen të dhënat për personat e autorizuar për mbrojtjen e zbulimit të brendshëm të informacionit, si dhe aktet që kanë të bëjnë me sinjalizimin. Përkatësisht, personat e interesuar mund të mësojnë më shumë për përmbajtjen e Rregullores për Zbatimin e Procedurave për Marrjen e Zbulimit të Sinjalizuesve, Renditjen dhe Përpunimin e Informacionit të Zbuluar dhe Marrjen e Masave për Sigurimin e Mbrojtjes së të Dhënave Personale dhe të Tjera për Sinjalizuesit dhe Raportet e Sinjalizuesve Gjatë Zbatimit të Rregullores për Mbrojtjen e të Dhënave Personale dhe Mbrojtjen e Informacionit të Klasifikuar, të miratuar nga Ministri për Arsimin dhe Shkencën, Rregulloren për Mbrojtjen e Raportimit të Brendshëm në Institucionet e Sektorit Publik, të miratuar nga Ministri për Drejtësi, si dhe Planin e Veprimit për Parandalimin e Korrupsionit 2021-2022 të hartuar nga MASH në përputhje me Strategjinë Kombëtare për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit 2021-2025, për hartimin e një Plani Vjetor për Parandalimin e Korrupsionit.⁷⁶

Në RMV, aktivitetet e arsimit të lartë kryhen nga 28 institucione të arsimit të lartë, si universitetet shtetërore ashtu edhe ato private.^{77 78} Institucionet e arsimit të lartë janë ndër ato që kanë më shumë kontakt të drejtpërdrejtë me studentët, dhe, në fakt, pasqyrojnë perceptimin e studentëve për arsimin e lartë, prandaj mekanizmat për parandalimin e korrupsionit duhet të afirmohen dhe zbatohen më së shumti në këto institucione.

Në vitin 2021, Kuvendi i RMV-së miratoi një vendim për zgjedhjen e anëtarëve të Këshillit Kombëtar për Arsimin e Lartë dhe Aktivitetet Kërkimore.⁷⁹ Këshilli Kombëtar për Arsimin e Lartë dhe Aktivitetet Kërkimore do të formohet me qëllim të sigurimit, vlerësimit, zhvillimit dhe përmirësimit të cilësisë së arsimit të lartë dhe aktiviteteve kërkimore në Republikën e Maqedonisë, me autorizimet e tij të përcaktuara në LAL.

⁷³ Neni 8 i Ligjit për Inspektimin Arsimit (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 52/05, 81/08, 148/09, 57/10, 51/11, 24/13, 137/13, 164/13, 41/14, 33/15, 145/15, 30/16 64/18)

⁷⁴ Për më shumë detaje shih nenin 9 të Ligjit për Inspektimin Arsimit (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 52/05, 81/08, 148/09, 57/10, 51/11, 24/13, 137/13, 164/13, 41/14, 33/15, 145/15, 30/16 64/18)

⁷⁵ Për më shumë detaje shih nenin 28 të Ligjit për Inspektimin Arsimit (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 52/05, 81/08, 148/09, 57/10, 51/11, 24/13, 137/13, 164/13, 41/14, 33/15, 145/15, 30/16 64/18).

⁷⁶ <https://mon.gov.mk/category/?id=2074>, qasur më 26.5.2023

⁷⁷ <https://mon.gov.mk/stored/document/Strateshki%20plan%202023-2025.pdf>, qasur në 5.26.2023

⁷⁸ <https://mon.gov.mk/page/?id=2047>

⁷⁹ <https://mon.gov.mk/stored/document/Strateshki%20plan%202023-2025.pdf>, f.18, qasur në 26.5.2023

Agjencia për Cilësi në Arsimin e Lartë (ACAL) është një organ i pavarur profesional i vendosur në Shkup, RMV. Organet e saj përfshijnë: Bordin e Akreditimit të Arsimit të Lartë, Bordin e Vlerësimit të Arsimit të Lartë dhe Drejtorin e Agjencisë për Cilësinë në Arsimin e Lartë. Bordi i Akreditimit të Arsimit të Lartë dhe Bordi i Vlerësimit të Arsimit të Lartë, organet e ACAL, u formuan në vitin 2020.⁸⁰ ACAL siguron realizimin e sistemit për sigurimin, vlerësimin, zhvillimin dhe përmirësimin e arsimit të lartë në RMV, si dhe ruajtjen e standardeve të cilësisë, dhe promovimin dhe përmirësimin e cilësisë së institucioneve të arsimit të lartë dhe kurrikulave të tyre (në përputhje me standardet dhe procedurat e pranuar të udhëzuesit të zbatuar nga Shoqata Evropiane për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë).⁸¹ Kompetencat e Bordit të Akreditimit të Arsimit të Lartë⁸² dhe Bordit të Vlerësimit të Arsimit të Lartë⁸³ janë përcaktuar në LAL. Bordi i Akreditimit luan një rol veçanërisht të rëndësishëm në akreditimin e kurrikulave. Bazuar në raportin e komisioneve të vlerësimit të AL, Bordi i Vlerësimit monitoron aktivitetet e institucioneve të arsimit të lartë të cilat janë të akredituara dhe kanë marrë një vendim për fillimin e aktiviteteve, dhe monitoron dhe vlerëson cilësinë e kryerjes së aktiviteteve të arsimit të lartë, kërkimit, artit dhe aktiviteteve profesionale të stafit akademik të institucioneve të arsimit të lartë, dhe veçanërisht atë të kurrikulave të tyre të paktën në baza pesëvjeçare, dhe bazuar në këtë, ai i ofron propozime Bordit të Akreditimit për vazhdimin ose heqjen e akreditimit.

Në lidhje me raportimin e korrupsionit, ekzistojnë disa institucione të rëndësishme: vetë Institucioni i Arsimit të Lartë dhe Komisioni Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit. Përkatesisht, në përputhje me Ligjin për Sinjalizuesit, një person mund të bëjë një raport të brendshëm ose të jashtëm, nëse zgjidhet raporti i brendshëm, ai i dorëzohet në vetë institucionin e tij, domethënë personit të autorizuar për të trajtuar raportet e sinjalizuesve, dhe nëse është çështje e një raporti të jashtëm, personi mund të bëjë një raport në Ministrinë e Punëve të Brendshme, Prokurorinë Publike kompetente, Komisionin Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, Avokatin e Popullit të Republikës së Maqedonisë ose institucione të tjera kompetente.

Nga analizimi i ligjit me rezultat pozitiv, mund të konkludohet se ka një kuadër të mirë dhe të gjerë ligjor që rregullon mbrojtjen nga korrupsioni në arsimin e lartë. Në të njëjtën kohë, ekziston një kuadër i mirë institucional, domethënë, ekzistojnë institucione të veçanta ku mund të raportohet korrupsioni, dhe të cilat posedojnë kompetenca për të trajtuar raportet dhe për të marrë masat e duhura.

⁸⁰ <https://www.akvo.mk/about.php>

⁸¹ <https://www.akvo.mk/about.php>

⁸² 45Neni 48 për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21);

⁸³ Neni 53 për Arsimin e Lartë (*), (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë Nr. 82/18 dhe Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut Nr. 178/21);

7. ANKETË ME STUDENTËT

7.1 METODOLOGJIA

Anketë e kryer nga	Instituti i Kërkimit Strategjik dhe Arsimit dhe Agjencia e M-Perspective
Puna në terren	Maj 2023
Lloji dhe madhësia e mostrës	Mostër e rastësishme, përfaqësuese e 300 studentëve të universiteteve Maqedonase. Gjatë përgatitjes së mostrës, ju bënë pyetje të anketuarve nga universitete të ndryshme sipas madhësisë së universitetit, por duke marrë parasysh rëndësinë statistikore edhe për universitetet më të vogla.
Korniza e mostrës	Ss. Universiteti Cyril dhe Methodius – Shkup, Universiteti Shën Kliment Ohridski – Bitola, Universiteti i Tetovës dhe Universiteti Goce Delçev – Shtip.
Metoda e anketës	Pyetësori i administruar ballë për ballë për studentët e universiteteve të zgjedhura
Instrumenti i anketës	Pyetësori me 48 pika

7.2 DEMOGRAFIA E MOSTRËS

Gjinia: femra, 57.5%; meshkuj, 42.5%

Universiteti: Shkup 49%; Manastir 16.7%; Tetovë 18%; Shtip 16.3%

Fakulteti: Fakulteti i Arkitekturës 1,6%; Fakulteti i Inxhinierisë së Ndërtimit 2,0%; Fakulteti i Ekonomisë 1,6%; Fakulteti i Inxhinierisë Mekanike 1,6%; Fakulteti i Mjekësisë 3,3%; Fakulteti i Pedagogjisë "Shën Klementi i Ohrit" 1,6%; Fakulteti i Drejtësisë "Iustinianus Primus" 1,6%; Fakulteti i Shkencave Natyrore dhe Matematikës 6,9%; Fakulteti i Stomatologjisë 4,2%; Fakulteti i Teknologjisë dhe Metalurgjisë 2,0%; Fakulteti i Mjekësisë Veterinare 1,6%; Fakulteti i Mobiljeve dhe Dizajnit të Brendshëm dhe Teknologjive 0,7%; Fakulteti i Inxhinierisë Elektrike dhe Teknologjive të Informacionit 2,3%; Fakulteti i Shkencave të Bujqësisë dhe Ushqimit 2,0%; Fakulteti e Shkencave të Informacionit dhe Inxhinierisë Kompjuterike 4,6%; Fakulteti i Arteve të Bukura 1,6%; Fakulteti i Edukimit Fizik, Sportit dhe Shëndetit 1,6%; Fakulteti i Shkencave të Pylltarisë, Arkitekturës së Peizazhit dhe Ekoinxhinierisë "Hans M" 1,3%; Fakulteti i Farmacisë 4,2%; Fakulteti i Filozofisë 1,6%; Fakulteti i Filologjisë "Blaze Koneski" 1,0%; Fakulteti i Teknologjive të Informacionit dhe Komunikimit 1,6%; Fakulteti i Shkencave Bioteknike 0,7%; Fakulteti Teknik 1,6%; Fakulteti i Pedagogjisë 2,0%; Shkolla e Mesme e Mjekësisë 3,6%; Fakulteti i Mjekësisë Veterinare 1,0%; Fakulteti i Ekonomisë 2,0%; Fakulteti Teknologjik – teknik; 1,3%; Fakulteti i Drejtësisë 1,6%; Fakulteti e Turizmit dhe Mikpritjes 1,3%; Fakulteti i Ekonomisë 1,3%; Fakulteti i Pedagogjisë 1,0%; Fakulteti i Drejtësisë 0,7%; Fakulteti i Administrimit të Biznesit 1,3%; Fakulteti i Bujqësisë dhe Bioteknologjisë 1,0%; Fakulteti i Shkencave Mjekësore 2,9%; Fakulteti i Teknologjisë Ushqimore dhe Ushqimit 0,7%; Fakulteti i Shkencave të Aplikuara 1,3%; Fakulteti i Shkencave Natyrore Matematike 4,2%; Fakulteti i Arteve 0,7%; Fakulteti i Filozofisë 0,7%; Fakulteti i Filologjisë 1,0%; Instituti i Ekologjisë dhe Teknologjisë 1,3%; Akademia e Artit 1,0%; Akademia e Muzikës 1,3%; Fakulteti i Bujqësisë 1,6%; Fakulteti i Inxhinierisë Mekanike 1,0%; Fakulteti i Inxhinierisë Elektrike 1,0%; Fakulteti i Teknologjisë Teknike dhe Teknike 1,0%; Fakulteti i Teknologjisë së Informacionit 2,0%; Fakulteti i Shkencave Natyrore dhe Teknike 2,0%; Fakulteti i Shkencave Mjekësore 2,0%; Fakulteti i Ekonomisë 1,6%; Fakulteti i Drejtësisë 1,0% dhe Fakulteti i Shkencave Arsimore 1,0%.

Viti universitar: Viti 1, 32.4%; Viti 2, 23.5%; Viti 3, 21.9%; Viti 4, 18.3%; Viti i Fundit, 3.9%.

7.3 PËRMBLEDHJE

Gjithsej 12.4% e studentëve të anketuar besojnë se korrupsioni në universitet është i përhapur. Ndërsa në nivel fakulteti, kjo përqindje është më e ulët dhe arrin në 7.2%.

40.2% e nxënësve të anketuar kanë perceptimin se ndikimi i korrupsionit në sistemin arsimor të vendit është i madh, por arsimi është ende kryesisht i drejtë. Ndërsa 20.9% mendojnë se ndikimi i korrupsionit është i vogël, domethënë, ka pak raste të korrupsionit, por njerëzit i kushtojnë shumë vëmendje të panevojshme kësaj teme.

Përqindja më e madhe, pra 47.5% e të anketuarve besojnë se korrupsioni nuk ndikon aspak në arsimimin e tyre. Ndërsa 22.4% e të anketuarve deklaruan se korrupsioni ndikon në arsimimin e tyre.

Sa i përket pyetjes nëse studentët presin që korrupsioni të jetë pak a shumë i pranishëm në fakultetin e tyre në të ardhmen, perceptimi i 31.4% të të anketuarve është se asgjë nuk do të ndryshojë, ndërsa 28.1% besojnë se do të ulët. Por duhet të theksohet gjithashtu përqindja prej 23.5% e të anketuarve besojnë se korrupsioni do të rritet në të ardhmen

Sa i përket formave të korrupsionit, 21.3% e studentëve të anketuar rendisin kopjen në provime si llojin më të zakonshëm të sjelljes së padëshiruar në fakultet, ndërsa detyrimi i studentëve për të blerë një libër të shkruar nga profesori për të kaluar një provim ose për të marrë një notë më të mirë është i dyti me 20.2%. Forma të tjera përfshijnë aplikimin e procedurave të padrejta të pranimit në universitet 11,2%, Dhënia e rryshfeteve në formë paraje në këmbim të një notë/rezultat më të mirë 9%, Dhënia e një dhurate të shtrenjtë një profesori në këmbim të një notë më të mirë 1,5%, Dhënia e një dhurate të vogël një profesori në këmbim të një note/rezultati më të mirë 1,1%, kryerja e favoreve për profesorët në këmbim të një notë/rezultati më të mirë 3%, Profesorët i kushtëzojnë studentët të kenë marrdhënie intime në këmbim të kalimit të provimeve 0,7%, Studentët përdorin shërbime të paguara për të përgatitur projektet ose tezat e tyre 13,9%, Studentët blejnë diploma 4,9%, nuk e di, nuk mund ta vlerësoj 13,1%.

Përqindja më e madhe e të anketuarve, 91.2%, deklaruan se nuk kanë qenë ndonjëherë në një situatë për t' i ofruar rryshfet profesorëve në këmbim të një notë më të mirë, ndërsa 3.9% deklaruan se kanë qenë në një situatë të tillë vetëm një herë, dhe 2.3% deklaruan se kanë qenë në një situatë të tillë disa herë.

Sa i përket pyetjes nëse studentët kanë qenë në një situatë për t' i ofruar rryshfet një punonjësi të fakultetit në këmbim të një shërbimi, 93.1% e të anketuarve deklaruan se nuk kishin qenë në një situatë të tillë, kundrejt 3.6% që deklaruan se kanë qenë në një situatë të tillë

Kur u pyetën nëse, që nga fillimi i arsimit, ndonjë nga të anketuarit ka qenë në një situatë ku profesori u ka kërkuar rryshfet në këmbim të një notë më të mirë, 87.3% e nxënësve të anketuar deklaruan se nuk kishin qenë në një situatë të tillë, kundrejt 4.9% që deklaruan se kishin qenë një herë në një situatë të tillë dhe 4.2% që deklaruan se kishin qenë në një situatë të tillë disa herë.

Sa i përket pyetjes nëse ndonjë nga të anketuarit kishte raportuar ndonjëherë një rast korrupsioni në menaxhmentin e fakultetit, zyrtarisht ose jo zyrtarisht, 93.8% deklaruan se nuk kishin raportuar, kundrejt 3.3% që deklaruan se kishin raportuar një rast korrupsioni.

Kur u pyetën nëse ka një zyrë të veçantë për ankesa në fakultetin ku studiojnë për raportimin e korrupsionit, 58.8% deklaruan se nuk ka, ndërsa vetëm 3.3% besojnë se ka një zyrë të tillë, ndërsa 37.9% nuk e dinë.

22.5% e studentëve të anketuar deklaruan se nuk kanë kërkuar mbështetje nga një organizatë ose bashkim studentor kur raportuan një rast korrupsioni, 2.9% kërkuan mbështetje, ndërsa 74.5% kurrë nuk kanë raportuar një rast korrupsioni.

Si arsye kryesore për nivelin e ulët të raportimit të korrupsionit në universitet, 33.3% e studentëve të anketuar besojnë se ka pasoja për atë që raporton korrupsionin, 24.2% kanë perceptimin se nuk ka interes për çrrënjosjen e korrupsionit, 19% besojnë se korrupsioni është i rrallë në fakultetin e tyre dhe 8.8% konsiderojnë se ato janë procedura të paqarta.

Gjithsej 12.4% e studentëve të anketuar besojnë se korrupsioni në Universitete është gjerësisht i pranishëm. Në nivel fakulteti, kjo përqindje është më e ulët dhe arrin në 7.2%.

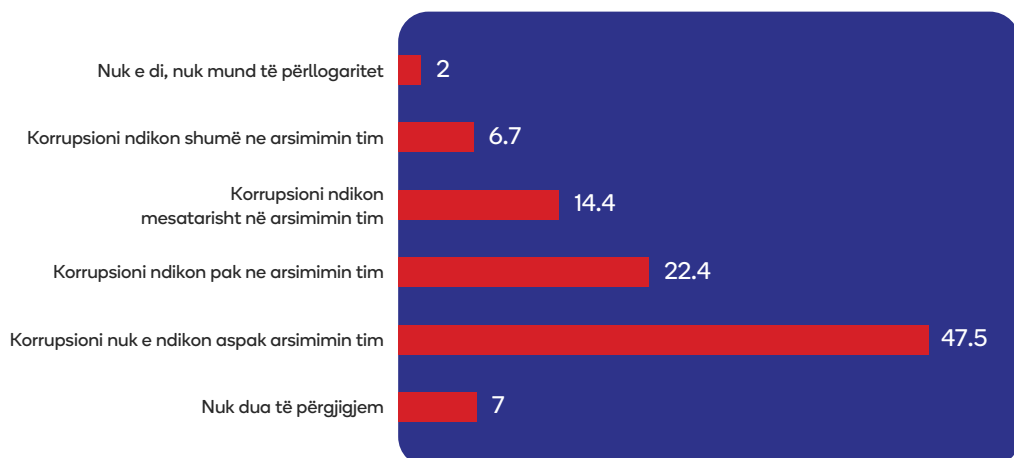
7.4 REZULTATET E ANKETËS

Bazuar në mendimin tuaj, sa i madh është ndikimi/impakti i korrupsionit në sistemin arsimor të vendit tuaj?

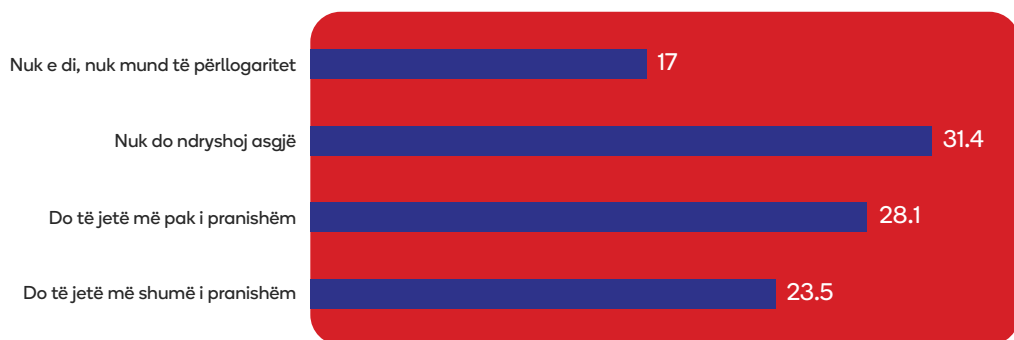
Përqindja më e madhe, 40.2%, e studentëve të anketuar besojnë se në vendin e tyre efekti i korrupsionit në sistemin arsimor është i madh, por në përgjithësi, arsimi është i drejtë. Ndërsa 20.9% besojnë se efekti i korrupsionit është minimal, domethënë, ka shumë pak raste të korrupsionit, por njerëzit shqetësohen më shumë sec duhet për temën. Përqindja e lartë e studentëve që besojnë se korrupsioni ndikon në sistemin arsimor nuk duhet të injorohet dhe duhet të merren masat e duhura për të siguruar që kjo përqindje të zvogëlohet. Megjithatë, ajo që duhet të theksohet është se pavarësisht përqindjes së lartë, që i përket çështjes së përgjithshme, nëse marrim parasysh përgjigjet e pyetjeve subjektive në tekstin e mëposhtëm, domethënë, sa janë përballur drejtpërdrejtë me korrupsionin gjatë arsimit të tyre, do të shohim se ajo përqindje është shumë më e ulët se kjo.

Si do ta vlerësonit ndikimin e korrupsionit në arsimin tuaj deri më tani?

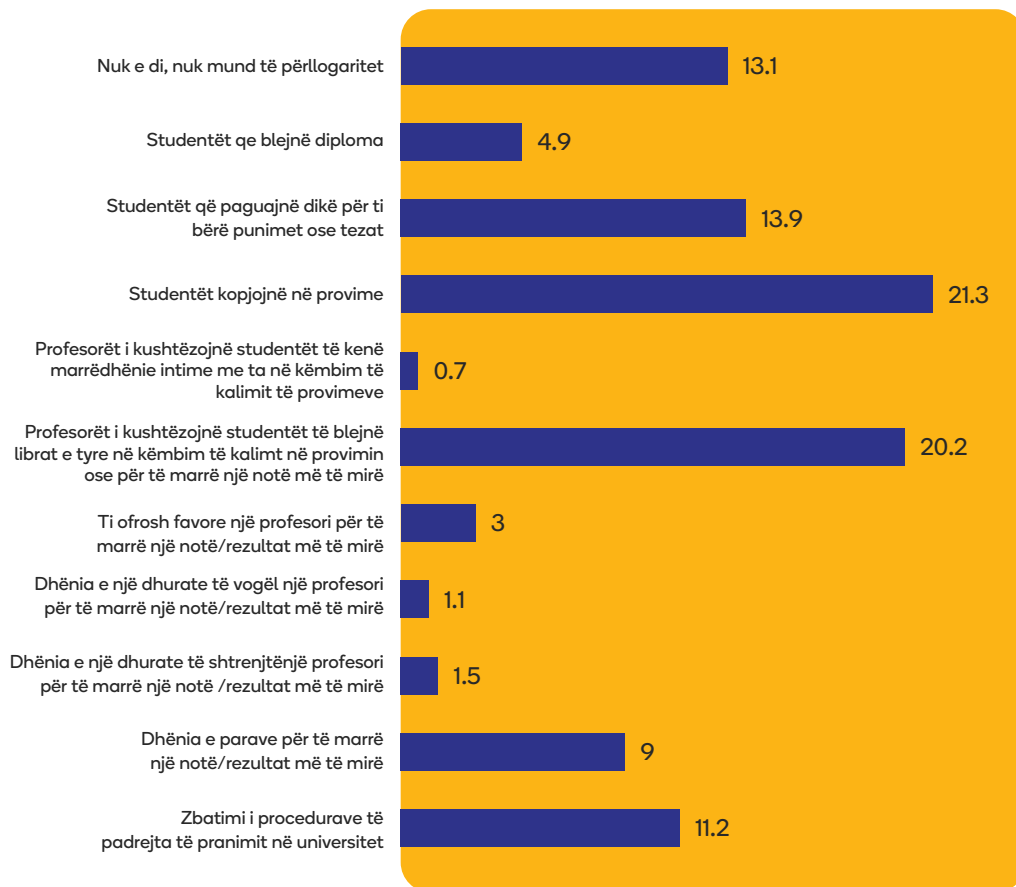
Në pyetjen se si do ta vlerësonin efektin e korrupsionit në arsimimin e tyre, shumica, 47.5%, e të anketuarve besojnë se korrupsioni nuk ka ndikuar në arsimimin e tyre. Ndërsa 22.4% e të anketuarve deklaruan se korrupsioni ka ndikuar në arsimimin e tyre. Kjo përqindje prej 14.4% sugjeron që studentët përballen me forma specifike të korrupsionit, gjë që ndikon në arsimimin e tyre, kështu që nga këtu e tutje, të gjitha masat, para së gjithash, arsimore, duhet të merren për të parandaluar çdo formë të korrupsionit në arsimin e lartë.

A prisni që korrupsioni të jetë më pak apo më shumë i pranishëm në fakultetin tuaj në të ardhmen?

Sa i përket pyetjes nëse studentët presin që korrupsioni të jetë më shumë ose më pak i pranishëm në fakultetin e tyre në të ardhmen, 31.4% besojnë se asgjë nuk do të ndryshojë, ndërsa 28.1% besojnë se do të jetë më pak i pranishëm. Ajo që duhet të theksohet gjithashtu është se 23.5% e studentëve të anketuar besojnë se në të ardhmen, korrupsioni do të jetë më shumë i pranishëm.

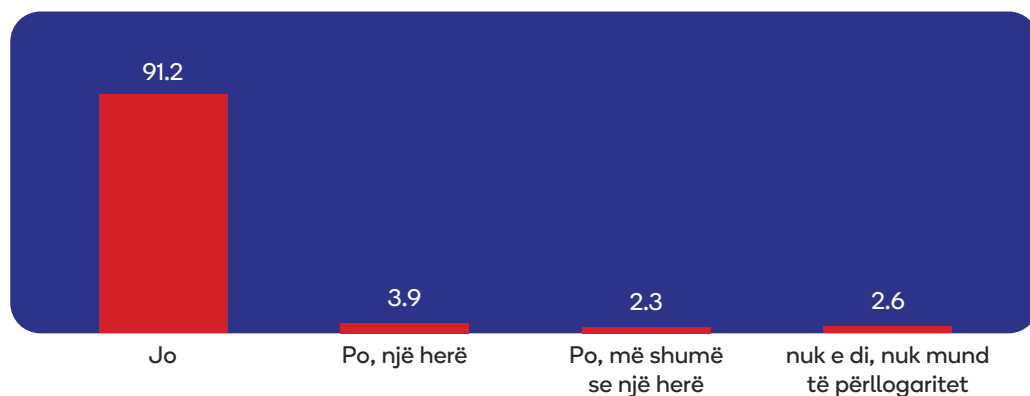
Sipas just cili është lloji më i zakonshëm i sjelljes së padëshiruar në fakultetin tuaj?

Sa i përket formave të korrupsionit, 21.3% e studentëve të anketuar rendisin kopjen në provime si llojin më të zakonshëm të sjelljes së padëshiruar në fakultet, ndërsa detyrimi i studentëve për të blerë një libër të shkruar nga profesori për të kaluar një provim ose për të marrë një notë më të mirë është i dyti me 20.2%. Forma të tjera përfshijnë aplikimin e procedurave të padrejta të pranimit në universitet 11,2%, Dhënia e rryshfeteve në formë paraje në këmbim të një notë/rezultat më të mirë 9%, Dhënia e një dhurate të shtrenjtë një profesori në këmbim të një notë më të mirë 1,5%, Dhënia e një dhurate të vogël një profesori në këmbim të një note/rezultati më të mirë 1,1%, kryerja e favoreve për profesorët në këmbim të një notë/rezultati më të mirë 3%, Profesorët i kushtëzojnë studentët të kenë marrëdhënie intime në këmbim të kalimit të provimeve 0,7%, Studentët përdorin shërbime të paguara për të përgatitur projektet ose tezat e tyre 13,9%, Studentët blejnë diploma 4,9%, nuk e di, nuk mund ta vlerësoj 13,1%.

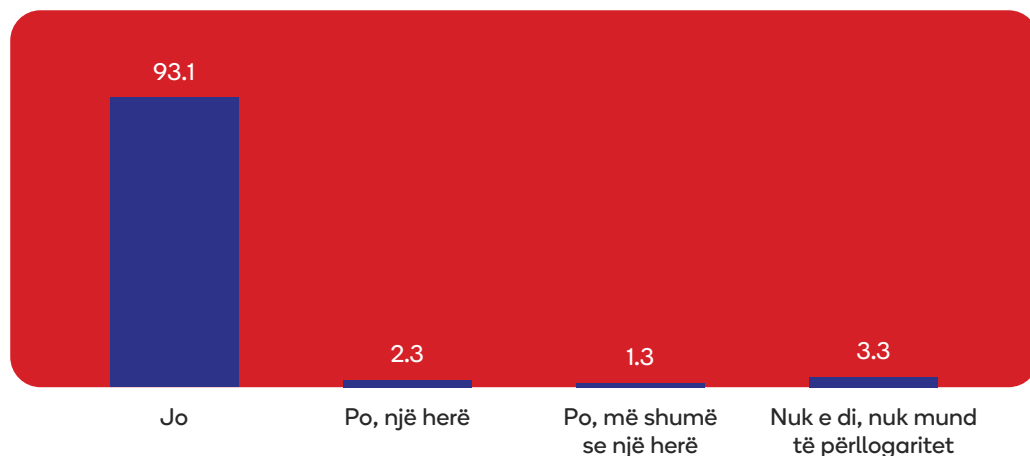

Që nga fillimi i shkollimit tuaj në këtë fakultet, a keni qenë ndonjëherë në një nga situatat e mëposhtme? Ti ofrosh ryshfet njërit prej profesorëve të tu për të marrë një notë/rezultat më të mirë

Kur u pyetën nëse kishin qenë në një situatë ku i kishin ofruar ryshfet një profesori për të marrë një notë më të mirë, 91.2% e studentëve të anketuar deklaruan se nuk kishin, 3.9% deklaruan se kishin qenë në atë situatë vetëm një herë, ndërsa 2.3% deklaruan se kishin qenë në atë situatë në shumë raste.

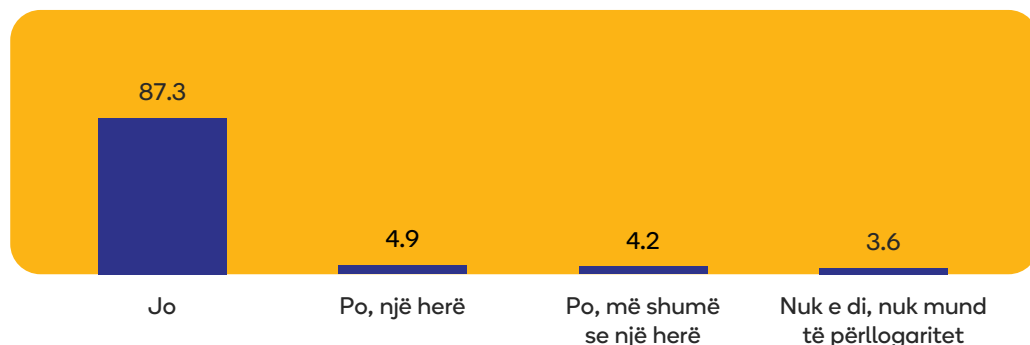
Që nga fillimi i shkollimit tuaj në këtë fakultet, a keni qenë ndonjëherë në një nga situatat e mëposhtme? T' i ofrosh ryshfet punonjësit të fakultetit në këmbim të një shërbimi

Sa i përket pyetjes nëse studentët kishin qenë në një situatë ku i kishin ofruar ryshfet një punonjësi të fakultetit në këmbim të një shërbimi, 93.1% e studentëve të anketuar deklaruan se nuk kishin ofruar ryshfet, ndërsa 3.6% kishin ofruar.

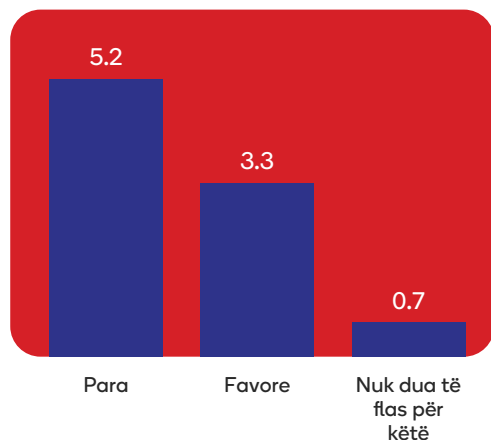

Që nga fillimi i shkollimit tuaj në këtë fakultet, a keni qenë ndonjëherë në një nga situatat e mëposhtme? T'ju kërkohet ryshfet nga një prej profesorëve tuaj në këmbim të një note më të mirë?

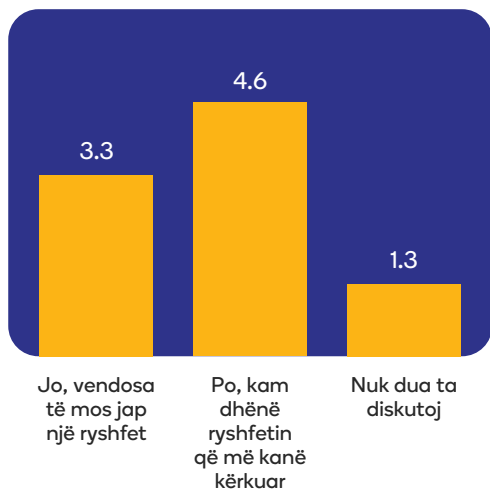
Sa i përket pyetjes nëse nga fillimi i arsimit të tyre, ndonjë prej studentëve j'u është kërkuar ryshfet në këmbim të një note më të mirë nga një profesor, 87.3% e nxënësve të anketuar deklaruan se nuk kishin qenë në atë situatë, 4.9% deklaruan se kishin qenë në atë situatë vetëm një herë, ndërsa 4.2% deklaruan se kishin qenë në atë situatë në shumë raste. Ky informacion duhet të merret parasysh sepse sugjeron që gjatë arsimit të tyre, disa studentë përballen me korrupsion. I vetmi mekanizëm për parandalimin e kësaj dukurie është raportimi i saj dhe sigurimi që personi i autorizuar dhe institucioni kompetent të ndërmarrin veprimet e duhura për zgjidhjen e këtyre çështjeve.

Çfarë lloj ryshfeti ju kanë kërkuar?

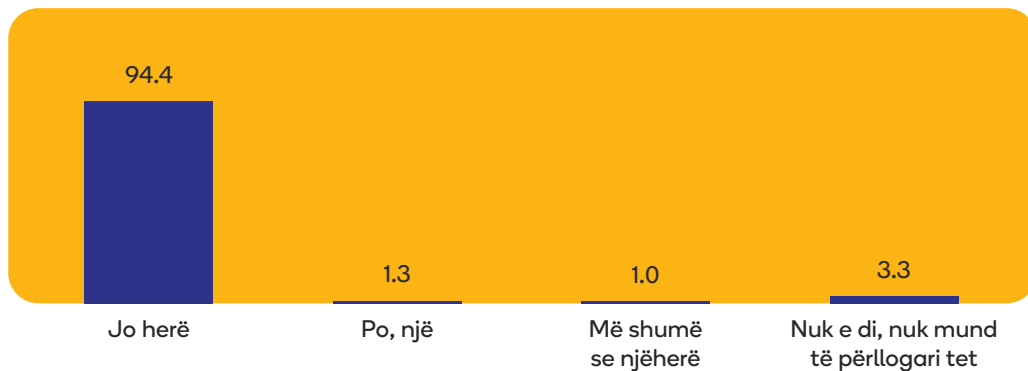
Sa i përket llojit të ryshfetit që u është kërkuar të japin, (5.2%) deklaruan se ishin para, ndërsa 3.3% deklaruan se ishte një shërbim.

A keni pranuar të jepni ryshfet?

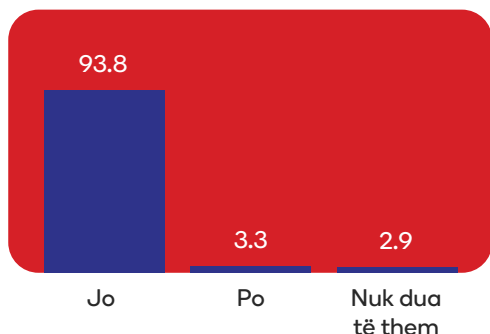
3% e studentëve që deklaruan se u ishte kërkuar ryshfet deklaruan se nuk pranuan, ndërsa 4.6% deklaruan se kishin paguar ryshfetin që u ishte kërkuar.

Që nga fillimi i shkollimit tuaj në këtë fakultet, a keni qenë ndonjëherë në një nga situatat e mëposhtme? T'ju kërkohet ryshfet nga punonjësi i fakultetit në këmbim të një shërbimi

Sa i përket pyetjes nëse ndonjërit prej studentëve të anketuar u ishte kërkuar ryshfet në këmbim të një shërbimi nga një punonjës i fakultetit, 94.4% e studentëve të anketuar deklaruan se nuk kishin qenë në atë situatë, 1.3% deklaruan se kishin qenë në atë situatë vetëm një herë, ndërsa 1% deklaruan se kishin qenë në atë situatë në shumë raste.

A keni raportuar ndonjëherë një rast korrupsioni tek drejtuesit e fakultetit, qoftë zyrtarisht ose jo zyrtarisht?

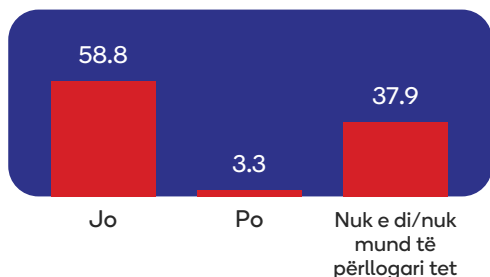
Sa i përket pyetjes nëse ndonjë nga studentët e anketuar kishte raportuar një rast të korrupsionit në menaxhmentin e fakultetit, zyrtarisht ose jo zyrtarisht, 93.8% deklaruan se nuk kishin raportuar, ndërsa 3.3% deklaruan se kishin raportuar një rast korrupsioni. Përqindja e ulët e raportimit të rasteve të korrupsionit duhet të theksohet sepse tregon se nëse nuk raportohet, korrupsioni mund të vazhdojë të shfaqet.

A jeni përballur ndonjëherë me ndonjë pasojë negative pas raportimit të korrupsionit?

Nga studentët që kishin raportuar raste të korrupsionit, 1.6% deklaruan se nuk ishin përballur me pasoja negative pas raportimit, ndërsa 1.6% deklaruan se ishin përballur me pasoja negative.

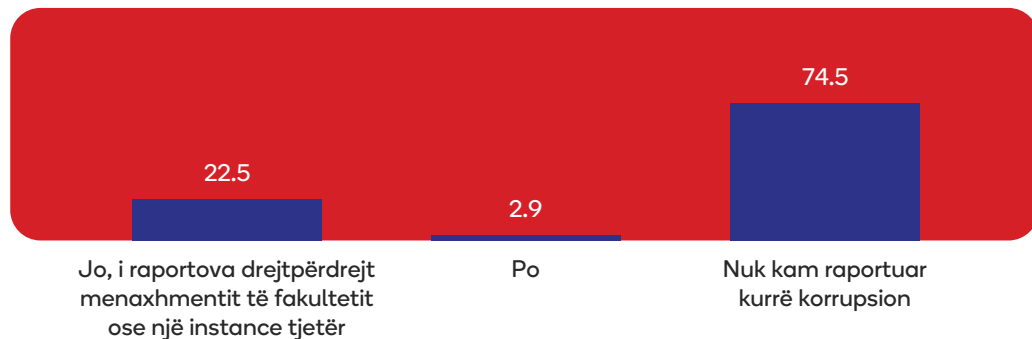
A ka një zyrë të dedikuar ankesash në fakultetin tuaj për të raportuar korrupsionin?

Kur u pyetën nëse fakulteti i tyre ka një zyrë të veçantë për ankesa për akuzat e korrupsionit, 58.8% besojnë se nuk e ka, ndërsa vetëm 3.3% besojnë se e ka, ndërsa 37.9% ishin të pasigurt. Ky informacion duhet të merret parasysh sepse tregon se disa studentë nuk janë të informuar sa duhet se ku mund të raportojnë raste të korrupsionit.

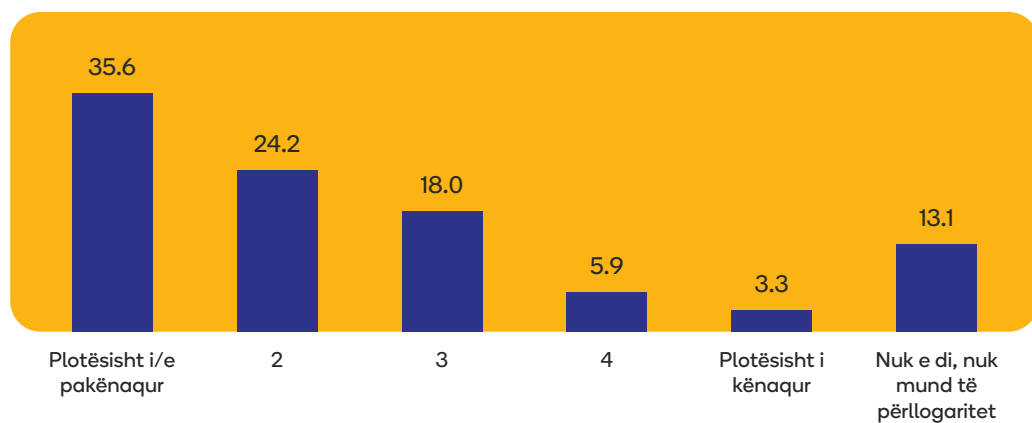

A keni kërkuar ndonjëherë mbështetje nga një organizatë ose bashkim i studentëve kur raportoni një rast korrupsioni?

Kur u pyetën nëse kishin kërkuar ndonjëherë mbështetje nga një organizatë ose bashkim studentor kur raportuan një rast korrupsioni, 22.5% deklaruan se nuk kishin, 2.9% deklaruan se kishin, ndërsa 74.5% deklaruan se kurrë nuk kishin raportuar një rast korrupsioni. Ky informacion tregon se në të ardhmen, organizatat e studentëve duhet të përfshihen më shumë në ushtrimin e të drejtave të studentëve.

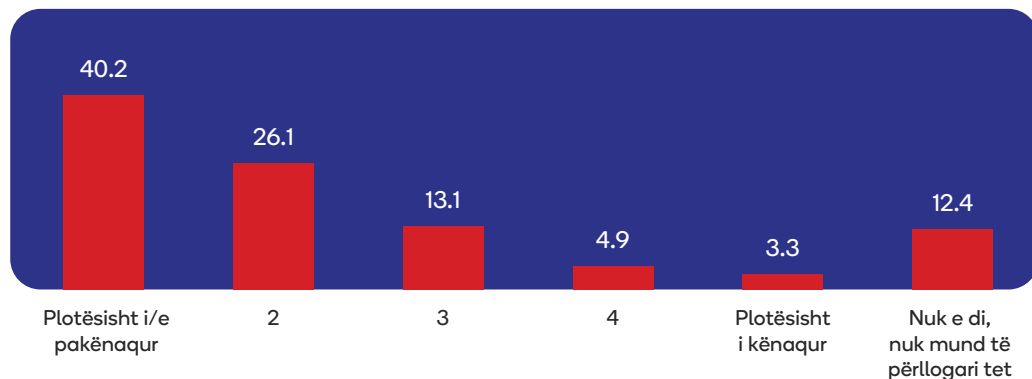
Në çfarë mase jeni njohur me procedurat për të raportuar korrupsionin në fakultet?

Kur studentët u pyetën se sa të njohur ishin me procedurën e fakultetit për raportimin e korrupsionit, 35.6% deklaruan se ishin të pakënaqur.

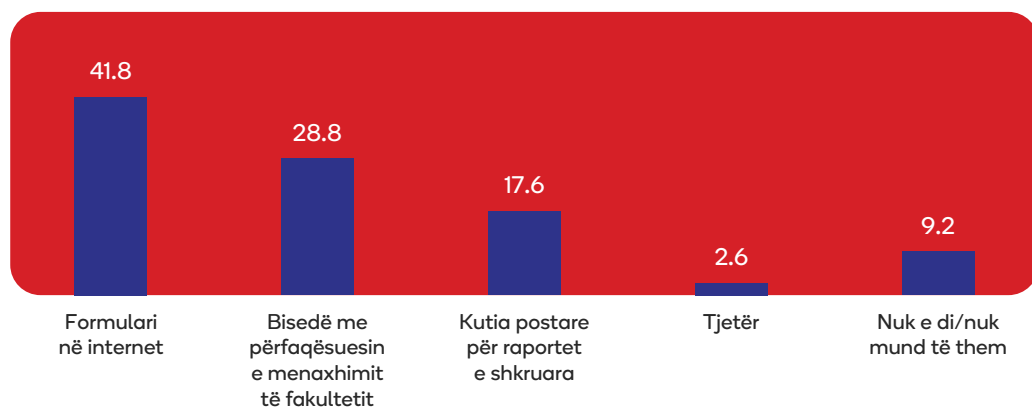

Në çfarë mase besoni se informacioni në lidhje me raportimin e korrupsionit në fakultetin tuaj është i disponueshëm për studentët,

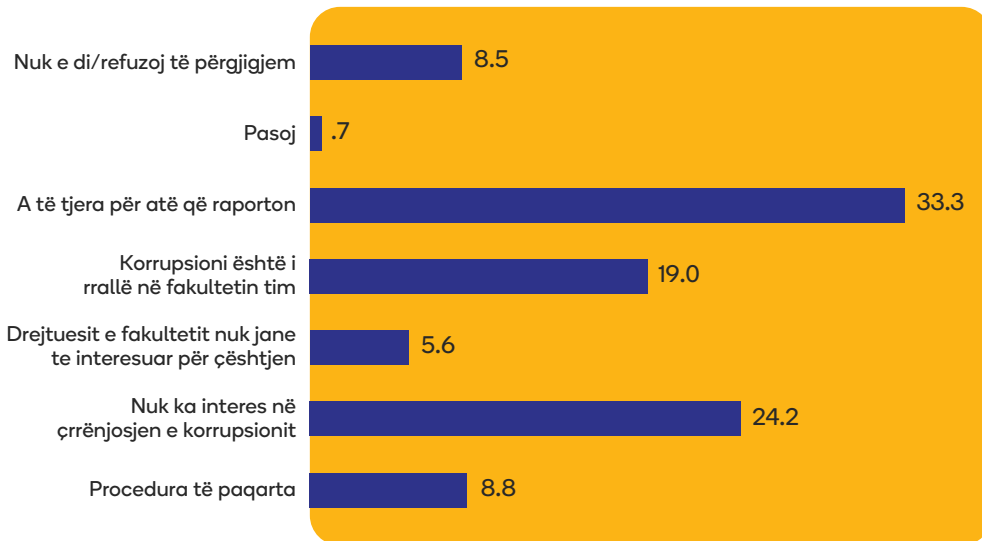
Kur u pyetën se në çfarë mase besonin se informacioni në lidhje me raportimin e korrupsionit në fakultetin e tyre ishte i disponueshëm për studentët, 40.2% deklaruan se ishin plotësisht të pakënaqur.

Cila formë e raportimit ju duket më e përshtatshme për studentët?

Shumica e studentëve të anketuar zbuluan se forma më e përshtatshme e raportimit të korrupsionit ishte formulari në internet (41.8%), ndërsa 28.8% konsideruan njoftimin dhe bisedën me menaxhmentin e fakultetit si një formë të përshtatshme.

Cila është arsyeja kryesore për nivelin e ulët të raportimit të korrupsionit në fakultetin tuaj?

Sipas 33.3% të studentëve të anketuar, arsyeja kryesore për nivelin e ulët të raportimit të korrupsionit në fakultetin e tyre janë pasojat për personin që raporton, 24.2% besojnë se nuk ka interes për çrrënjosjen e korrupsionit, ndërsa 19% besojnë se korrupsioni është i rrallë në fakultetin e tyre dhe 8.8% besojnë se procedurat janë të paqarta.

Bazuar në analizën e përgjigjeve të studentëve, mund të arrijmë në përfundimet e mëposhtme:

- Në nivel universitar, madje edhe më shumë në nivel fakulteti, perceptimi i korrupsionit në arsimin e lartë nuk është shumë i përhapur. Edhe përkundër përqindjes së ulët, nuk duhet të shpërfillet asnjë mendim i studentëve që janë përballur ose mund të përballen me korrupsion gjatë procesit të tyre të arsimit, kështu që në të ardhmen, duhet të inkurajohen të gjitha aktivitetet që do të kontribuonin në një sistem më të fortë për arsimin e lartë, arsimin me integritet dhe cilësi.
- Përveç kësaj, ka raste të studentëve që deklaruan se kishin ofruar ryshfet ose u ishte kërkuar ryshfet. Kjo situatë duhet të tejkalohet duke rritur ndërgjegjësimin dhe integritetin e studentëve, si dhe atë të stafit mësimor dhe jo-mësimor.
- Studentët besojnë se një zyrë e veçantë për raportet e korrupsionit nuk ekziston dhe konsiderojnë se formularët elektronike janë më të përshtatshëm. Duke pasur parasysh këtë, konsiderohet se studentët duhet të edukohen për të gjithë mekanizmat në dispozicion për raportimin e korrupsionit dhe mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të tyre. Kjo tregon se studentët nuk janë të informuar sa duhet se ku dhe si mund të raportojnë korrupsionin, dhe se ata nuk përdorin mundësitë e organizatave studentore në lidhje me ushtrimin e të drejtave të tyre.
- Sidoqoftë, studentët besojnë se arsyeja kryesore për mos raportimin e korrupsionit janë pasojat, domethënë pasojat negative në lidhje me përfundimin e mëtejshëm të studimeve të tyre.

8. HULUMTIM - PËRGJIGJE NDAJ KËRKESAVE PËR QASJE TË LIRË NË INFORMACIONIN PUBLIK

Me qëllim të marrjes së informacionit të rëndësishëm empirik për aksesin publik të informacionit/dokumenteve, si dhe zbatimin e dispozitave të ligjeve dhe akteve nënligjore të përshkruara në lidhje me parandalimin e korrupsionit në institucionet e arsimit të lartë nga maji deri në qershor, në përputhje me Ligjin për Qasje të Lirë në Informacion nga ISIE, kërkuaam informacion nga gjashtë institucione të arsimit të lartë. Në afatin e parashikuar me ligj, kemi marrë përgjigje nga pesë universitetet/fakultetet e mëposhtme: Fakulteti i Edukimit Fizik, Sportit dhe Shëndetit me "Ss. Universiteti "Cyril and Methodius" në Shkup, Universiteti "Goce Delçev" në Shtip, Universiteti "Shën Kliment Ohridski" në Bitola, Universiteti "Nënë Tereza" në Shkup dhe Universiteti "Shën Pali Apostull" i Shkencës dhe Teknologjisë së Informacionit. Nuk kishte përgjigje nga Universiteti i Tetovës.

Nga informacioni i marrë, mund të konkludohet si më poshtë:

Të pestë institucionet e arsimit të lartë që u përgjigjën kanë akte nënligjore që rregullojnë procedurat e brendshme për raportet e sinjalizuesve, renditjen dhe përpunimin e informacionit të raportuar dhe marrjen e masave për të siguruar mbrojtjen e të dhënave personale dhe të tjera që u përkasin sinjalizuesve dhe raporteve të sinjalizuesve. Përveç kësaj, disa nga institucionet kanë hartuar aktet e tyre, ndërsa të tjerët zbatojnë Rregulloren për Mbrojtjen e Raportimit të Brendshëm brenda Institucioneve të Sektorit Publik, të miratuar nga Ministri i Drejtësisë.

1. Sa i përket numrit të raporteve të paraqitura për raportet e brendshme në përputhje me Ligjin për Mbrojtjen e Sinjalizuesve për vitet 2022, 2021 dhe 2020, mund të konkludojmë se numri është shumë i ulët. Domethënë, katër nga institucionet nuk kanë regjistrime të raporteve të korrupsionit. Vetëm Universiteti "Shën Kliment Ohridski" në Bitola ka regjistruar dy raporte.
2. Asnjë nga personat e autorizuar për marrjen e raporteve të korrupsionit në institucionet e arsimit të lartë që iu përgjigjën kërkesës për qasje të lirë nuk ka marrë asnjë raport, në përputhje me nenin 107 të Ligjit për Arsimin e Lartë, të dhënat për vitet 2022, 2021 dhe 2020.
3. Institucionet që kishin marrë raporte deklaruan në përgjigjen e tyre se personi që paraqiti raportin ishte njoftuar për trajtimin e raportit në afatin e përcaktuar me ligj dhe se raportet u ishin përcjellë institucioneve përkatëse kompetente për t'i trajtuar ato.
4. Në përgjigjet e tyre, të pesë institucionet e arsimit të lartë deklaruan se informacioni në lidhje me personin e autorizuar ishte publikuar në faqen e tyre të internetit. Ajo që është e paqartë është nëse ata kanë vetëm një person të autorizuar për të trajtuar raportet e korrupsionit në përputhje me LAL, ose nëse ata gjithashtu kanë një person të autorizuar në përputhje me Ligjin për Sinjalizuesit. Kërkimi në faqet e tyre të internetit tregon se ata kanë vetëm persona të autorizuar për të trajtuar raportet e korrupsionit, dhe jo në përputhje me Ligjin për Sinjalizuesit. Ndërsa Universiteti "Shën Pali Apostull" i Shkencës dhe Teknologjisë së Informacionit thotë në përgjigjen e tij se ka dy persona.

5. Lidhur me pyetjen se cilat universitetet kanë hartuar akte për parandalimin e korrupsionit, është arritur në përfundimin se shumica e universiteteve kanë hartuar akte të tilla, ndërsa në të tjerët procesi i hartimit është në vazhdim.
6. Universitetet që u përgjigjën deklarojnë se nuk kanë përgatitur akte të brendshme për parandalimin e konfliktit të interesave, por Universiteti "Goce Delçev" në Shtip është përgjigjur se është i përfshirë në Kodin e Etikës. Universitetet e tjera (UKIM, Universiteti "Shën Pali Apostull" i Shkencës dhe Teknologjisë së Informacionit në Ohër, Universiteti "Shën Kliment Ohridski" në Bitola, përveç Universitetit "Nënë Tereza" – informacioni mbi kodet e etikës u mor nga faqet e internetit të universiteteve) kanë Kodet e tyre të Etikës. Gjithashtu shënohet se institucionet nuk kanë përgatitur akte të brendshme për punonjësit e universiteteve dhe fakulteteve brenda një universiteti që marrin dhurata nga palë të treta, por përgjigjja nga Universiteti "Goce Delçev" në Shtip është se kjo përfshihet në Kodin e Etikës.

Konkluzioni i përgjithshëm është se institucionet e arsimit të lartë që iu përgjigjën kërkesës për qasje të lirë në informacionin publik kanë hartuar akte ligjore normative të cilat janë të rëndësishme për parandalimin e korrupsionit në universitete, dhe kanë persona të autorizuar për të trajtuar raportet e korrupsionit, dhe se ky informacion publikohet, domethënë, në mënyrë transparente, në faqet e tyre të internetit. Në lidhje me zbatimin praktik të këtij mekanizmi, është arritur në përfundimin se ai përdoret rrallë. Përveç kësaj, fokusi tek personi i autorizuar për të marrë raporte të sinjalizuesve nuk është aq i madh sa ai i personit të autorizuar për të trajtuar raportet e korrupsionit.

Nga kjo mund të nxirren dy përfundime: studentët dhe punonjësit nuk përballen me korrupsion në arsimin e lartë, ose duhet theksuar edhe më tej nevoja për zbatimin e këtyre mekanizmave.

Nga analiza e ligjit me rezultat pozitiv, analiza e përgjigjeve ndaj kërkesave për qasje të lirë në informacionin publik, si dhe analiza e përgjigjeve nga studentët e anketuar, me qëllim të krijimit të informacionit për mekanizmat për raportimin e korrupsionit, si dhe parandalimin e korrupsionit në arsimin e lartë, do të jepnim rekomandimet e mëposhtme:

1. Hartimi i një Manuali për Parandalimin e Korrupsionit në Arsimin e Lartë, i cili do të përmbajë të gjithë mekanizmat për raportimin e korrupsionit, mënyrën e paraqitjes së një raporti, si dhe autorizimet e institucioneve kompetente në lidhje me raportet.
2. Mbajtja e një kurs trajnimi për studentët, punonjësit dhe organizatat studentore për mënyrën e raportimit të korrupsionit.
3. Krijimi i një skedë të veçantë në faqen e internetit të fakultetit, e cila do të përmbajë të gjitha informacionet dhe dokumentet e hartuara me qëllim parandalimin e korrupsionit.
4. Dallimi i raporteve të korrupsionit nga raportet e sinjalizuesve nga personat të tjerë.
5. Mbajtja e më shumë aktiviteteve që do të kontribuonin në forcimin e sistemit të Arsimit të Lartë dhe Edukimit me integritet dhe cilësi.

9. KUADRI LIGJOR, POLITIK DHE INSTITUCIONAL KUNDËR KORRUPSIONIT NË ARSIMIN E

9.1 KUADRI LIGJOR

Gjatë 20 viteve të fundit, Serbia ka marrë një numër masash për të transformuar kuadrin ligjor që rregullon arsimin e saj të lartë dhe për ta përafëruar me atë të Bashkimit Evropian. Një hap i madh në këtë drejtim ishte miratimi i Ligjit të Arsimit të Lartë të vitit 2005, i cili së pari futi parimet e Procesit të Bolonjës dhe Konventës së Lisbonës në sistemin e arsimit të lartë të Serbisë dhe lejoi vendin të bashkohet me Zonën Evropiane të Arsimit të Lartë (ZEAL). Kuadri ligjor që atëherë është azhurnuar dhe ndryshuar për të krijuar, monitoruar dhe përmirësuar cilësinë e institucioneve të arsimit të lartë Serb dhe kurseve të studimit dhe për të përmbushur Standardet dhe Udhëzimet për Sigurimin e Cilësisë në Zonën Evropiane të Arsimit të Lartë (ESG 2015). Ky raport ofron një pasqyrë të legjislacionit aktual që rregullon arsimin e lartë dhe që ka për qëllim parandalimin e praktikave jo-akademike dhe korruptive në këtë fushë.

Ligjet

- **Ligji i Arsimit të Lartë** (2017) është pjesa kryesore e legjislacionit që rregullon arsimin e lartë. Ai përcakton parimet për arsimin e lartë në Serbi, duke përfshirë ruajtjen dhe promovimin e lirive akademike, ruajtjen e integritetit akademik, autonominë e institucioneve të arsimit të lartë dhe të ngjashme. Ligji gjithashtu krijon një strukturë të institucioneve të ngarkuara me sigurimin e zhvillimit dhe rritjen e cilësisë së arsimit të lartë, si dhe procedurat e akreditimit për institucionet. Ai gjithashtu siguron përkufizime të kurseve të studimit, llojeve dhe niveleve të studimeve, dhe organizimit dhe mbikëqyrjes së institucioneve të arsimit të lartë. Këtu, 'leja e punës e lëshuar për një institucion të arsimit të lartë mund të ndryshohet ose revokohet, kur gjatë procedurës së vlerësimit të jashtëm të cilësisë, d.m.th. mbikëqyrjes së inspektimit, është përcaktuar se nuk i plotëson kërkesat për kryerjen e veprimtarisë të përcaktuara me ligj'. Ligji i Arsimit të Lartë gjithashtu parashikon një sërë masash dhe procedurash që çdo institucion i arsimit të lartë të akredituar duhet të krijojë për të siguruar cilësinë e dëshiruar të mësimi dhe për të parandaluar dhe sanksionuar çdo lloj sjelljeje jo-akademike ose korruptive; këto përfshijnë krijimin e strukturave akademike dhe menaxheriale dhe sigurimin që studentët të marrin pjesë në shqyrtimin e këtyre organeve, si dhe miratimin e akteve të përgjithshme dhe Kodet e Etikës për të rregulluar procedurat në rast të sjelljes së pahijshme nga fakulteti, stafi ose studentët). Ligji rregullon gjithashtu mënyrën e shpërndarjes së titujve akademikë dhe përcakton rregullat e zhvillimit të karrierës dhe të drejtat dhe detyrat e punonjësve dhe studentëve në institucionet e arsimit të lartë. Ky legjislacion rregullon gjithashtu kushtet për lëshimin e diplomave dhe instrumenteve të tjera publike nga institucionet e arsimit të lartë dhe procedurën për ta bërë këtë. Së fundmi, Ligji i Arsimit të Lartë rregullon gjithashtu mënyrën se si një diplomë ose një instrument tjetër publik mund të anulohet nëse lëshuesi ose mbajtësi i tij shkel ndonjë kërkesë ligjore.

- **Ligji për Modelin e Dyfishtë të Studimeve në Arsimin e Lartë** (2019) rregullon qasjen e dyfishtë në arsimin e lartë, ku një pjesë e kursit përfshin të mësuarit përmes stazhit në një biznes. Ky legjislacion rregullon të drejtat dhe detyrat e studentëve, institucioneve të arsimit të lartë dhe bizneseve, si dhe shpërblimin që u takon studentëve nga kompanitë ku ata vendosen.
- **Ligji për Kuadrin Kombëtar të Kualifikimeve të Republikës së Serbisë** (2018) përcakton tetë nivelet e kualifikimeve që mund të merren në Serbi dhe numrin përkatës të krediteve të Sistemit Evropian të Transferimit dhe Akumulimit të Krediteve (SETAK), duke lejuar kështu që kualifikimet serbe të jenë të njohura dhe të krahasueshme me ato të marra diku tjetër dhe duke siguruar përafrimin me **Kuadrin Evropian të Kualifikimeve**.
- **Ligji i Inspektimit Arsimor** (2018) (dhe **Ligji i Mbikëqyrjes së Inspektimit**) rregullojnë mbikëqyrjen e pajtueshmërisë me kuadrin ligjor në të gjitha nivelet e arsimit, përfshirë arsimin e lartë. Ky legjislacion e bën Inspektimin Arsimor përgjegjës për auditimin në përputhje me ligjet dhe rregulloret që lidhen me 1) rezultate pozitive të arsimit të lartë, në përputhje me lejet e funksionimit; 2) regjistrimin dhe statusin e studentëve dhe mbrojtjen e të drejtave të studentëve; 3) emërimin dhe funksionimin e organeve drejtuese dhe drejtuesit; 4) emërimin dhe punësimin e mësuesve dhe asistentëve dhe çështjet që lidhen me punësimin e tyre; dhe 5) arkivimi dhe lëshimi i duhur i instrumenteve publike.

Edhe pse nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë në arsimin e lartë, **Ligji për Parandalimin e Korrupsionit** (2019) përcakton përgjegjësinë e Agjencisë Kundër Korrupsionit (AKK), rregullat për të parandaluar konfliktin e interesit në zyrën publike, raportimin e detyrueshëm të pasurive dhe të ardhurave nga zyrtarët publikë, dhe çështje të tjera të lidhura me parandalimin e korrupsionit, dhe si të tilla disa nga dispozitat e tij prekin gjithashtu institucionet e arsimit të lartë të kontrolluara nga qeveria. Këtu, çdo drejtues i një institucioni të arsimit të lartë që është zyrtar publik (për detaje, shih nenin 2[1]3) të Ligjit për Parandalimin e Korrupsionit dhe **interpretimin unik** të termit 'zyrtar publik' mund të sanksionohet për shkelje të legjislacionit të tij nga AKK, i cili mund të lëshojë një këshillë disiplinore ose të rekomandojë publikisht që shkelësi të lirohet nga posti publik. Zyrtarët publikë janë të detyruar të raportojnë të ardhurat dhe pasuritë e tyre në AKK.

Për më tepër, kërkesa për të miratuar dhe zbatuar planet e integritetit, siç kërkohet nga Ligji për Parandalimin e Korrupsionit, vlen edhe për institucionet e arsimit të lartë të operuara nga qeveria. Siç parashikohet nga **Udhëzimet për Zhvillimin dhe Zbatimin e Planeve të Integritetit** miratuara nga AKK, planet e integritetit janë dokumente të bazuara në vetëvlerësime të integritetit institucional. Një Plan Integriteti synon të rrisë integritetin, transparencën dhe etikën profesionale në lidhje me gjetjet e një vlerësimi të tillë. Mosmiratimi ose zbatimi i një plani të integritetit ose raportimi i zbatimit të tij në AKK është një kundërvajtje që mbart një gjobë ligjore për personin përgjegjës të subjektit në fjalë (për institucionet e arsimit të lartë ky do të jetë kancelari, dekani, presidenti ose drejtori).

Ligji për Parandalimin e Korrupsionit përcakton rregullime të krijuara për të parandaluar dhe rishikuar konfliktet e interesit nga zyrtarët publikë. Personeli tjetër i institucioneve të arsimit të lartë, qoftë me kontrata zyrtare pune ose të angazhuar në këto organe, janë subjekt i konfliktit të interesit të përfshira në dispozitat në **Ligjin për Punonjësit e Shërbimit Publik** (2018). Këto rregulla kërkojnë që këta punonjës ose persona të lidhur me ta të refuzojnë çdo dhuratë, favor ose përfitime që mund të rrezikojnë paanshmërinë e tyre, të ndalojnë punët e data që mund të rezultojnë në konflikt interesi dhe të mbështesin krijimin ose bashkëpronësinë e kompanive, shërbimeve publike ose tregtive të vetme kur kjo mund të rezultojë në konflikt interesi. Mosrespektimi i këtyre dispozitave konsiderohet një shkelje e rëndë disiplinore dhe mund të rezultojë në ndërprerje siç parashikohet nga ky legjislacion.

Gjithashtu vlen të përmendet **Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve** (2014), i cili fuqizon të gjithë punonjësit e administratës publike ose shërbimeve publike (në këtë rast, institucionet e arsimit të lartë) të raportojnë brenda vendit shkeljet e rregulloreve, shkeljet e të drejtave të njeriut, abuzimet e pushtetit dhe situatat që mund të kërcënojnë jetën e njerëzve, shëndetin publik, sigurinë dhe mjedisin. Përveç kësaj, çdo individ (përfshirë studentët në një institucion të arsimit të lartë) mund të përdorë procedurën ligjore për të raportuar çdo sjellje të keqe në një organ të autorizuar, ose mund të zbulojë publikisht çdo çështje të përmendur më lart. Çdo sinjalizues dhe personat e tyre të njohur kanë të drejtë të mbrohen nga ndëshkimi në lidhje me zbulimin e informacionit.

Rregullat

Këshilli Kombëtar Serb i Arsimit të Lartë (KKSAL) ka miratuar një numër rregulloresh që ofrojnë udhëzime, standarde dhe procedura të hollësishme për akreditimin fillestar të institucioneve dhe kurseve të arsimit të lartë, si dhe për vetëvlerësimin dhe auditimin e jashtëm të cilësisë. Këto rregullore drejtojnë të drejtat dhe detyrat e institucioneve të arsimit të lartë, afatet dhe procedurat për auditimin e cilësisë së institucioneve dhe kurseve, dhe lëshimin e diplomave dhe instrumenteve të tjera publike nga organet përkatëse qeveritare.

- **Rregullorja për Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë**
- **Rregullorja për Standardet e Akreditimit Fillestar të Institucioneve dhe Kurseve të Arsimit të Lartë**
- **Rregullorja për Standardet dhe Procedurën për Akreditimin e Kurseve**
- **Rregullorja për Standardet e Vetë-Vlerësimit dhe Vlerësimit të Cilësisë së Institucioneve dhe Kurseve të Arsimit të Lartë**
- **Rregullorja për Standardet dhe Procedurën për Auditimin e Jashtëm të Cilësisë së Institucioneve të Arsimit të Lartë** Statute të tjera

Statute të tjera

Ligji i Arsimit të Lartë kërkon që KKSAL të miratojë Udhëzuesin **për Kodet e Integritetit Akademik për Institucionet e Arsimit të Lartë**. Këto kode duhet të miratohen nga të gjitha institucionet e arsimit të lartë serb dhe duhet të përmbajnë, minimalisht, kërkesat e përcaktuara në dokumentin udhëzues të miratuar nga KKSAL.

Dokumenti udhëzues përcakton sjelljen që konsiderohet të jetë jo-akademike, përkatësisht plagjiaturë, autorësi e rreme, fabrikim dhe falsifikim i rezultateve dhe vetë-plagjiaturë, dhe e bën atë bazë për fillimin e një procedure për të përcaktuar zyrtarisht sjelljen jo-akademike dhe për ta sanksionuar atë duke paraqitur masa të përcaktuara në dokumentin udhëzues. Çdo person ose subjekt i interesuar mund të kërkojë nga Komisioni i Etikës i institucionit përkatës të përcaktojë sjelljen jo-akademike. Nëse ka arsye të forta për të besuar se një sjellje e tillë ka ndodhur, Komisioni i Etikës duhet ta ridërgojë çështjen tek organi akademik dhe drejtuesit e institucionit. Hapi tjetër është krijimi i një komisioni të dedikuar i cili ka për detyrë të analizojë informacionin, të mbledhë prova dhe opinione nga mentorët, komisionet e provimit, vlerësuesit dhe palët e tjera të interesit dhe të japë mendimin e tij. Ky mendim informon çdo masë të vendosur nga organi i duhur i institucionit të arsimit të lartë për të sanksionuar sjellje jo-akademike të tilla si plagjiaturë, autorësi e rreme, fabrikim dhe falsifikim i rezultateve, ose vetë-plagjiaturë. Masat që mund të merren janë revokimi i diplomës akademike dhe 'heqja e titullit akademik ose të asociuar kur gjenden fakte të reja ose dalin prova të reja që e bëjnë të qartë se kandidati nuk i plotësonte kërkesat ligjore në kohën e dhënies së titullit'. Këto lloje të sjelljes jo-akademike dhe format e tjera të sjelljes së paligjshme të përmendura në dokumentin udhëzues (të tilla si sigurimi i referencave të pasakta, konflikti i interesit ose shpërdorimi i pozitës) mund të përbëjnë bazë për veprime civile, penale, administrative ose të tjera të rregulluara nga ligjet e Serbisë dhe aktet nënligjore të brendshme të institucionit të arsimit të lartë.

Statutet, rregulloret dhe kodet e sjelljes dhe integriteti akademik të miratuara nga të dy organet kombëtare të ngarkuara me zhvillimin dhe përmirësimin e arsimit të lartë dhe vetë institucionet e arsimit të lartë ofrojnë rregulla të hollësishme për kompetencat, procedurat, masat dhe rekomandimet për shkeljet e ligjit dhe sjelljen jo-akademike dhe korruptive.

- **Rregullorja e Procedurës së KKSAL**

- **Rregullat e Vendimarrjes së KKSAL për Ankesat në Procedurën e Akreditimit dhe Funkcionimit të Komisionit të Ankesave**

- **Statutet e Entit Kombëtar për Akreditim dhe Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë**

- **Kodi i Etikës dhe Rregullat e Sjelljes për stafin e Entit Kombëtar për Akreditim, Komisionit për Akreditim dhe Sigurimin e Cilësisë dhe vlerësuesit**

- Rregullorja e Procedurës së Komisionit për Akreditimin dhe Sigurimin e Cilësisë

- Rregullorja e Procedurës së Komisionit të Ankesave

- Rregullorja e Procedurës për vlerësuesit dhe komisionet e vlerësuesve

9.2 DOKUMENTET STRATEGJIKE

Strategjia e Zhvillimit të Arsimit të Serbisë deri në vitin 2030 dhe Plani i saj i Veprimit shoqëruet përcaktuan përparësitë e vendit në lidhje me arsimin, duke përfshirë arsimin e lartë, si dhe masat që duhet të sigurohen që këto përparësi të arrihen. Një nga dy qëllimet kryesore të Strategjisë është ‘të rrisë disponueshmërinë, cilësinë, rëndësinë dhe drejtësinë e arsimit të lartë’, me përparësitë në këtë fushë të zhvilluara si objektiva nën këtë qëllim gjithëpërfshirës. Asnjë nga këto objektiva nuk adreson në mënyrë të qartë korrupsionin, por ofrimi i veprimeve nën Objektivin 2.1, ‘Oferta e përmirësuar, burimet njerëzore dhe rezultatet e arsimit të lartë’, mund të përmirësojnë shumë gjendjen aktuale të punëve. Një nga këto veprime është ‘zhvillimi i Kuadrit të Monitorimit dhe Vlerësimit (KMV) për arsimin e lartë dhe përdorimi i gjetjeve të tij për të informuar politikatat e arsimit të lartë’. Ky MEF mund të përdoret për të monitoruar vazhdimisht dhe sistematikisht cilësinë e arsimit të lartë, si përmes vendosjes së politikave të akreditimit dhe vlerësimit për institucionet dhe kurset e arsimit të lartë, të cilat do të mbulohen më hollësisht më poshtë, ashtu edhe përmes krijimit të ‘treguesve për të ndjekur integritetin dhe transparencën në arsimin e lartë dhe besimin e publikut në institucionet e arsimit të lartë’. Aktivitetet fillestare të parashikuara për të ndihmuar në arritjen e këtij objektiwi përfshijnë vlerësimet e praktikave më të mira globale në monitorimin dhe vlerësimin e cilësisë së arsimit të lartë, zhvillimin e një matrice logjike për cilësinë e arsimit të lartë që përmban fushat e MEF me rëndësi për forcimin e rolit të arsimit të lartë në zhvillimin e shoqërisë dhe ekonomisë, dhe, së fundi, përcaktimin e treguesve të cilësisë për secilën fushë të MEF. Gjetjet e këtyre vlerësimeve duhet të informojnë zhvillimin e MEF.

Gjatë dy dekadave të fundit, u parashikuan masa specifike anti-korrupsion në sektorin e arsimit - të moshuara në përsëritjet e njëpasnjëshme të Strategjisë Kombëtare Kundër Korrupsionit (në 2005 dhe 2013). Në përputhje me **strategjinë e periudhës 2013-2018**, rreziqet e korrupsionit në arsim u shoqëruan kryesisht me ‘transparencë të pamjaftueshme të një numri procesesh që ndodhin në institucionet arsimore dhe kompetenca shumë të gjera vendimmarrëse të bazuara në vlerësime personale’, ndërsa masat e sugjeruara për adresimin e këtyre mungesave ishin a) ndryshimi i kuadrit ligjor për emërimin, pozicionin dhe kompetencat e mësuesve të shkollave fillore dhe të mesme dhe dekanëve të fakultetit; b) miratimi i legjislacionit që rregullon Inspektimin Arsimor; c) bërja transparente e proceseve të regjistrimit dhe vlerësimit të njohurive; dhe d) përcatikimi i akreditimit dhe auditimeve të mëvonshme të pajtueshmërisë së institucioneve arsimore shtetërore dhe private bazar në kritere të qarta dhe të paracaktuara.

Disa nga këto masa u zbatuan me sukses të plotë ose të pjesshëm dhe u arritën objektivat e tyre. Dorëzimi i politikave të pazgjidhura ose të sapo planifikuara kundër korrupsionit në arsim (përfshirë arsimin e lartë) aktualisht monitorohet si pjesë e Planit të **Veprimit të Kapitullit 23**, nënkapitulli për Luftën kundër Korrupsionit, derisa të miratohet Strategjia e re Kombëtare Kundër Korrupsionit. Arsimi është identifikuar si një ‘zonë e prekshme nga korrupsioni’ në Planin e Veprimit të Kapitullit 23, dhe kështu një nga masat e planifikuara është zhvillimi dhe miratimi i një Plani Operacional për të adresuar korrupsionin në arsim. **Raporti i fundit i progresit i KE-së për Serbinë (2022)** gjithashtu vëren se ‘ai [t] sektori i [arsimit], veçanërisht arsimi i lartë, mbetet i prekshëm nga korrupsioni’.

Integrimi i Serbisë në Procesin e Bolonjës dhe Zonën Evropiane të Arsimit të Lartë dhe angazhimi i saj për të përmbushur Standardet dhe Udhëzimet për Sigurimin e Cilësisë në Zonën Evropiane të Arsimit të Lartë (**ESG 2015**) kanë qenë vendimtare për parandalimin e praktikave jo-akademike dhe korruptive në arsimin e lartë. Përmbushja e këtyre standardeve i ka lejuar Serbisë të ndërtojë mekanizma të qartë dhe të përgjegjshëm që zvogëlojnë hapësirën për korrupsion, të tilla si vetë-vlerësimi nga institucionet e arsimit të lartë; vlerësimi i jashtëm i institucioneve të arsimit të lartë nga një organ/ agjenci e pavarur; përfshirja e studentëve në marrjen e vendimeve dhe vlerësimin e institucioneve të arsimit të lartë dhe autoriteteve përkatëse publike; përfshirja e vlerësuesve të pavarur kombëtarë dhe ndërkombëtarë në akreditimin dhe vlerësimin e institucioneve dhe kurseve të arsimit të lartë; krijimi i një organi të pavarur dhe të besueshëm të ankesave; etj.

Në këtë drejtim, është thelbësore që Serbia të bëhet një anëtar i plotë i Shoqatës Evropiane për Sigurimin e **Cilësisë në Arsimin e Lartë (ENQA)**, për të cilën Enti Kombëtar Serb për Akreditimin dhe Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë (ASCAL) është aktualisht një bashkëpunëtor. ENQA mbështet bashkëpunimin evropian në sigurimin e cilësisë në arsimin e lartë dhe lejon shkëmbimin e informacionit, njohurive dhe përvojës midis anëtarëve të saj për të promovuar ndërgjegjësimin e praktikave më të mira dhe për të nxitur dimensionin evropian të sigurimit të cilësisë.

Në **Shqyrtimin e fundit të Agjencisë së ASCAL(2020)**, ASCAL gjykoi se Serbia ende nuk kishte përmbushur plotësisht të gjitha standardet e ESG edhe pse kishte bërë përparim në lidhje me ciklin e mëparshëm të raportimit (2018). Për këtë arsye, **Strategjia ASCAL 2019 deri në 2022** përcakton objektivin strategjik të përmbushjes së standardeve të mbetura të ESG që janë parakusht për t’u bashkuar me ASCAL Disa nga këto standarde, të cituara më poshtë, kontribuojnë drejtpërdrejt në forcimin e integritetit të sistemit të arsimit të lartë dhe zvogëlimin e hapësirës për sjellje të keqe. Në Strategjinë ASCAL, standardet shoqërohen me veprime që duhet të zbatohen që ato të arrihen.

Standardi 3.3. Agjencitë duhet të jenë të pavarura dhe të veprojnë në mënyrë autonome. Ato duhet të kenë përgjegjësi të plotë për veprimtaritë e tyre dhe rezultatet e veprimtarive pa ndikim të palëve të treta.

Strategjia ASCAL, Objektivi 2.1: ‘Analizoni mënyrën në të cilën ASCAL u krijua dhe krahasojeni këtë me krijimin dhe funksionimin e agjencive të tjera evropiane të sigurimit të cilësisë. Draj një raport i veçantë që përshkruan pavarësinë e ASCAL dhe procesin e akreditimit dhe ia paraqet atë Qeverisë Serbe dhe KKSAL’.

Standardi 3.6. Agjencitë duhet të kenë procese të vendosura për sigurimin e brendshëm të cilësisë në lidhje me përcaktimin, sigurimin dhe rritjen e cilësisë dhe integritetit të aktiviteteve të tyre.

Strategjia ASCAL, Objektivat 5.1 dhe 5.2: 'Krijo seminare për të zbatuar Planin e Veprimit për Zhvillimin e Sigurimit të Brendshëm të Cilësisë'; 'Krijimi i mekanizmave për të mbledhur reagime të brendshme dhe të jashtme për rishikimin dhe auditimin e akreditimit'.

Standardi 2.4. Sigurimi i jashtëm i cilësisë duhet të kryhet nga grupe ekspertësh të jashtëm që përfshijnë (a) studentë.

Strategjia ASCAL. Objektivat 9.1 deri në 9.3: 'Forcimi i rolit të ekspertëve të jashtëm në procesin e akreditimit'; 'Trajnimi i studentëve dhe bizneseve'; 'Organizimi i tryezave të rrumbullakëta mbi rolin e studentëve në akreditim dhe sigurimin e cilësisë'.

Standardi 2.5. Çdo rezultat ose gjykim i bërë si rezultat i sigurimit të jashtëm të cilësisë duhet të bazohet në kritere të qarta dhe të publikuara që zbatohen në mënyrë të rregullt, pavarësisht nëse procesi çon në një vendim zyrtar.

Strategjia ASCAL, Objektivi 10.1: 'Prezantimi i një sistemi të ri vendimmarrës në procesin e akreditimit, me theks të veçantë në procedurën e ankesave dhe rolin e vlerësuesve'.

9.3 KUADRI INSTITUCIONAL

Kuadri Kombëtar Institucional

MINISTRIA E ARSIMIT

Përveç planifikimit dhe monitorimit të politikëbërjes për arsimin e lartë, Ministria Serbe e Arsimit luan një rol kryesor në shpërndarjen dhe kontrollin e shpenzimeve të fondeve nga buxheti qendror që synojnë institucionet e arsimit të lartë, duke lëshuar leje operimi për institucionet e arsimit të lartë pas procedurës së akreditimit dhe miratimit nga autoritetet përgjegjëse; duke krijuar një regjistër qendror të instrumenteve publike; dhe duke përafuar politikat dhe masat arsimore me programet dhe iniciativat evropiane.

INSPEKTIMI ARSIMOR

The Educational Inspection audits compliance with laws and other regulations at all levels of education, including higher education. The actual audits are performed by national-level educational inspectors with the Ministry of Education, or educational inspectors with provincial, city, or municipal governments with devolved authority to perform those audits. The Educational Inspection audits higher education institutions in accordance with an annual oversight plan, but may also undertake unscheduled controls, often reacting to complaints made by individuals or legal persons. In the course of their duties, an educational inspector may annul the enrolment of a student admitted in contravention of the law; temporarily ban a higher education institution from operating if it is found to lack the requisite operating permits or otherwise does not comply with the law;

propose that the line minister dismisses the manager of a higher education institution; issue a reprimand, propose corrective actions, and order an appropriate period in which any non-compliance may be remedied; file criminal charges or economic misdemeanour charges or move to have misdemeanour proceedings initiated, or issue a misdemeanour notice where non-compliance by a higher education institution is punishable by law; verify the authenticity of a public instrument issued by a higher education institution; etc.

NATIONAL HIGHER EDUCATION COUNCIL

Inspektimi Arsimit kontrollon pajtueshmërinë me ligjet dhe rregulloret e tjera në të gjitha nivelet e arsimit, përfshirë arsimin e lartë. Auditimet aktuale kryhen nga inspektorë arsimorë në nivel kombëtar me Ministrinë e Arsimit, ose inspektorë arsimorë me qeveri provinciale, të qytetit ose bashkisë me autoritet të transferuar për të kryer këto auditime.

INSPEKTIMI ARSIMOR

auditon institucionet e arsimit të lartë në përputhje me një plan vjetor të mbikëqyrjes, por gjithashtu mund të ndërmarrë kontrolle të paplanifikuara, duke reaguar ndaj ankesave të bëra nga individë ose persona ligjorë. Gjatë kryerjes së detyrave të tyre, një inspektor arsimor mund të anulojë regjistrimin e një studenti të pranuar në kundërshtim me ligjin; të ndalojë përkohësisht një institucion të arsimit të lartë të veprjë nëse konstatohet se nuk ka lejet e nevojshme të funksionimit ose nuk është në përputhje me ligjin; të propozojë që ministri i linjës të shkarkojë drejtuesin e një institucioni të arsimit të lartë; të këshillojë, të propozojë veprime korigjuese dhe të urdhërojë një periudhë të përshtatshme në të cilën çdo mospërputhje mund të korigjohet; të paraqesë akuza penale ose akuza për kundërvajtje ekonomike ose të filloj procedurat e kundërvajtjes, ose të lëshojë një njoftim për kundërvajtje kur mospërmbajtja nga një institucion i arsimit të lartë dënohet me ligj; të verifikojë vërtetësinë e një instrumenti publik të lëshuar nga një institucion i arsimit të lartë; etj.

KËSHILLI KOMBËTAR I ARSIMIT TË LARTË

KKSAL është një organ këshillimor, roli kryesor i të cilit është të monitorojë zhvillimet në arsimin e lartë dhe përafrimin e tij me standardet evropiane dhe ndërkombëtare, si dhe t' i propozojë politika Ministrisë së Arsimit për përmirësime. Në kontekstin e përgjegjësisë së saj kundër korrupsionit, KKSAL mund t' i propozojë Qeverisë standarde dhe udhëzime të kushtueshme për institucionet e arsimit të lartë; të përcaktojë standardet dhe procedurat për akreditimin fillestar, vetëvlerësimin, sigurimin e jashtëm të cilësisë dhe akreditimin e kurseve të ofruara nga institucionet e arsimit të lartë, me mocionin e ASCAL; të përcaktojë kërkesat minimale për dhënien e titujve akademikë të mësuesve, me miratimin e Konferencës së Universiteteve ose Konferencës së Akademive dhe Kolegjeve; dhe të miratojë Udhëzuesin për Kodet e Integritetit Akademik për Institucionet e Arsimit të Lartë, siç përskruhet më hollësisht më lart. KKSAL përbëhet nga 17 anëtarë të emëruar nga Qeveria e Serbisë, nga të cilët gjashtë janë profesorë të sugjeruar nga Konferenca e Universiteteve; dy janë mësues profesionalë të emëruar nga Konferenca e Akademive dhe Kolegjeve; shtatë janë të emëruar nga Ministria e Arsimit; dhe dy të fundit janë të nominuar të Dhomës Serbe të Tregtisë dhe Industrisë. Dy përfaqësues të studentëve marrin pjesë në vendimarrje për çështje që kanë të bëjnë me studentët.

SERBIA NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORK COUNCIL

The NQF Council consists of 25 members appointed by the Government at the motion of line ministries, provincial secretariats, the National Employment Service, Chamber of Commerce and Industry, Conference of Universities and Conference of Academies and Colleges, the community of secondary and vocational schools, trade unions, business associations, and civil society organisations. This body is responsible for proposing qualifications standards at all NQF levels and ought to help align education policies with labour market needs.

ENTITETI KOMBËTAR PËR AKREDITIM DHE SIGURIMIN E CILËSISË NË ARSIMIN E LARTË

ASCAL akrediton institucionet e arsimit të lartë dhe njësitë e tyre, i auditon ato për cilësinë dhe vlerëson kurset e tyre, si dhe siguron cilësinë në arsimin e lartë. Organi i tij teknik është Komisioni i Akreditimit, i cili ka për detyrë të kryejë akreditimin aktual dhe procesin e sigurimit të cilësisë së jashtme për institucionet e arsimit të lartë. Akreditimi synon të sigurojë që një institucion i arsimit të lartë dhe kurset e tij të përmbushin standardet e kërkuara dhe që institucioni i arsimit të lartë të mund të lëshojë instrumente publike. Akreditimi i planifikuar bëhet një herë në shtatë vjet. Në vitin e katërt të ciklit të akreditimit, Komisioni i Akreditimit angazhohet në sigurimin e jashtëm të cilësisë së institucioneve të arsimit të lartë. Shumica e procesit të sigurimit të cilësisë trajtohet nga Komisioni i Shqyrtimit, i cili përbëhet nga tre mësues në institucionet e arsimit të lartë të nxjerrë nga një listë e përgatitur nga KKSAL, një student i nxjerrë nga lista e propozuar nga Konferencat e Studentëve dhe një përfaqësues ekspert i biznesit i emëruar nga organizatat e përshtatshme. Anëtarët e Komisionit të Shqyrtimit mund të mos kenë interesa konfliktuale dhe duhet të nënshkruajnë një deklaratë pa konflikt interesi para fillimit të procesit. Pasi të ketë shqyrtuar raportin e Komisionit të Akreditimit, ASCAL mund të refuzojë një aplikim për akreditim ose të revokojë akreditimin e një kursi ose institucioni. Institucionet e arsimit të lartë të pakënaqura me vendimet e ASCAL mund t' i apelojnë ato në Komisionin e Ankesave të ASCAL. Një vendim i miratuar nga Komisioni i Ankesave vlerësohet si përfundimtar për qëllime të procedurave administrative.

Organet e Institucioneve të Arsimit të Lartë

KËSHILLI

Këshillat drejtojnë institucionet e arsimit të lartë. Çdo institucion i arsimit të lartë i drejtuar nga qeveria ka një këshill që numëron të paktën 17 anëtarë që shërbejnë për një mandat katërvjeçar dhe përfshin nëpunës të institucionit, studentë dhe përfaqësues të autoritetit qeveritar që kontrolojnë zyrtarisht entitetin. Disa nga përgjegjësitë e këshillit janë miratimi i statuteve të institucionit me kërkesë të organit akademik; emërimi dhe shkarkimi i drejtuesve; vendimi për ankesat kundër vendimeve të shkallës së parë të marra nga drejtuesit; miratimi i buxhetit të institucionit me kërkesë të organit akademik; miratimi i vendimeve për menaxhimin e pasurive; miratimi i shpërndarjes së fondeve; vendimi për tarifatat e shkollimit siç propozohet nga organi akademik; miratimi i aktit të përgjithshëm për përgjegjëshmërinë disiplinore të studentëve; etj.

DREJTUES

Drejtuesi i një universiteti është kancelari i tij, ndërsa për një fakultet ky është dekani. Akademitë profesionale menaxhohen nga presidentët, kurse kolegjet dhe kolegjet profesionale menaxhohen nga drejtorët. Drejtuesit emërohen për një mandat trevjeçar nga radhët e fakultetit me kohë të plotë. Individët e dënuar për krime seksuale, falsifikim të një instrumenti të lëshuar nga një institucion i arsimit të lartë, ose marrja e rryshfetit, ndalohen të emërohen si drejtues, po ashtu die ata që konstatohen se kanë kryer një shkelje të rëndë të kodit të etikës profesionale, janë shkarkuar më parë si drejtues, ose rekomandohen për shkarkim nga AKK.

ORGANI AKADEMIK

Organi akademik i një institucioni të arsimit të lartë merr vendime me interes për veprimtarinë akademike dhe kërkimore të institucionit. Kur këto vendime kanë të bëjnë me interesat e studentëve, përfaqësuesit e studentëve ftohen të marrin pjesë në diskutimet e këtyre organeve dhe nënkomisioneve të tyre. Organi akademik i një universiteti quhet Senati, ndërsa ai i një fakulteti ose akademie arti është Bordi Akademik dhe Kërkimor ose Bordi Akademik dhe Artistik. Për një kolegji organi akademik është Bordi Akademik, për një kolegji profesional ky është Bordi Akademik dhe Profesional, ndërsa për një institut universitar organi akademik quhet Bordi Kërkimor. Organi akademik i një institucioni të pavarur të arsimit të lartë është përgjegjës për miratimin e Kodit të Etikës Profesionale të institucionit, i cili rregullon parimet etike që lidhen me gjetjet e kërkimit dhe lëshimin e veprave artistike, çështjet e pronësisë intelektuale, marrëdhëniet midis mësuesve dhe bashkëpunëtorëve, mësuesve dhe studentëve, stafit dhe studentëve të tjerë, dhe të tjera të ngjashme.

PARLAMENTI STUDENTOR

Parlamenti studentor ka për qëllim të përfaqësojë dhe mbrojë interesat e studentëve. Roli i tij përfshin miratimin e akteve të përgjithshme që rregullojnë funksionimin e tij dhe procedurën për zgjedhjen e anëtarëve të tij; emërimin dhe shkarkimin e përfaqësuesve të studentëve në organet e institucionit, konferencat e studentëve dhe organet e tjera që përfshijnë përfaqësimin e studentëve; zgjedhjen dhe shkarkimin e kryetarit dhe nënkryetarëve të tij; pjesëmarrjen në vetëvlerësimin e institucionit; duke kontribuar në vlerësimet e cilësisë së mësimdhënies, reformave të kursit, dhe vlerësimin të efikasitetit të kursit, përcaktimin e numrave të kreditit ECTS, etj.; inicimin e miratimit ose ndryshimit të akteve nënligjore të institucionit të arsimit të lartë me interes për studentët; dhe miratimin e buxhetit të tij dhe paraqitjen e pasqyrës së tij financiare. Të gjithë studentët e një institucioni të arsimit të lartë të emëruar nga një organizatë studentore ose një grup studentësh me mbështetje të dokumentuar nga të paktën 10 përqind e trupit të përgjithshëm studentor të institucionit mund të kandidojnë për zgjedhje në parlamentin studentor.

KOMITETI I ETIKES

Sic përcaktohet në Udhëzuesin për Kodet e Integritetit Akademik për Institucionet e Arsimit të Lartë, komitetet e etikës krijohen nga institucionet e arsimit të lartë dhe përbëhen nga pedagogët dhe stafi dhe janë përgjegjës për arritjen dhe përmirësimin e standardeve etike. Procedura për vlerësimin e sjelljes jo-akademike (plagjiaturë, autorësi e rreme, fabrikim dhe falsifikim i rezultateve dhe vetë-plagjiaturë) përshkruhet në Kapitullin I më lart.

KOMITETI I SIGURIMIT TË CILËSISË

Çdo institucion i arsimit të lartë duhet të krijojë një komision (komitet) të sigurimit të cilësisë që përfshin fakultetin, bashkëpunëtorët e mësimdhënies, stafin dhe studentët. Komiteti është përgjegjës për procedurat dhe veprimet e përcaktuara në Strategjinë e Sigurimit të Cilësisë së institucionit.

9.4 AKTET E MIRATUARA NGA INSTITUCIONET E ARSIMIT TË LARTË

Institucionet e arsimit të lartë u kërkohet të miratojnë një numër aktesh dhe dokumentesh që lidhen me organizimin dhe aktivitetin e tyre, statusin e njësisve të tyre përbërëse, vendimmarrjen nga organet e tyre, praktikat mësimore, të drejtat dhe detyrat e fakultetit, stafit dhe studentëve, rregullat e lidhjes akademike, procedurat e sinjalizimit dhe të tjera të ngjashme. Ky seksion do të mbulojë aktet që mund të ndihmojnë drejtpërdrejt ose indirekt në rritjen e standardeve etike dhe parandalimin e praktikave korruptive.

Statutet janë miratimi themelor i një institucioni të arsimit të lartë që rregullon të gjitha çështjet që lidhen me veprimtarinë e tij dhe statusin e punonjësve dhe studentëve të tij. Statutet rregullojnë strukturën organizative të institucionit dhe kompetencën dhe emërimin e organeve dhe drejtuesit të tij akademik dhe qeverisës. Ky dokument rregullon gjithashtu se si studentët përfshihen në diskutimet e organeve të institucionit. Statutet sigurojnë rregulla të drejtpërdrejta për vlerësimin e studentëve në të gjitha nivelet e studimeve, si dhe procedura të qarta për punësimin, emërimet në detyrë dhe avancimin për mësuesit. Dokumenti përcakton gjithashtu llojet e sjelljes së ndaluar (të tilla si shkelja e Kodit të Etikës Profesionale ose pranimi i punësimit tjetër që çon në konflikte interesi) që përbëjnë shkelje disiplinore dhe në fund të fundit mund të çojnë në pezullim. Statutet rregullojnë gjithashtu menaxhimin e aseteve nga institucioni i arsimit të lartë, duke përfshirë kontrollin dhe raportimin e shpenzimeve të tij. (Shembull: [Statutet e Fakultetit Ekonomik, Universiteti i Niš](#))

Institucioneve të arsimit të lartë u kërkohet gjithashtu të miratojnë rregulla procedurale për organet e tyre (të tilla si Rregullorja e Procedurës së Këshillit, Rregullorja e Procedurës së Bordit Akademik dhe Kërkimor, Rregullorja e Procedurës së Parlamentit Studentor, Rregullorja e Procedurës së Komitetit të Etikës dhe të tjera të ngjashme). Këto rregulla të procedurës rregullojnë funksionimin dhe vendimmarrjen e organeve në fjalë. Rregullorja e Procedurës së Komitetit të Etikës përcakton procedurat për emërimin e anëtarëve të tij dhe vendimmarrjen e tij. (Shembull: [Rregullorja e Procedurës së Bordit Akademik dhe Profesional të Akademisë Teknike Profesionale të Beogradit](#))

Siç u përmend më lart, Udhëzuesi për Kodet e Integritetit Akademik për Institucionet e Arsimit të Lartë u kërkon institucioneve të arsimit të lartë të miratojnë kodet e integritetit akademik. Këto dokumente primarisht përcaktojnë procedurat që duhet të ndiqen nga këto organe në rast të sjelljes jo-akademike, me fjalë të tjera për të adresuar rastet e plagjiaturës, autorësisë së rreme, fabrikimit dhe falsifikimit të rezultateve dhe vetë-plagjiaturës. Përveç kësaj, kodet përcaktojnë lloje të tjera të sjelljes joetike dhe të paligjshme (të tilla si diskriminimi, konflikti i interesit dhe praktikat e tjera korruptive) që mund t'i nënshtrohen veprimeve civile, penale, administrative, disiplinore ose të tjera të rregulluara nga legjislacioni kombëtar dhe aktet e përgjithshme të institucionit të arsimit të lartë në fjalë. (Shembull: [Kodi i Integritetit Akademik i Fakultetit të Farmacisë, Universiteti i Novi Sadit](#))

Planet e integritetit përgatiten nga institucionet e arsimit të lartë në përputhje me udhëzimet e AKK-së dhe identifikojnë ekspozimin e tyre ndaj rreziqeve të korrupsionit dhe parregullsisve të tjera. Planet e integritetit duhet të prodhohen në intervale të rregullta të koordinuara nga AKK, me secilin cikël të planit që përbëhet nga tre faza. Në fazën e parë krijohet një grup pune për të zhvilluar planin e integritetit dhe emërohet një oficer mbikëqyrës. Faza e dytë përfshin një vlerësim të gjendjes aktuale dhe ekspozimit dhe qëndrueshmërisë së proceseve dhe marrëdhënieve të institucionit ndaj rreziqeve të praktikave etikisht dhe profesionalisht të papranueshme, praktikave korruptive dhe parregullsisve. Kjo është faza në të cilën planifikuesit identifikojnë procedurat komplekse ose të tepërta, hapësirën për vendimmarrje diskrecionale nga menaxherët dhe pasojat e një vendimmarrjeje të tillë, fushat ku stafi ka nevojë për ndërgjegjësim për rreziqet e korrupsionit dhe çdo procedurë ose akt të brendshëm të kërkuar për të siguruar përmirësime. Është veçanërisht e rëndësishme të sigurohet përfshirja në këtë fazë e sa më shumë stafit përmes pyetësorëve anonimë pasi kjo do t' i japë institucionit një pamje më objektive dhe gjithëpërfshirëse të gjendjes në fusha veçanërisht të rrezikshme të tilla si prokurimi, punësimi dhe avancimi në karrierë, menaxhimi i aseteve publike, lëshimi i instrumenteve publike, regjistrimi i studentëve dhe vlerësimi i njohurive, emërimet në detyrë dhe të tjera të ngjashme. Gjetjet e kësaj analize informojnë fazën e tretë, ku propozohen masa dhe aktivitete për të rritur integritetin e institucionit. (Shembull: [Plani i Integritetit i Fakultetit të Muzikës, Universiteti i Beogradit](#)).

Ligji për Mbrojtjen e Sinjalizuesve kërkon që çdo autoritet ose shërbim publik (në këtë rast, institucioni i arsimit të lartë) me më shumë se 10 punonjës të miratojë një ligj të brendshëm që rregullon sinjalizimin e brendshëm dhe të emërojë një person të autorizuar për të marrë informacionin e zbuluar dhe për të menaxhuar procedurat e sinjalizimit. Ky dokument duhet të jetë i arritshëm për çdo punonjës dhe duhet të jetë i shfaqur në mënyrë të dukshme në institucion; kur është e mundur, ai duhet të publikohet edhe në faqen e internetit të institucionit. (Shembull: [Rregullorja e Brendshme e Sinjalizimit e Fakultetit të Kimisë Fizike, Universiteti i Beogradit](#)).

Dokumentet e sigurimit të cilësisë

Strategjia e sigurimit të cilësisë e një institucioni të arsimit të lartë përcakton objektivat dhe përparësitë e institucionit të rëndësishme për rritjen e sistemit të tij të cilësisë. Kjo strategji identifikon angazhimin e institucionit për të përmirësuar cilësinë e kurseve të tij; veprimet e dizajnuara për të siguruar cilësinë; palët e interesuara në procesin e sigurimit të cilësisë (organet akademike, studentët dhe stafi jo-mësimor) dhe të drejtat dhe detyrat e tyre në këtë drejtim; fushat e sigurimit të cilësisë (kurset, mësimdhënia, ri-kërkimi, vlerësimi i njohurive, librat e kurseve, burimet, qeverisja); angazhimi për të ndërtuar një kulturë të cilësisë; dhe lidhjet midis mësimdhënies, shkencës, kërkimit dhe përpjekjeve artistike dhe teknike. (Shembull: [Strategjia e Sigurimit të Cilësisë e Universitetit të Beogradit](#)).

Për të siguruar përmbushjen e objektivave të strategjisë së saj të sigurimit të cilësisë, çdo institucion i arsimit të lartë duhet të miratojë gjithashtu një rregullore për standardet dhe procedurat e sigurimit të cilësisë. Ky dokument përcakton standardet dhe procedurat e sigurimit të cilësisë në fushat e mëposhtme:

- Kurset (p.sh. secili kurs duhet të ketë një emër dhe objektiva dalluese, kërkesat për regjistrim, lista e lëndëve të detyrueshme dhe me zgjedhje, kreditë ECTS të dhëna për secilën lëndë dhe kërkesat për përzgjedhjen e lëndëve; duhet të ketë gjithashtu një përkufizim të treguesve cilësorë dhe të nivelit të cilësisë së kursit, të tilla si aftësia e studentëve për të gjetur punë dhe për të aplikuar njohuritë që ata fitojnë nga puna, ose kohëzgjatja mesatare e kursit dhe mesatarja e notave të marra; rregullorja përcakton gjithashtu procedurat e krijuara për të siguruar cilësinë e kursit, të tilla si monitorimi i rregullt dhe vlerësimi i ngarkesës totale të punës së studentëve ose mbledhja e përshtypjeve të studentëve për kursin)
- Procesi mësimor (p.sh. rregullorja përcakton tiparet e detyrueshme të kurrikulave, të tilla si rezultatet e arsimit, përmbajtja e lëndës, llojet e vlerësimit të njohurive, llojet e vlerësimit dhe librat e kërkuar të kurseve; përcakton gjithashtu përmbajtjen dhe metodat e përdorura për të ofruar leksione dhe sesione praktike dhe përcakton auditimet e cilësisë së procesit mësimor përmes një vlerësimi të notave të dhëna dhe sondazheve me studentët)
- Fakulteti (p.sh. stafit u kërkohet të angazhohen në zhvillimin e vazhdueshëm profesional për përdorimin e metodave moderne dhe inovative të mësimdhënies dhe ofrohet trajnim për zhvillimin vetjak; kujdesen për tu siguruar ngarkesë optimale të punës së mësuesve dhe asistentëve; emërimet në detyrë bazohen kryesisht në performancën kërkimore dhe mësimore të kandidatëve dhe angazhimin e tyre në rritjen e cilësisë së mësimdhënies dhe aktiviteteve të tjera të institucionit; rregullorja përcakton tregues për vlerësimin e pajtueshmërisë me këto standarde, duke përfshirë planet për ruajtjen dhe rritjen e kompetencave mësimore, numrin e mësuesve dhe asistentëve në punësim me kohë të plotë, cmime dhe bursa ndërkombëtare dhe të tjera të ngjashme)
- Studentët (p.sh. kurrikulat e lëndëve duhet të përfshijnë kurset e studentëve që i nënshtrohen pikëzimit dhe vlerësimit, si dhe kriteret e pikëzimit; sondazhet e studentëve duhet të bëhen të detyrueshme për të gjykuar për metodat e vlerësimit, përmbajtjet dhe cilësia dhe gjetjet e sondazhit duhet të rishikohen dhe raportohen nga Komisioni i Çështjeve të Studentëve; rregullorja përcakton gjithashtu standardet e cilësisë për punimet afatgjata dhe përfundimtare)
- Kurset (p.sh. rregullorja siguron që të gjitha lëndët të mbulohen nga librat e duhur të kurseve; leksionet duhet të vihen në dispozicion në faqen e internetit të institucionit)

- Shkenca, kërkimi dhe mësimdhënia (p.sh. rregullorja përcakton fushat e kërkimit dhe aktivitetit akademik përmes projekteve dhe kërkimit të pavarur dhe punës krijuese; ajo gjithashtu promovon zhvillimin e vazhdueshëm profesional të stafit si brenda dhe jashtë vendit, nxit shkëmbimet e studentëve dhe përfshirjen e tyre në projekte kërkimore dhe siguron përfshirjen e ekspertëve me reputacion vendas dhe të huaj si lektor vizitorë)
- Bashkëpunimi (p.sh. rregullorja kërkon bashkëpunim me institucionet e tjera të arsimit të lartë vendas dhe të huaj dhe kurset e përbashkëta, si dhe shkëmbimet e studentëve dhe vizitat nga stafi në institucionet e tjera të arsimit të lartë brenda dhe jashtë vendit)
- Mbështetja për stafin administrativ (p.sh. miratimi i planeve të zhvillimit profesional për stafin administrativ; monitorimi dhe vlerësimi i stafit të punësuar nga shërbimet mbështetëse të institucionit; zhvillimi dhe zbatimi i veprimeve korrigjuese kur shërbimet mbështetëse nuk funksionojnë)
- Burimet (p.sh. rregullorja duhet të kërkojë hapësirë për zyra dhe pajisje në përputhje me nevojat e procesit mësimor dhe numrin e studentëve; sondazhet e studentëve dhe stafit për të mësuar në lidhje me cilësinë e ambienteve dhe pajisjeve; prokurimi i pajisjeve moderne për mësuesit dhe studentët)
- Financimi (p.sh. respektimi i vazhdueshëm i rregullave dhe rregulloreve të buxhetimit; rregulloret gjithashtu krijojnë mekanizma për të kontrolluar shpërndarjen dhe përdorimin e fondeve dhe parandalojnë shpenzimet joekonomike dhe keqpërdorimin e fondeve, të cilat janë objekt i sanksioneve të parashikuara si nga legjislacioni ashtu edhe nga statutet e institucionit; ka regula gjithashtu eche për auditan e jashtëm)
- Menaxhimi i performancës (p.sh. rregullorja duhet të përcaktojë vlerësimin e rregullt të performancës së drejtuesit, monitorimin dhe mbikëqyrjen e shërbimeve mbështetëse të institucionit, dhe stimujt dhe masat korrigjuese në lidhje me punonjësit)

(Shembull: [Rregullorja për Standardet dhe Procedurat e Sigurimit të Cilësisë, Fakulteti i Arteve, Universiteti i Niš](#))

10. ANKETË ME STUDENTËT

10.1 METODOLOGJIA

Anketë e kryer nga	Gendra për Zgjedhje të Lira dhe Demokraci (QZLD), në bashkëpunim me SMART Balkans dhe me mbështetjen e Ambasadës Norvegjeze në Beograd
Puna në terren	26 prill deri më 10 maj 2023
Lloji dhe madhësia e mostrës	Mostër e rastësishme, përfaqësuese e 300 studentëve të universitetit serb. Gjatë përgatitjes së mostrës, ju bënë pyetje të të anketuarve nga universitete të ndryshme sipas proporcionit, por edhe duke marrë parasysh rëndësinë statistikore për universitetet më të vogla.
Korniza E mostrës	Studentët që ndjekin universitetet e Kragujevacit, Novi Sadit dhe Beogradit
Metoda e anketës	Pyetësi i administruar ballë për ballë për studentët e universiteteve të mostrës së zgjedhur
Instrumenti i anketës	Pyetësi me 48 pika

Ky sondazh u krye nga Gendra për Zgjedhje të Lira dhe Demokraci (QZLD) në bashkëpunim me SMART Balkans dhe me mbështetjen e Ambasadës Norvegjeze në Beograd nga 26 prilli deri më 10 maj 2023. Mostra përfaqësuese përbëhej nga 300 studentë të tre universiteteve të ndryshme në Serbi.

Instrumenti i anketës ishte një pyetësor me 48 pika i hartuar në bashkëpunim me klientin. Të anketuarit u morë në pyetje ballë për ballë.

10.2 DEMOGRAFIA E MOSTRËS

Gjinia: femra, 59%; meshkuj, 41%

Universiteti: Universiteti i Beogradit, 50%; Universiteti i Novi Sadit, 34%; Universiteti i Kragujevacit, 16%

Fakulteti: Fakulteti i Ekonomisë, Beograd, 13%; Fakulteti i Biologjisë, Beograd, 7%; Fakulteti i Shkencave Politike, Beograd, 10%; Fakulteti i Bujqësisë, Beograd, 10%; Fakulteti i Mjekësisë, Beograd, 11%; Fakulteti i Filozofisë, Novi Sad, 11%; Akademia e Arteve, Novi Sad, 11%; Fakulteti i Shkencave, Novi Sad, 11%; Fakulteti i Drejtësisë, Kragujevac, 13%; Fakulteti i Inxhinierisë, Kragujevac, 4%.

Viti universitar: Viti 1, 18%; Viti 2, 35%; Viti 3, 22%; Viti 4, 16%; Viti i Fundit, 9%.

10.3 PËRMBLEDHJE

Shumica e studentëve serbë (66 përqind në total) ranë dakord se korrupsioni ishte "shumë i zakonshëm" ose "tepër i zakonshëm" në shoqëri, ndërsa një total prej 35 përqind besonin se ishte "shumë i zakonshëm" ose "tepër i zakonshëm" në universitetin e tyre. Në anën tjetër, panic e të anketuarve besonin se korrupsioni ishte i pranishëm në fakultetin e tyre, me 24 përqind që raportonin se kjo dukuri ishte "shumë e zakonshme" ose "tepër e zakonshme". Në një shkallë nga 1 (më e ulëta) në 5 (më e larta), rezultati mesatar i dhënë për përhapjen e korrupsionit në shoqëri ishte 3.95, me rezultatet për universitetin dhe fakultetin e vetë të anketuarve me përkatësisht në 3.26 dhe 2.81.

Më shumë se gjysma e të anketuarve (53 përqind) mendonin se ndikimi i korrupsionit në sistemin arsimor ishte 'thelbësor' dhe se kishte shumë korrupsion, por se arsimit në përgjithësi mbetej prapë i drejtë. 28 përqind të tjerë besonin se korrupsioni kishte një ndikim 'shkatërrues' në sistemin arsimor, ndërsa 16 përqind mendonin se efektet e korrupsionit ishin 'të vogla'. Përqindja më e madhe e studentëve (48 përqind) të cilët besonin se korrupsioni ndikonte në sistemin arsimor në përgjithësi pretendonin se nuk kishte 'aspak ndikim' në arsimimin e tyre, ndërsa 26 përqind besonin se korrupsioni kishte pasur 'pak' ndikim në shkollimin e tyre deri më sot.

Pothuajse një e treta e të gjithë studentëve (32 përqind) mendonin se korrupsioni do të bëhej më i përhapur në fakultetin e tyre dhe e njëjta përqindje besonte se kjo dukuri do të mbetej po aq e zakonshme sa më parë.

Në 27 përqind, mashtrimi në provime ishte praktika më e zakonshme e padëshirueshme e raportuar nga studentët që ndiqnin fakultetet e përfshira në mostër, ndërsa 15 përqind të tjerë përmendën dhënien e rryshfeteve në para për mësuesit në këmbim të notave më të larta. Pak më pak, 12 përqind, u përgjigjën se studentët paguanin të tjerë për ti shkruar punimet ose tezat.

Shumica e të anketuarve deklaruan se nuk i kishin ofruar kurrë një mësuesi ryshfet në këmbim të një note më të lartë (91 përqind) dhe as i kishin ofruar një anëtar të stafit të fakultetit ryshfet në këmbim të një shërbimi (93 përqind), ose që një mësues ose anëtar i stafit të fakultetit u kishte kërkuar ndonjëherë ryshfet në këmbim të një note më të lartë ose shërbimi (të dyja me 91 përqind). Në të kundërt, një total prej 5 përqind pranuan se i kishin ofruar një mësuesi ryshfet në këmbim të një note më të lartë një herë ose shumë herë, me 3 përqind që pretendonin se i kishin ofruar ryshfet një anëtar të stafit në këmbim të një shërbimi. Tre përqind raportuan që një mësues u kishte kërkuar ryshfet në këmbim të një note më të lartë ose që një anëtar i stafit u kishte kërkuar pagesë të paligjshme për një shërbim.

Dhuratat e shtrenjta ishin ryshfetet më të zakonshme të raportuara si për mësuesit ashtu edhe për anëtarët e stafit, me shumicën e të anketuarve që pretendonin se mësuesit u kanë kërkuar favore në këmbim të notave më të larta. Në mënyrë të ngjashme, anëtarët e stafit që kërkonin ryshfet për të shpejtuar transkriptet akademike ose dokumente të tjera i kërkonin ato kryesisht në formën e parave ose favoreve seksuale. Deri në 92 përqind e të anketuarve pretenduan se kurrë nuk kishin raportuar korrupsionin tek autoritetet e universitetit, as zyrtarisht dhe as jozyrtarisht, ndërsa jo më shumë se 2 përqind raportuan se e kishin bërë këtë gjë. Nga pjesa më e madhe e atyre kishin raportuar korrupsion në organet e universitetit, 80 përqind, thanë se ishin përballur me ndëshkim për këtë gjë. Me fjalë të tjera, katër në çdo pesë studentë që raportuan korrupsion u ndeshën me hakmarrje për shkak të veprimeve të tyre. Gjetjet zbuluan se deri në 57 përqind e të anketuarve nuk e dinin nëse fakulteti i tyre kishte një zyrë të dedikuar ku mund të raportohet korrupsioni. Një total prej 56 përqind pretenduan se nuk kishin dëgjuar ose nuk kishin qenë dëshmitarë të menaxhimit të fakultetit që injoronte ose trajtonte në mënyrë të papërshtatshme një raport korrupsioni, ndërsa një në nëntë pranuan se kishin qenë dëshmitarë të një ndodhie të tillë. Përqindja më e madhe e të anketuarve, 61 përqind, ishin plotësisht të panjohur me procedurën e raportimit të korrupsionit në fakultetin e tyre, ndërsa 44 përqind ishin plotësisht të pakënaqur me disponueshmërinë e informacionit se si të raportojnë korrupsionin. Pothuajse një në katër studentë pretenduan se stafi i tyre i fakultetit 'nuk i kushtoi aspak vëmendje' adresimit të korrupsionit.

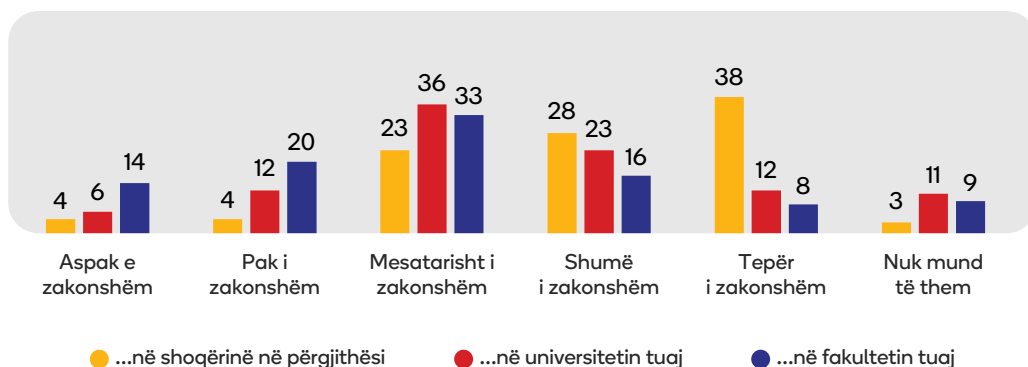
Me 36 përqind, format në internet shiheshin si opsioni më i përshtatshëm për raportimin e korrupsionit, ndërsa një e treta e të anketuarve preferonin të zgjidhnin kontaktin e drejtpërdrejtë me drejtuesit e fakultetit. Pothuajse një e treta (32 përqind) e të gjithë të anketuarve nuk ishin të sigurt se sa studentë dhe mësues ishin të përgatitur të raportonin korrupsionin. Një tjetër 29 përqind besonin se të dy grupet ishin 'disi të gatshëm' për ta bërë këtë, me afro një në pesë (21 përqind) që pretendonin se studentët dhe mësuesit 'nuk ishin aspak të gatshëm' të raportonin raste korruptive. Një 10 përqindsh i fundit mendonin se kishte gatishmëri për të raportuar korrupsionin. Shumica e të anketuarve, 80 përqind, pretenduan se shqetësimet mbi ndëshkimin e mundshëm i penguan ata të raportonin korrupsionin. Përgjigja e dytë më e zakonshme, e zgjedhur nga 49 përqind, ishte se nuk besonin se një ankesë korrupsioni do të ndryshonte dicka. Së fundmi, 29 përqind e të anketuarve u përgjigjën se gjithmonë do të raportonin një rast korrupsioni.

Pothuajse një në katër të anketuar (24 përqind) nuk mund të përmendnin arsyen kryesore përse korrupsioni nuk u raportua në fakultetin e tyre. Përgjigja më e zakonshme, e dhënë nga një në pesë të anketuar (20 përqind), ishte se nuk kishte interes për eliminimin e korrupsionit. Dy të tretat e të anketuarve (66 përqind) u përgjigjën se kurrë nuk kishin dëgjuar për organet dtudentote të anti-korrupsionit në fakultetin e tyre. Për më tepër, shumica e nxënësve, 71 përqind, mohuan të kishin vërejtur ndonjë iniciativë të lidhur me korrupsionin në shkollën e tyre gjatë vitit të kaluar.

10.4 GJETJET E SONDAZHIT TË OPINIONIT

Pyetja hapëse e parashtruar për studentët e universitetit serb u kërkoi atyre të tregonin se sa i zakonshëm i dukej korrupsioni në shoqëri, në universitetin e tyre dhe në fakultetin e tyre. Shumica e të anketuarve, 66 përqind e totalit, besonin se korrupsioni ishte "shumë i zakonshëm" ose "tepër i zakonshëm" në shoqëri. Një total prej 27 përqind mendonin se praktikat korruptive ishin "shumë të zakonshme" ose "tepër të zakonshme" në universitetin e tyre, dhe 20 përqind besonin se korrupsioni ishte "shumë i zakonshëm" ose "tepër i zakonshëm" në fakultetin e tyre. Në të kundërt, një e pesta e të anketuarve besonin se korrupsioni ishte 'i zakonshëm' në fakultetin e tyre, me 14 përqind që mendonte se nuk ishte 'aspak i zakonshëm'. Në një shkallë nga 1 (më e ulëta) në 5 (më e larta), rezultati mesatar i dhënë për përhapjen e korrupsionit në shoqëri ishte 3.95, me rezultatet për universitetin dhe fakultetin e vetë të anketuarve me përkatësisht në 3.26 dhe 2.81.

Figura 1. Sa i zakonshëm është korrupsioni...? (%)

Më shumë se gjysma e të anketuarve (53 përqind) mendonin se ndikimi i korrupsionit në sistemin arsimor ishte 'thelbësor' dhe se kishte shumë korrupsion, por se arsimit në përgjithësi mbetej prapë i drejtë. Në të kundërt, pak më shumë se një e katërta (28 përqind) besonin se korrupsioni kishte një ndikim 'shkatërrues' që ishte mjaft i dëmshëm për sistemin arsimor, ndërsa 16 përqind mendonin se efektet e korrupsionit ishin 'të vogla', se kishte pak raste të kësaj dukurie, por që njerëzit i kushtonin shumë vëmendje kësaj teme. Përqindja më e madhe e studentëve (48 përqind) të cilët besonin se korrupsioni ndikonte në sistemin arsimor në përgjithësi mendonin se nuk kishte 'aspak ndikim' në arsimimin e tyre, ndërsa 26 përqind besonin se korrupsioni kishte pasur 'pak' ndikim në shkollimin e tyre.

Figura 2. Deri në çfarë mase ndikon korrupsioni në sistemin arsimor serb? (%)

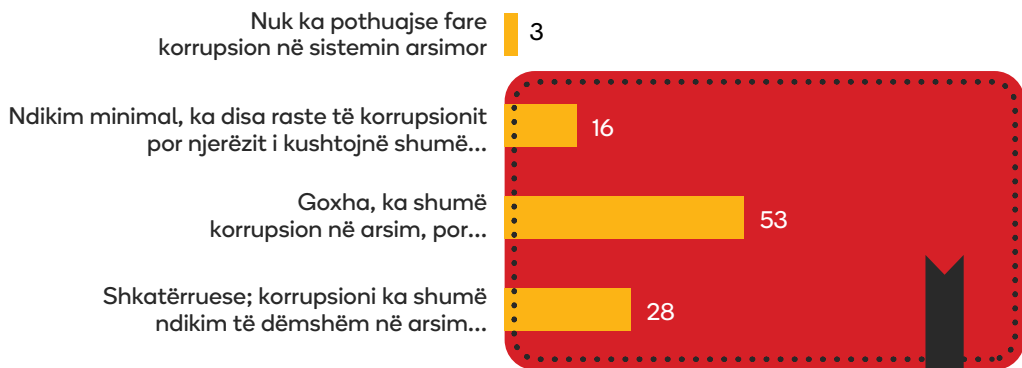
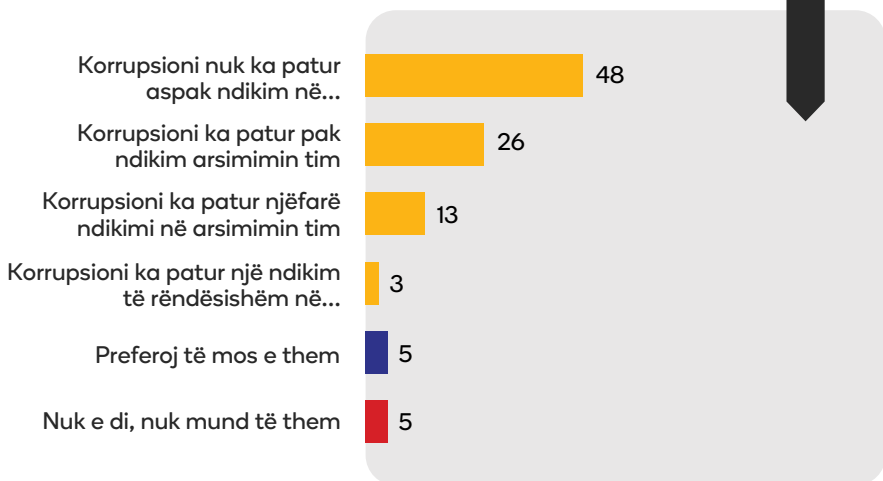

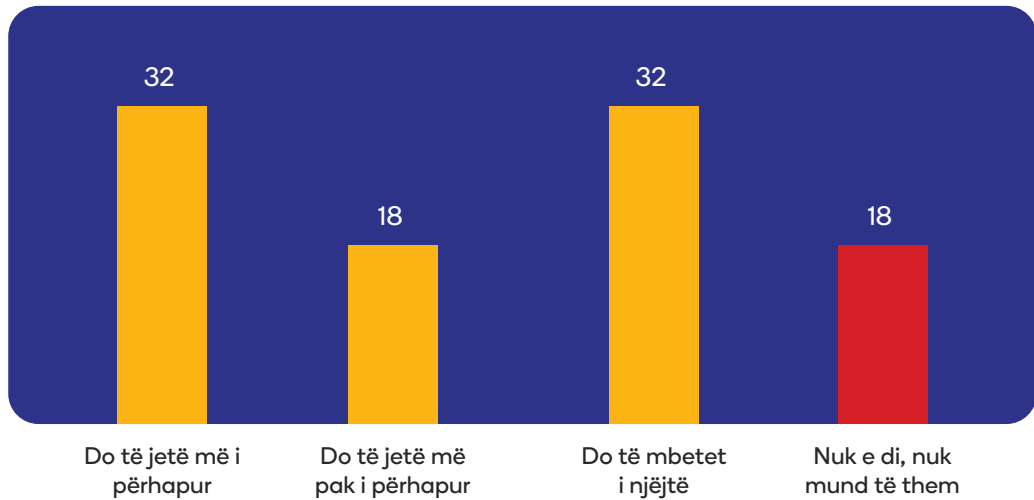
Figura 3. Si do ta vlerësonit ndikimin e korrupsionit në arsimin tuaj deri më sot?

Përqindjes së nxënësve që besonin se korrupsioni kishte një ndikim ‘të vogël’, ‘thelbësor’ ose ‘shkatërrues’ në sistemin arsimor serb, iu kërkua gjithashtu të vlerësonin se si korrupsioni kishte ndikuar në arsimin e tyre deri më sot. Përqindja më e madhe e të anketuarve (48 përqind) pretendonin se korrupsioni nuk kishte ‘aspak ndikim’ në arsimimin e tyre, ndërsa 26 përqind besonin se korrupsioni kishte ‘pak’ ndikim në shkollimin e tyre deri më sot dhe 3 përqind mendonin se ndikimi i korrupsionit në arsimimin e tyre kishte qenë ‘i rëndësishëm’. Studentët femra kishin më shumë gjasa të përgjigjeshin ‘disi’ për ndikimin e korrupsionit në arsimimin e tyre.

Një total prej 32 përqind besonte se korrupsioni në fakultetin e tyre ose do të 'rritej' ose 'do të mbetej i njëjtë' në të ardhmen. Në anën tjetër, 18 përqind ishin të mendimit se korrupsioni do të 'zvogëlohej'. Ata me vendbanim në Beograd, gratë dhe studentët e vitit të dytë dhe të fundit, kishin më shumë gjasa të përgjigjeshin se korrupsioni do të përkeqësohej. Në të kundërt, studentët e vitit të parë dhe të tretë kishin më shumë gjasa të besonin se korrupsioni do të bëhej më pak i përhapur.

Figura 4. A prisni që korrupsioni në fakultetin tuaj të bëhet më pak apo më shumë i përhapur në të ardhmen? (%)

Sipas shumicës së të anketuarve (27 përqind), kopja në provime ishte sjellja më e zakonshme e padëshirueshme në fakultetin e tyre. Një tjetër 15 përqind përmendën dhënien e ryshfeteve në para për mësuesit në këmbim të notave më të larta, ndërsa, 12 përqind, u përgjigjën se studentët paguanin të tjerë për ti shkruar punimet ose tezat. Tetë përqind raportuan se mësuesit i detyronin studentët të blinin librat e tyre shkollorë, dhe 7 përqind besonin se sjellja më e shpeshtë e padëshirueshme ishte kur studentët u jepnin dhuratat të shtrenjta mësuesve në këmbim të notave më të larta. Favoret për mësuesit në këmbim të notave më të larta, dhënia e dhuratave të vogla në këmbim të notave më të larta dhe praktikata e padrejta të pranimit u përmendën nga 5 përqind e të anketuarve. Figura 6 tregon një përmbledhje të shpeshtësisë me të cilën u raportuan lloje të ndryshme të sjelljeve të padëshirueshme në fakultete.

Studentët e vitit të katërt kishin më shumë gjasa të raportonin kopjen e studentëve në provime si forma më e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme. Dhënia e dhuratave për mësuesit u raportua më shpesh nga studentët e vitit të dytë, ndërsa ata me vendbanim në Beograd dhe Kragujevac dhe studentët e vitit të fundit ishin më të prirur të besonin se studentët paguanin të tjerë për të shkruar tezat e tyre.

Figura 5. Cila mendoni se është forma më e zakonshme e sjelljes së padëshirueshme në fakultetin tuaj? (%)

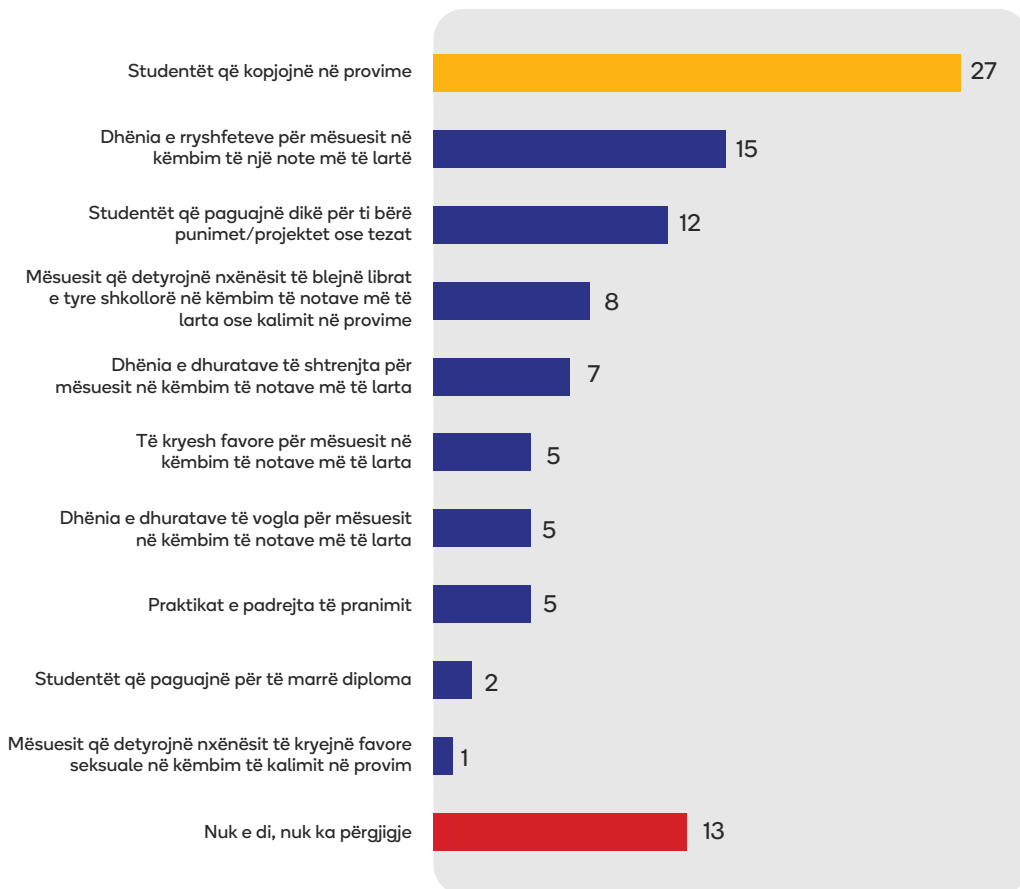
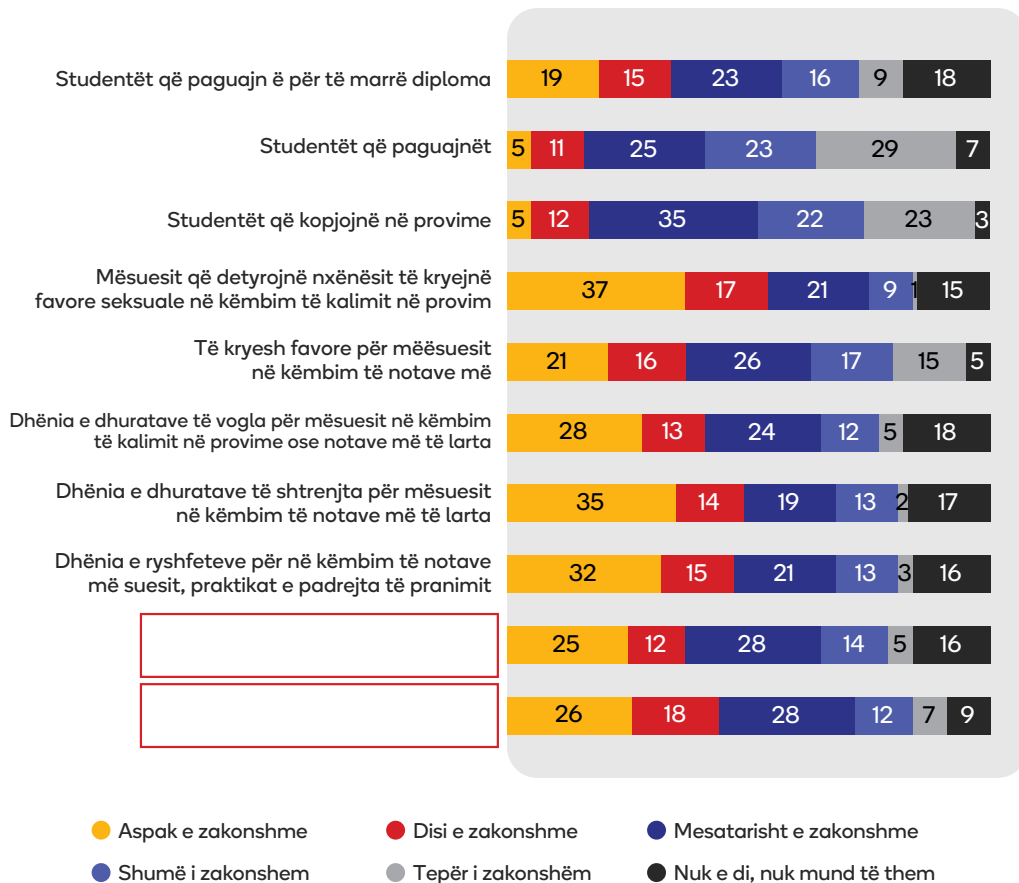
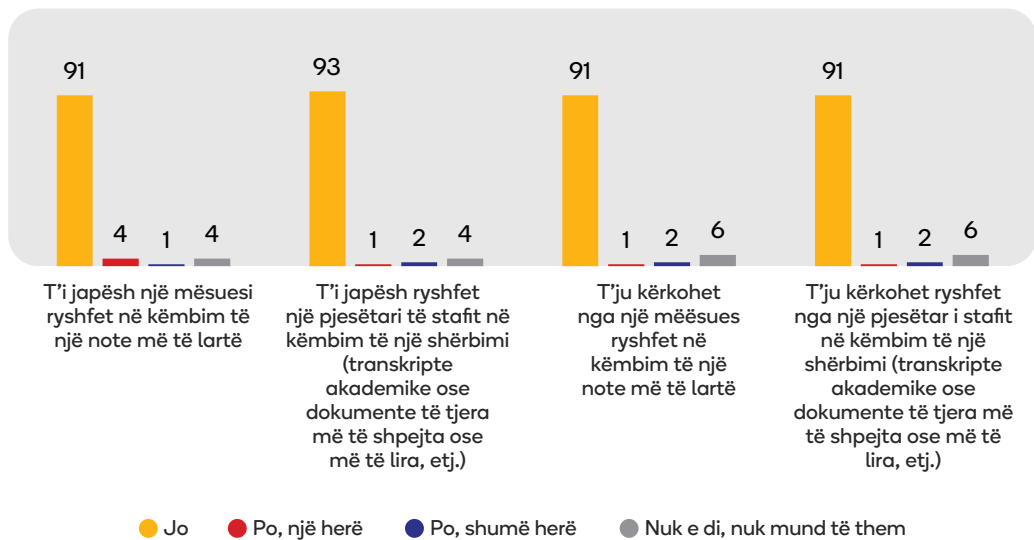

Figura 6. Sa të zakonshme janë sjelljet e mëposhtme në fakultetin tuaj? (%)

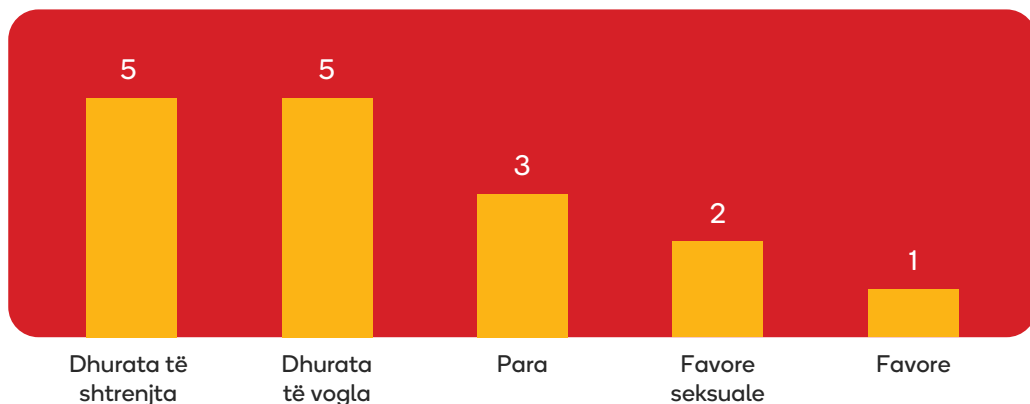
Shumica e të anketuarve mohuan t' u kenë ofruar ndonjëherë ryshfet ose t' u jetë kërkuar ryshfet nga mësuesit ose stafi i fakultetit në këmbim të shërbimeve ose novae më të larta. Një total prej 4 përqind e të anketuarve pranuan se një herë i kishin ofruar një mësuesi një ryshfet në këmbim të një note më të lartë, ndërsa jo më shumë se 1 përqind thanë se e kishin bërë këtë në më shumë se një rast. Në të kundërt, 1 përqind e të gjithë nxënësve pretenduan se një mësues u kishte kërkuar atyre ryshfet në këmbim të një note më të lartë një herë, dhe 2 përqind raportuan se kjo kishte ndodhur në më shumë se një rast. Një përqind e të anketuarve pranuan se një herë i kishin ofruar ryshfet një anëtar të stafit për të shpejtuar një shërbim (të tilla si marrja e transkripteve akademike ose dokumenteve), dhe 2 përqind thanë se e kishin bërë këtë më shumë se një herë. Së fundmi, 1 përqind e të anketuarve raportuan se ju ishte kërkuar ryshfet të paktën një herë nga një anëtar të stafit dhe 2 përqind u ishte kërkuar ryshfet në më shumë se një rast.

Figura 7. Që nga dita e regjistrimit në këtë fakultet, a keni përjetuar/jeni hasur me ndonjë nga pikat e mëposhtme? (%)

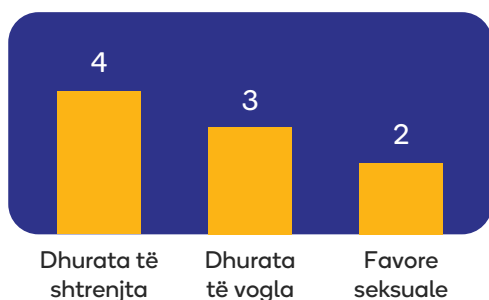
Shumica nga 16 nxënësit që raportuan se i kishin ofruar një mësuesi ryshfet në këmbim të një note më të lartë (5 përqind të mostrës së përgjithshme) pretenduan se i kishin dhënë dhurata të shtrenjta ose të vogla. Nga këta, 11 raportuan se mësuesi e kishte pranuar ryshfetin, 4 pretenduan se nuk e pranuan dhe njëri preferoi të mos përgjigjej. Shumica e të anketuarve nuk pranuan të ndanin vlerën e ryshfetit, ndërsa një pakicë u përgjigj se nuk i kujtohej vlera.

Figura 8. Çfarë keni ofruar? (numra absolutë)

Një total prej 9 studentësh (3 përqind e mostrës) pranuan se i kishin ofruar një anëtar të stafit rryshfet në këmbim të një shërbimi (transkripte të përshpejtuara akademike, dokumente të tjera dhe të ngjashme), shumica e tyre përmëndën dhuratat e shtrenjta si rryshfetin më të zakonshëm. Përsëri, përqindja më e madhe e përgjigjeve të raportua thonin se këto rryshfete u pranuan dhe shumica preferuan të mos spekulonin për vlerën e tyre.

Figura 9. Çfarë keni ofruar? (numra absolutë)

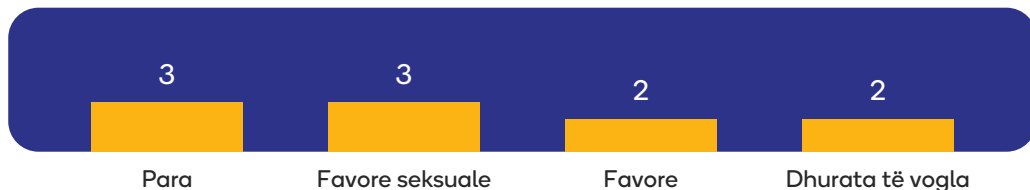
Jo më shumë se 10 të anketuar (3 përqind) raportuan se një mësues u kishte kërkuar atyre rryshfet në këmbim të një note më të lartë, dhe shumica raportuan se mësuesit i kishin kërkuar favore në këmbim të notave më të mira. Gjysma e studentëve që u gjendën në këtë situatë vendosën të mos jepnin rryshfet dhe 4 zgjodhën ta jepnin.

Figura 10. Çfarë lloj rryshfeti ju është kërkuar? (numra absolutë)

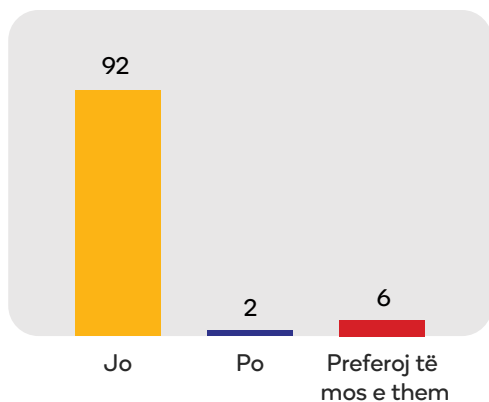
10 të anketuar (3 përqind) i është kërkuar rryshfet në këmbim të shërbimeve nga stafi i fakultetit. Shumica e këtyre raportuan se u është kërkuar favor seksual. Gjysma mohoi dhënien e rryshfetit ndërsa katër pranuan se kishin dhënë rryshfet. Asnjë nga të anketuarit nuk pranuan të përgjigjeshin për vlerën e rryshfetit të dhënë.

Figura 11. Çfarë lloj rryshfeti ju është kërkuar? (numra absolutë)

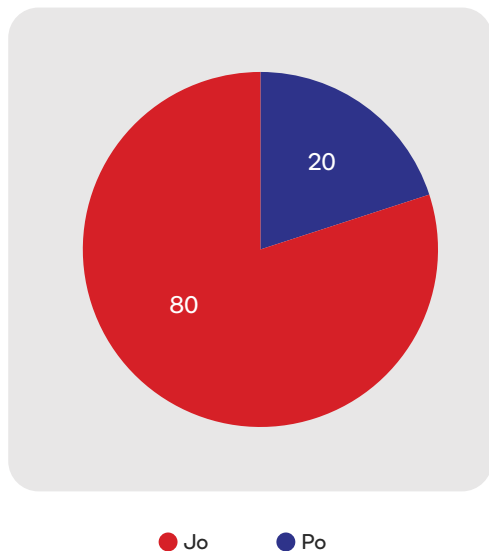
Shumica e të anketuarve (92 përqind) pretenduan se kurrë nuk kanë raportuar ndonjë rast korrupsioni në fakultet, as zyrtarisht dhe as jozyrtarisht. Jo më shumë se 2 përqind thanë se kishin zgjedhur ta bënin këtë, ndërsa 6 përqind preferuan të mos thoshin.

Figura 12. A keni raportuar ndonjëherë një rast korrupsioni tek drejtuesit e fakultetit tuaj, qoftë zyrtarisht ose jozyrtarisht? (%)

Dy nga pesë të anketuarit (2 përqind) që deklaruan se raportuan korrupsionin në fakultet thanë se ishin ‘disi të kënaqur’ me përgjigjen që ju dha. Përgjigjet e secilit prej tyre ishin përkatësisht ‘plotësisht i pakënaqur’, ‘disi i pakënaqur’ dhe ‘neutral’ në lidhje me përgjigjen ndaj ankesës së tyre.

Figura 13. A jeni përballur ndonjëherë me ndonjë ndëshkim pas raportimit të korrupsionit? (%)

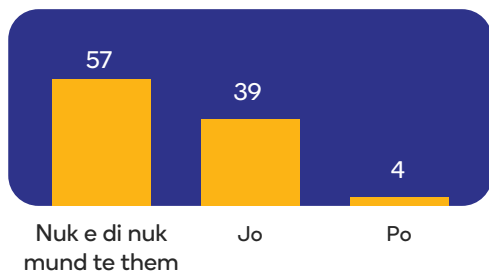

Përqindja më e madhe e atyre që raportuan korrupsionin, 80 përqind, pretenduan se shin përballur me ndëshkim. Në numër absolut, katër në pesë studentë pësuan hakmarrje pas raportimit të një rasti korruptiv, ndërsa një pretendoi se nuk ishte përballur me ndonjë pasojë.

Jo më pak se 57 përqind e të gjithë studentëve nuk ishin të vetëdijshëm nëse fakulteti i tyre kishte një zyrë të dedikuar ku ata mund të raportnin korrupsionin. Një shifër prej 39% besonin se nuk kishte një shërbim të tillë, ndërsa vetëm 4% mendonin se kishte. Studentët e Universitetit të Beogradit kishin më shumë gjasa të mos ishin në dijeni të një shërbimi që u lejonte atyre të raportnin korrupsionin, ndërsa kolegët e tyre që studionin në Universitetin e

Novi Sadit ishin më tepër të përfaqësuar si në grupin që u përgjigj se kishte një zyrë për raportimin e korrupsionit ashtu edhe në grupin që mohonte se ekzistonte.

Figura 14. A ka fakulteti juaj një zyrë të dedikuar për raportimin e korrupsionit? (%)

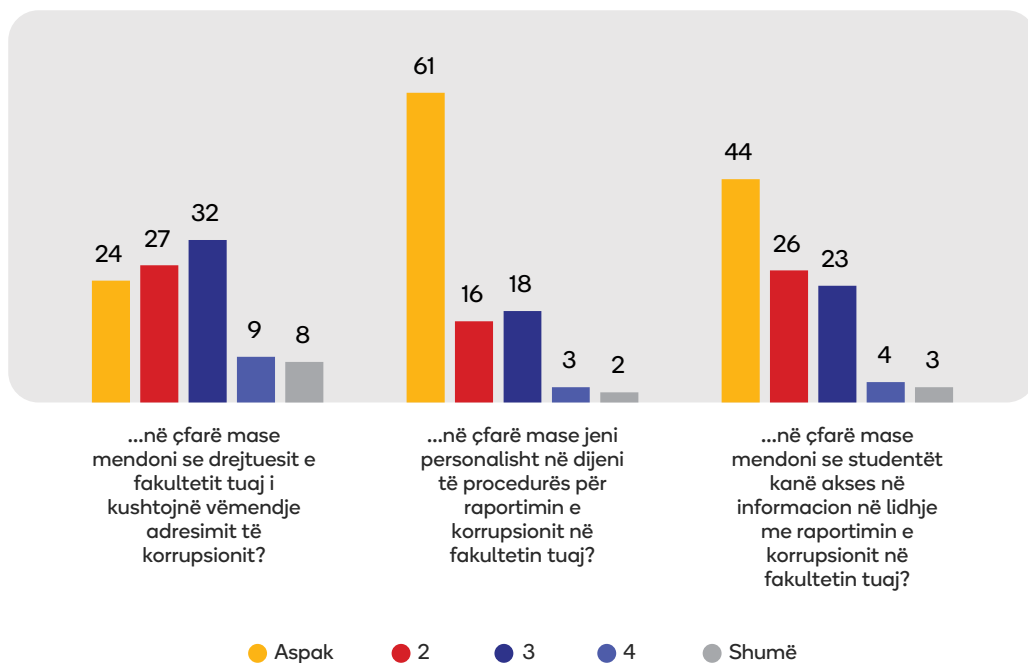

Pak më shumë se gjysma e të anketuarve (56 përqind) pretenduan se kurrë nuk kanë dëgjuar ose nuk kanë qenë dëshmitarë të rasteve ku një anëtar i fakultetit ka injoruar ose trajtuar në mënyrë të papërshtatshme një raport korrupsioni. Një tjetër 11 përqindsh pruan se kishin qenë dëshmitarë të kësaj, ndërsa një e treta (33 përqind) nuk mund të thonin. Stu-

dentët e Universitetit të Beogradit kishin më shumë gjasa të përgjigjeshin se kishin qenë dëshmitar të injorimit të një rasti korrupsioni ose trajtimit të korrupsioni në mënyrë të papërshtatshme nga një drejtues i fakultetit, ndërsa kolegët e tyre të Novi Sadit kishin më shumë gjasa të mohonin se kishin qenë dëshmitar të ndonjë rasti të tillë. Kur u pyetën nëse kishin kërkuar ndonjëherë mbështetje nga një organizatë studentore kur raportnin një rast korrupsioni, shumica dërrmuese e të anketuarve, 87 përqind, mohuan të kishin bërë ndonjëherë një raport të tillë. Një tjetër 11 përqind u përgjigjën se kurrë nuk kishin kërkuar një mbështetje të tillë pasi kishin raportuar rastin drejtpërdrejt në administratën e fakultetit ose një autoritet tjetër, ndërsa 3 përqind pruan se kishin kontaktuar një organizatë studentore. Studentët e vitit të tretë dhe të katërt të Universitetit të Beogradit kishin më shumë gjasa të përgjigjeshin se kurrë nuk kishin raportuar korrupsion.

Përqindja më e madhe e të anketuarve, 61 përqind, pretenduan se ishin plotësisht të panjohur me procedurën e raportimit të korrupsionit në fakultetin e tyre, ndërsa 44 përqind shtuan se ishin plotësisht të pakënaqur me disponueshmërinë e informacionit në lidhje me raportimin e korrupsionit në fakultetin e tyre. Pothuajse një në katër studentë besonin se menaxhmenti i tyre i fakultetit nuk i kushtoi aspak vëmendje korrupsionit. Në total, 17 përqind e të anketuarve ishin disi ose plotësisht të kënaqur me atë që po bënte fakulteti i tyre për të adresuar korrupsionin. Në një shkallë nga 1 (më e ulëta) në 5 (më e larta), rezultati mesatar për vëmendjen e perceptuar të kushtuar nga fakulteti në luftimin e korrupsionit ishte 2.49. Përveç kësaj, studentët shënuan ndërgjegjësimin e tyre për procedurat e raportimit të korrupsionit me 1.7 dhe disponueshmërinë e informacionit në lidhje me raportimin e korrupsionit në fakultetin e tyre me 1.93.

Figura 15. Në një shkallë nga 1 në 5 (ku 1 = 'aspak' dhe 5 = 'plotësisht')... (%)

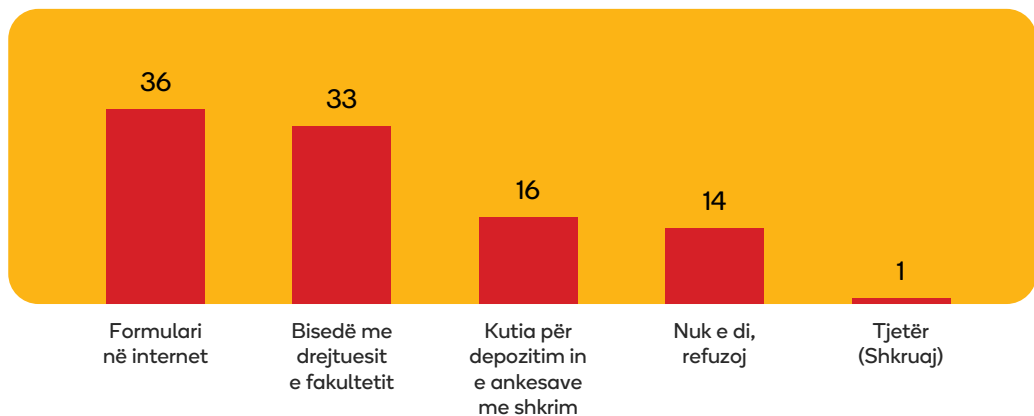

Studentët e Beogradit ishin të ndarë në pikëpamje se sa vëmendje fakulteti i tyre i kushton adresimit të korrupsionit. Këta të anketuar ishin të përfaqësuar nga të dyja grupet, grupi që pretendonin kënaqësi të plotë dhe në grupin që ishte plotësisht i pakënaqur me atë që po bënte fakulteti për të adresuar praktikatat korruptive. Studentët në Universitetin e Novi Sadit kishin më shumë gjasa të shprehnin pikëpamje neutrale. Përveç kësaj, gratë e anketuara kishin më pak gjasa të raportonin se ishin të kënaqura me veprimet anti-korrupsion dhe disponueshmërinë e informacionit në lidhje me raportimin e korrupsionit. Banorët me qendër në Novi Sad kishin gjithashtu më shumë gjasa të pretendonin se ishin disi të kënaqur me disponueshmërinë e këtij informacioni.

Një total prej 38 përqind e të anketuarve besonin se fakulteti i tyre nuk ofronte programe në integritetin akademik ose etikën, ndërsa një përqindje gati identike (prej 39 përqind) nuk mund t'i përgjigjeshin kësaj pyetjeje. Një tjetër 14 përqind besonin se çështjet adresoheshin vetëm pjesërisht ose tërthorazi përmes kurseve të trajnimit, dhe 9 përqind besonin se programe të tilla ekzistojnë. Studentët e universitetit të Beogradit kishin më shumë gjasa të besonin se ofroheshin kurse në etikë ose integritet akademik, në kontrast me kolegët e tyre në Universitetin e Kragujevacit, ku asnjë i anketuar nuk dha këtë përgjigje. Studentët në Universitetin e Novi Sadit kishin më shumë gjasa të mendonin që fakultetet e tyre nuk i ofronin këto kurse. Ata që ndjekin vitin e dytë, të tretë dhe të katërt të studimeve gjithashtu më shpesh ndanin mendimin se çështje të tilla adresoheshin vetëm në mënyrë sporadike. Është interesante që studentët e vitit të tretë dhe të katërt kishin gjithashtu më shumë gjasa të mendonin që fakultetet e tyre nuk i ofronin këto kurse.

Formularët në internet u panë si opsioni më i përshtatshëm për raportimin e korrupsionit, siç raportohet nga 36 përqind e të anketuarve. Një e treta e studentëve do të preferonin të flisnin me dikë nga drejtuesit e fakultetit, ndërsa për 16 përqind opsioni më i mirë ishte një kuti ku mund të depozitoheshin ankesa me shkrim. Tre të anketuar zgjidhën alternativa të tjera, përkatësisht 'sondazhe anonime', 'duke folur me Kancelarin e Universitetit' dhe 'duke folur me dikë që l besoj në fakultet'.

Figura 16. Cili do të ishte opsioni më i përshtatshëm për studentët për të raportuar korrupsionin? (%)

Studentët e anketuar në Universitetin e Novi Sadit kishin më shumë gjasa të zgjidhnin të flisnin me drejtuesit, ndërsa studentët e Universitetit të Beogradit zakonisht zgjidhnin formularët në internet.

Kur u pyetën nëse studentët dhe mësuesit ishin të gatshëm të raportnin korrupsionin në fakultetin e tyre, gati një e treta e të anketuarve (32 përqind) zgjodhën një rezultat prej 3 në një shkallë nga 1 (më e ulëta) në 5 (më e larta), e barabartë me një mendim neutral. Një tjetër 29 përqind zgjodhën një rezultat prej 2, duke nënkuptuar gatishmërinë e kufizuar të perceptuar për ta bërë këtë. Pothuajse një në pesë të anketuar (21 përqind) mendonin se palët e interesuara nuk ishin aspak të gatshme të raportnin korrupsionin dhe gjithsej 10 përqind zgjodhën dy rezultatet më të larta, 4 dhe 5, duke treguar besimin e tyre se si studentët ashtu edhe mësuesit ishin të përgatitur të raportnin korrupsionin. Rezultati mesatar i gatishmërisë për të raportuar praktikën korruptive në një shkallë nga 1 në 5 ishte 2.39. Studentët e Universitetit të Beogradit ishin të mbi-përfaqësuar në grupin që mendonin se studentët dhe mësuesit ishin plotësisht të papërgatitur për të raportuar korrupsionin.

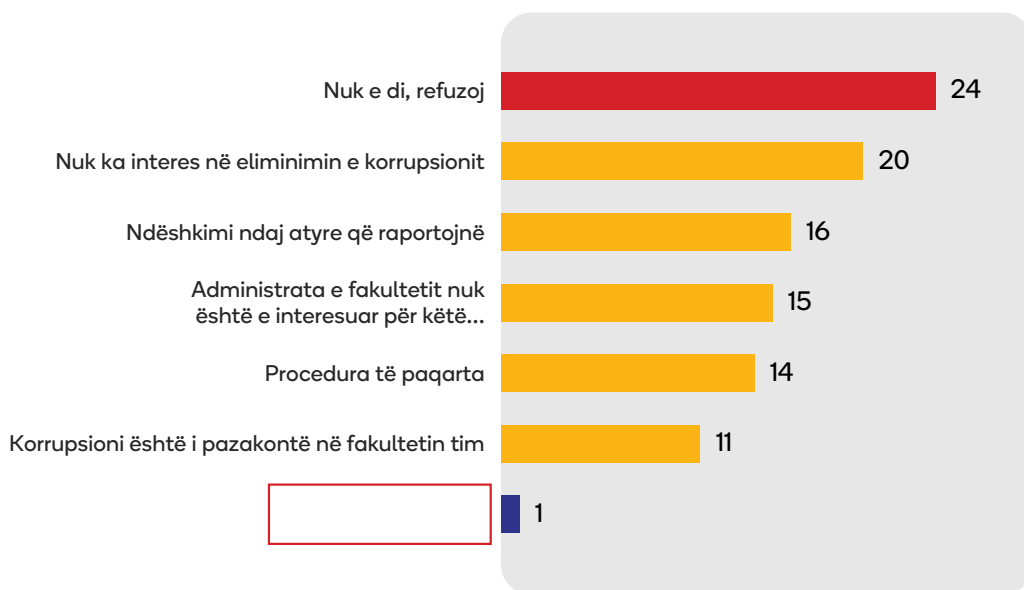
Figura 17. Nëse keni qenë dëshmitarë të korrupsionit në fakultetin tuaj, a ka ndonjë arsye pse duhet të përmbaheni nga raportimi i tij? (Përgjigje të shumëfishta të mundshme) (%)

Shumica e të anketuarve, 80 përqind, u shprehën se do të shqetësoheshin për hakmarrje të mundshme nëse raportnin një rast korrupsioni. Shqetësimi i dytë më i lartë ishte se nuk besonin se një raport do të ndryshonte ndonjë gjë, në 49 përqind. Së fundmi, 29 përqind e të anketuarve u përgjigjën se gjithmonë do të raportnin një rast korrupsioni.

Pothuajse një në katër studentë, 24 përqind, nuk mund të përmendnin arsyen kryesore pse korrupsioni në fakultetin e tyre nuk u raportua. Një në pesë, ose 20 përqind, besonin se nuk kishte interes për eliminimin e korrupsionit. Dy të anketuar shtuan përgjigjet e tyre: ‘frika’ dhe ‘nuk ka njeri me të cilin mund të flas’.

Figura 18. Cila është arsyeja kryesore pse korrupsioni nuk raportohet në fakultetin tuaj? (%)

Mungesa e interesit për të hequr korrupsionin kishte më shumë gjasa të përmendej nga studentët e Universitetit të Kragujevacit, ndërsa ndëshkimi ishte një shqetësim i përbashkët si për ta ashtu edhe për kolegët e tyre në Universitetin e Beogradit. Interesi i kufizuar nga ana e drejtuesve të fakultetit kishte më shumë gjasa të citohej nga të anketuarit në Universitetin e Novi Sadit.

Dy të tretat e të anketuarve (66 përqind) mohuan të kishin dëgjuar ndonjëherë për organizata studentore anti-korrupsion në fakultetin e tyre. Një tjetër 19 përqind pretenduan se ishin të vetëdijshëm për një organizatë të tillë, ndërsa jo më shumë se 4 përqind raportuan se ishin në dijeni për më shumë se një dhe një 11 përqind raportuan se nuk kishin informacion. Studentët e Universitetit të Beogradit ishin më pak të informuar për organizata të tilla, ndërsa, kolegët e tyre në Universitetin e Kragujevacit kishin më shumë gjasa të kishin informacion për këto organizata.

Shumica e të anketuarve, 71 përqind, nuk ishin në dijeni të ndonjë initiative anti-korrupsion në fakultetin e tyre gjatë vitit të kaluar. Një në pesë nuk dinin mjaftueshëm për këtë dhe jo më shumë se 9 përqind kishin informacion për praninë e iniciativave të tilla. Studentët e anketuar në Universitetin e Novi Sadit kishin më pak gjasa të ishin të njohur me këto iniciativa, ndërsa ata në Universitetin e Beogradit raportuan se ishin në dijeni të tyre.

11. ANALIZA E TË DHËNAVE NGA UNIVERSITETET NË PËRPUTHJE ME PYETËSORIN PËR QASJEN E LIRË NË INFORMACION ME RËNDËSI

Kërkesat për qasje në informacione me rëndësi publike u dërguan në adresat e postës elektronike të 57 fakulteteve të tre universiteteve më të mëdha në Republikën e Serbisë - 31 fakultete të Universitetit të Beogradit, 14 fakultete të Universitetit të Novi Sadit dhe 12 fakultete të Universitetit të Kragu-jevacit. Pyetëtori që u përdor, u përshtat me veçoritë e arsimit të lartë në Republikën e Serbisë, por nuk devijon nga thelbi i pyetjeve që u përdorën për këtë qëllim në pyetësin në Maqedoninë e Veriut dhe Shqipëri.

Brenda afatit ligjor prej 14 ditësh, morëm një përgjigje nga 56 fakultete të cilave iu drejtua kërkesa për qasje në informacion me rëndësi publike. Në tabelën më poshtë, jepet një përmbledhje e të dhënave të marra.

Universitete	Po, Jo ose N/A	Universiteti i Beogradit	Universiteti i Novi Sadit	Universiteti i Kragujevacit
A ka miratuar Fakulteti rregullore që moderojnë procedurat e brendshme për marrjen e raporteve nga studentët, profesorët dhe stafi tjetër për korrupsionin; përpunimin dhe nxjerrjen e të dhënave nga raportet; dhe sigurimin e mbrojtjes së të dhënave personale dhe të tjera që lidhen me sinjalizuesit dhe raportet e tyre?	✓	22	12	11
	✗ ⁴	8	2	1
	/	/	/	/
Sa raporte korrupsioni mori Fakulteti për vitet 2022, 2021 dhe 2020? ¹	✓	1 ⁷	0	0
	✗	27	14	12
	/	2	/	/
A janë detajet e kontaktit të personelit të autorizuar për marrjen e raporteve të korrupsioni dhe sinjalizuesve të disponueshëm publikisht në faqen e internetit të Fakultetit?	✓ ⁵	17	4	12
	✗	11	9	/
	/	2	1	/
A ka përgatitur Fakulteti plane vjetore për vlerësimin e rreziqeve të korrupsionit (ose dokumente të ngjashme)? ²	✓	11	4	3
	✗	16	10	7
	/	3	/	2
A ka vendosur Fakulteti rregullore të brendshme për parandalimin e konfliktit të interesit? ³	✓	16	10	10
	✗	12	4	2
	/	2	/	/
A ka zhvilluar Fakulteti rregullore të brendshme për marrjen e dhuratave nga palët e treta nga punonjësit e Fakultetit?	✓ ⁶	15	12	7
	✗	13	2	4
	/	2	/	1

¹ Një raport korrupsioni është regjistruar për periudhën në fjalë.

² Nga 18 fakultetet që deklaruan se kanë plane vjetore të vlerësimit të rrezikut, dokumentet të cilave u referohen janë Plani i Integritetit për vitet 2021 - 2024, Rregullorja e Menaxhimit të Riskut dhe Strategjia e Menaxhimit të Riskut. Kur bëhet fjalë për fakultetet që nuk kanë miratuar plane vjetore të vlerësimit të rrezikut të korrupsionit, pasi disa nga arsyet që ata cituan janë fakti se institucioni i tyre nuk i përket listës së institucioneve që kanë detyrimin për të kryer një vlerësim të rrezikut, Plani i tyre i integritetit parashikonte miratimin e një akti të brendshëm që do të rregullojë këtë fushë, ata mbështeten në ligjet dhe aktet ligjore ekzistuese ose miratimim e planeve të tilla që pritet të vijnë në të ardhmen.

³ Dokumenti që rregullon këtë fushë në rastet e përmendura është Rregullorja për menaxhimin e konfliktit të interesit ose Rregullorja për Parandalimin e Konfliktit të Interesit. Përveç kësaj, ato mbështeten në dispozitat e Kodit të Integritetit Akademik, Rregullores së Procedurës së Fakultetit, Statutit të Fakultetit, dhe në një rast, parandalimi i konfliktit të interesit sigurohet me Planin e Integritetit të miratuar. Për ato fakultete që nuk kanë një rregullator të brendshëm që rregullon këtë fushë, sipas tyre, procesi i hartimit të Rregullores për parandalimin e konfliktit të interesit pritet në të ardhmen, ose për këtë qëllim ata zbatojnë Kodin e Etikës Profesionale të Universitetit dhe ligjet dhe aktet ligjore ekzistuese.

⁴ Ndër fakultetet që u përgjigjën se nuk kanë rregullore të tilla, ato mbështeten në Kodin e Integritetit Akademik të Universitetit, Kodin e Etikës Profesionale, si dhe aktet ligjore ekzistuese.

⁵ Midis fakulteteve që u përgjigjën se kanë publikuar detajet e kontaktit të personit përgjegjës për këtë çështje, dy fakultete kanë publikuar detajet e kontaktit në faqen e tyre të internetit të personit që merr raporte për korrupsionin, por jo të personit që merr raporte në lidhje me sinjalizimin), ndërsa 4 fakultete kanë publikuar detajet e kontaktit të personit që merr raporte në lidhje me sinjalizimin, por jo të personit që merr raporte për korrupsionin.

⁶ Dokumenti në të cilin ata mbështeten për rregullimin e marrjes së dhuratave nga palët e treta është Rregullatori për Marrjen e Dhuratave. Një numër i vogël i fakulteteve përdorin gjithashtu Rregulloren për menaxhimin e konfliktit të interesit.

⁷ Vetëm një fakultet (Fakulteti i Sporteve dhe Edukimit Fizik i Universitetit të Beogradit) nga të gjitha universitetet e zgjedhura mori një raport korrupsioni në periudhën e zgjedhur. Ky raport lidhet me vitin 2020 dhe është në lidhje me procedurën e miratimit dhe printimit të literaturës mësimore në këtë fakultet. Raporti për veprimet e ndërmarra iu dorëzua aplikantit në përputhje me Rregulloren e vlefshme për mënyrën e sinjalizimit të brendshëm, por siç thanë ata, vetë raporti nuk iu dorëzua institucioneve të tjera për veprime të mëtejshme sepse lidhej me mosrespektimin e rregulloreve të brendshme në lidhje me procedurën për miratimin dhe shtypjen e literaturës mësimore.

12. KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

Hapat e mundshëm për të përmirësuar më tej sistemin e anti-korrupsionit në universitete duhet të përqendrohen në tre fusha të rëndësishme:

- ▶ Ngritja e kapaciteteve institucionale dhe mekanizmat anti-korrupsion në fakultete;
- ▶ Miratimi, ndryshimi ose përmirësimi i akteve ligjore në fushën e njoftimit të brendshëm dhe luftës kundër korrupsionit;
- ▶ Fushata informuese dhe edukative për studentët që synojnë luftimin e korrupsionit në universitete.

NGRITJA E KAPACITETEVE INSTITUCIONALE DHE PËRMIRËSIMI I MEKANIZMAVE ANTI-KORRUPSION

1. Përshtatni dhe përmirësoni rregullat në lidhje me sjelljen jo-akademike;
2. Merrni parasysh mënyra për bërjen e provimeve që do të synojnë zvogëlimin e përdorimit të teknologjisë moderne për kopje në provime;
3. Përdorimi i programit që njeh plagjiaturën synon të futet në zbatim, dhe do të mundësoj zvogëlimin e ekzistencës së punëve të paguara;
4. Merrni parasysh ndikimin e inteligjencës artificiale (AI) në sjelljen akademike dhe veçanërisht në pjesën e kopjimit në provime;
5. Ngritja e kapaciteteve (mbi të gjitha, njerëzore) për të trajtuar çështjet e korrupsionit në universitete;
6. Fuqizimi i organizatave rinore dhe sektorit civil që punon me të rinjtë dhe për të biseduar me të rinjtë rreth korrupsionit në universitete, si dhe zgjidhjen e tij;
7. Të shqyrtohet mundësia e sondazheve vjetore për qëndrimet e studentëve mbi praninë e korrupsionit në universitete;
8. Përfshini fakultetet private, me specifikat e tyre dhe përparësitë e ndryshme, në luftën kundër korrupsionit në universitete.

MIRATIMI, NDRYSHIMI OSE PROMOVIMI I AKTEVE LIGJORE

1. Miratimi i rregulloreve/rregullave që moderojnë procedurat e brendshme për rishikimin e raporteve nga studentët, profesorët dhe stafi tjetër për korrupsionin aktual ose të mundshëm;
2. Miratimi i rregullave për të bërë të disponueshme në faqen e internetit të dhënat e stafit të autorizuar për marrjen e raporteve të korrupsioni dhe sinjalizuesve
3. Të shqyrtohet mënyra dhe masa e futjes së teknologjive në procesin e marrjes dhe raportimit të korrupsionit në universitete;
4. Përgatitja e planeve vjetore për vlerësimin e rrezikut të korrupsionit dhe disponueshmërinë e tyre publike;
5. Vendosja e rregulloreve/rregullave të brendshme për parandalimin e konfliktit të interesit në fakultet;
6. Ndërtimi i rregulloreve të brendshme për marrjen e granteve nga palët e treta nga punonjësit e fakultetit.

INFORMACION, EDUKIM DHE FUSHATA

1. Aktivizimi i organeve/bashkëbiseduesve (profesorë, administrata, studentë, organizata studentore...) që merren me korrupsionin në fakultete, përmes fushatave të ndryshme arsimore dhe trajnimeve për të identifikuar format e mundshme të korrupsionit dhe mënyrën e raportimit të korrupsionit në fakultet;
2. Përmirësimi i edukimit të të rinjve rreth llojeve të ndryshme të korrupsionit në universitete, si t' i njohin ato, si t' i raportojnë ato dhe si t' i monitorojnë ato;
3. Përmes fushatave inkurajoni studentët të ekspozojnë dhe raportojnë korrupsionin në fakultet;
4. Vendosni bashkëpunim dhe komunikim më aktiv të studentëve duke organizuar aktivitete dhe trajnime që do të informonin ndjeshëm studentët për të drejtat që ata kanë;
5. Përdorimi i përvojave rajonale dhe komunikimi rajonal i studentëve dhe organizatave studentore.

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
343.352:378(496.5:497.7:497.11)(047.31)

DODAJ, Rozarta; HRNJAZ, Miloš; SHUMANOVSKA SPASOVSKA, Ivana

Studim mbi perceptimin dhe parandalimin e korrupsionit në arsimin e lartë të Shqipërisë, Maqedonisë së Veriut dhe Serbisë [Електронски извор] / autorët Rozarta Dodaj, Miloš Hrnjaz, Ivana Shumanovska Spasovska. – Shkup : Instituti i Kërkimit Strategjik dhe Arsimit, 2023

Начин на пристапување (URL):

<https://isie.org.mk/wp-content/uploads/2023/08/Draft-report-21082023.docx>.

Фусноти кон текстот. – Текст во PDF формат, содржи 94 стр., табели и граф. прикази.

Наслов преземен од екранот. – Опис на изворот на ден 24.08.2023 ISBN 978–608–67091-0–5

1. Hrnjaz, Miloš [автор] 2. Shumanovska Spasovska, Ivana [автор]

а) Корупција – Високо образование – Спречување – Македонија – Албанија – Србија

– Извештаи COBISS. MK-ID 61341957